

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 396B

*Anita Storm
Heli Routti
Madeleine Nyman
Mervi Kunnasranta*

PÅ TAL OM SÄL – Regionala och nationella
synpunkter och förväntningar på förvaltningen
av sälstammarna

Helsingfors 2007

PÅ TAL OM SÄL – Regionala och nationella synpunkter och förväntningar på förvaltningen av sälstammarna

Som utgångspunkt för förvaltningsplanen för sälstammarna i Östersjön undersöktes hur olika intressegrupper ställer sig till sälen och förvaltningen av sälstammarna. De utvalda målgrupperna omfattar personer vilkas näring och vardag påverkas av sälen samt organisationer och myndigheter som arbetar med naturskydd, nyttjande av naturen eller övervakning av nyttjandet. I rapporten presenteras de synpunkter som kom fram i de cirka 250 skriftliga svar och muntliga 640 inlägg som samlats in. Attityden hos intressegrupperna som deltog i undersökningen var övervägande negativ och sälen betraktades problemcentrerat. Sälskadorna på fisket accentuerades för gråsälens del i hela kustområdet och för vikarens del i Bottenviken. Det ansågs också vara ett problem att bestående ersättningssystem saknas. Många konflikter pekades ut i förhållandet till sälen, vilket återspeglade sig i synpunkterna på skydd, jakt och myndigheternas åtgärder. De största konflikterna kom fram vid jämförelsen mellan fiske- och jaktgruppernas åsikter och miljömyndigheternas och naturskyddsgruppernas åsikter. En del intressegrupper önskade att sälskyddet begränsas, antalet jaktlicenser och jaktmetoder ökar, jakttiden förlängs och att besluten fattas på regional nivå. Andra intressegrupper ville utöka skyddet, begränsa jakten och flytta beslutsfattandet till en mer internationell nivå. I södra Finland och på nationell nivå var respondenterna oroade över de små vikarbestånden i Skärgårdshavet och i Finska viken. Dessa grupper ställde sig neutralt till vikaren som de inte ansåg utgöra något problem för fisket. Sälldiskussionen, som har pågått redan i cirka tio år, har fått yrkesfiskarna att ställa sig allt mer kritiskt till myndigheter och naturskydd. Orsaken verkar vara fiskarnas frustration, känslan av att det är de som betalar för skyddet på bekostnad av den egna näringen samt den allmänna krisen inom fiskerinäringen. Det största problemet är dock avsaknaden av ett allmänt samförstånd.

Yrkesfiske, gråsäl, vikare, säl, sälskador, skydd av säl, sälskyddsområden, säljakt, fiskerinäring, förvaltningsplan för sälbestånden, åsikter, konflikter, attityder

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet
PB 2
00791 Helsingfors
Tel. 0205 7511 Fax 0205 751 201
<http://www.rkti.fi/julkaisut/> (pdf)

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet
PB 2
00791 Helsingfors
Tel. 0205 7511 Fax 0205 751 201

Innehåll

1. INLEDNING.....	1
2. BAKGRUNDSINFORMATION	2
2.1. Sälstammarnas utveckling.....	2
2.2. Säljakt förr och nu.....	3
2.3. Sälarnas hälsotillstånd	4
2.4. Sälskydd och lagstiftning.....	4
2.5. Sälskador i yrkesfisket och fiskodlingen	5
3. MATERIAL OCH METODER.....	7
3.1. Enkät.....	7
3.2. Allmänna möten	10
4. RESULTAT	11
4.1 Svvarsaktiviteten	11
4.2. Den regionala indelningen av gråsälmaterial och respondenter	13
4.3. Uppfattningar om gråsälen	14
4.3.1 Gråsälssituationen.....	14
4.3.2. För- och nackdelar med gråsälen	15
4.3.3. Gråsälstammens storlek och gråsälens roll	18
4.3.4. Gråsälen och en gynnsam bevarandestatus.....	19
4.4. Gråsälen – människan.....	20
4.4.1. Konflikter och samexistens.....	20
4.4.2. Sälskyddsområden	22
4.4.3 Förebyggande av gråsälsskador och ersättningar	24
4.4.4 Gråsälen som bifångst.....	26
4.4.5 Användning av gråsälen som resurs	27
4.4.6 Jakt på gräsäl	28
4.5. Förvaltning av gråsälstammen och skötselåtgärder	29
4.5.1 Myndigheternas ageranden.....	29
4.5.2 Reglering av gråsälstammen och jaktlagstiftningen	30
4.5.3 Den förvaltningsmässiga regionindelningen av gräsäl	35
4.5.3. Framtida utvecklingsbehov.....	36
4.7. Den regionala indelningen av vikarematerial och respondenterna.....	40
4.8. Uppfattningar om vikaren.....	41
4.8.1 Vikaresituationen.....	41
4.8.2 För- och nackdelar med vikaren	43
4.8.3 Storleken på vikarestammen och vikarens roll	45
4.8.4 Vikaren och en gynnsam bevarandestatus	46
4.9. Vikaren – människan	47
4.9.1 Konflikter och samexistens.....	47
4.9.2 Ersättningar och förebyggande av skador som vikaren förorsakar.....	49
4.9.3 Vikaren som bifångst.....	50
4.9.4 Användning av vikaren.....	50
4.9.5 Jakt på vikarsäl	51
4.10. Förvaltning av vikarestammen och vårdåtgärder	52
4.10.1 Myndigheternas ageranden.....	52
4.10.2. Reglering av vikarestammen	53
4.10.3. Den förvaltningsmässiga regionindelningen av vikarestammen	54
4.10.4. Framtida utvecklingsbehov.....	54

5. SAMMANDRAG AV DE CENTRALA RESULTATEN.....	57
Gråsälsstammen har vuxit.....	57
Problemen och konflikterna står i förgrunden	57
Intresset för och uppfattningen om vikaren varierar beroende på område: ett problem i norr, skydd i söder	58
Skillnader i synsätt intressegrupper och områden emellan.....	59
Myndigheterna får kritik.....	59
Motstridiga förväntningar på myndigheterna	60
Förväntningar på forskningen.....	60
Utvecklingsmöjligheter	61
6. TACK.....	63
7. LITTERATUR	64
BILAGA 1. VIKAREBLANKET	67
BILAGA 2. GRÅSÄLBLANKET	75
BILAGA 3. FÖLJEBREV	86

1. Inledning

Östersjösälarnas populationstillväxt på 2000-talet har medfört nya utmaningar för förvaltningen av stammarna. I takt med att sälarna blir fler har de skador de förorsakar fisket och fiskodlingarna också ökat kraftigt och trycket på att stammarna bör regleras har ökat. Kustinvånarnas attityder mot sälarna har hårdnat till följd av de ekonomiska förluster som yrkesfiskarna har drabbats av. I hög grad till följd av förlusterna för fiskerinäringen blev det igen tillåtet att jaga gråsäl år 1998.

I Finland tillhör gråsälarna och östersjövikaren viltarterna, och jord- och skogsbruksministeriet (JSM) ansvarar för förvaltningen av bestånden. JSM styr resultatorienterat jaktvårdsdistrikten. Jaktvårdsdistrikten svarar för förvaltningen av stammarna på regional nivå på det finska fastlandet. Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet (VFFI) har huvudansvaret för övervakningen av sälstammarna och den biologiska salforskningen. Fiskeri- och viltavdelningen vid jord- och skogsbruksministeriet förhandlar med miljömyndigheterna i ärenden som berör förvaltningen av stammarna. Forststyrelsen ansvarar för de salskyddsområden som grundats enligt naturskyddslagen. På Åland ansvarar Ålands landskapsregering för förvaltningen av sälstammarna.

Europarådets habitatdirektiv är EU:s mest centrala naturskyddsbestämmelse. Habitatdirektivets allmänna mål är att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för vissa arter och naturtyper. Östersjösälarna hör till habitatdirektivets bilagor II och V (djur- och växtarter av gemenskapsintresse, reglering av rätten att ta dem ur naturen och att nyttja dem kan krävas). Trots att direktivet egentligen inte förutsätter att en förvaltningsplan utarbetas beslöt jord- och skogsbruksministeriet att uppgöra en förvaltningsplan för sälbestånden. Syftet med förvaltningsplanen är också att visa att direktivets krav uppfylls. VFFI gavs i uppgift att bereda ett utkast till plan, som skulle vara grundat på ett gediget kunskapsunderlag om sälarnas biologi och ett brett hörande av befolkningen.

Utgångspunkt för förvaltningsplanen för sälstammarna ville man utröna hur regionala och nationella intressegrupper förhåller sig till sälen och salförvaltningen. Den utvalda målgruppen består av personer vilkas näring och vardag på ett eller annat sätt påverkas av sälen samt organisationer och myndigheter som arbetar med naturskydd, nyttjande av naturen eller övervakning av nyttjandet. Det ansågs vara speciellt viktigt att höra lokalbefolkningens synpunkter, eftersom deras attityd antogs spela en betydande roll i hur förvaltningen av sälstammarna kommer att lyckas. Motsvarande utredningar har också gjorts i samband med att förvaltningsplanerna för varg, lo och björn har utarbetats (Bisi & Kurki 2005, Liukkonen m.fl. 2006, Mykrä m.fl. 2006).

Den här utredningen hade som mål att kartlägga den finländska befolkningens inställning till sälen och förväntningar av förvaltningen. Syftet var att fånga tankarna, attityderna och förväntningarna hos de personer som i praktiken på något sätt berörs av säl-situationen. Ett annat syfte var att lyfta fram de centrala aktörernas och intressegruppernas åsikter på nationell nivå. Resultaten av utredningen ger bakgrundsinformation som har använts vid beredningen av förvaltningsplanen för sälstammarna.

Rapporten beskriver hur centrala regionala och nationella intressegrupper och aktörer förhåller sig till sälarna samt förvaltningen av sälbestånden. Rapporten grundar sig på skriftliga svar från cirka 250 regionala och nationella intressegrupper samt de synpunkter som framlagts i gemensamma regionala möten i vilka sammanlagt 440 personer deltog. I början av rapporten finns bakgrundsinformation om frågor som tagits upp i enkäterna och på mötena: sälstammarnas storlek och tillväxt, säljakt förr och nu, sälarnas hälsotillstånd, skydd och skador på fiske och fiskodling samt ersättningar för dessa skador. I slutet av rapporten presenteras materialet och metoderna som använts samt resultaten och en analys av dessa. Här görs även en noggrannare analys av frågor och utvecklingsförslag som är av central betydelse för förvaltningsplanen.

2. Bakgrundsinformation

2.1. Sälstammarnas utveckling

Sälbestånden i Östersjön antas tidigare ha varit mycket större än de är i dag. Enligt uppskattningar fanns ungefär 80 000 – 100 000 gråsäl och 190 000 – 200 000 vikare i Östersjön i början av 1900-talet. Uppskattningar innehåller alltid osäkerhetsfaktorer och det går inte att uppskatta stammarnas verkliga storlek exakt, men redan antalet sälar som årligen fällt under jakt vittnar om att stammarna har varit stora. Stammarna decimerades dock kraftigt och år 1980 beräknades antalet gråsäl vara endast 2 000 – 4 000 och antalet vikare cirka 5 000 (Hårding & Härkönen 1999, Kokko m.fl. 1999). Den kraftiga nedgången fram till 1960-talet orsakades främst av ett alltför hårt jakttryck (Durant & Harwood 1986, Hårding & Härkönen 1999, Kokko m.fl. 1999). Efter 1960-talet var en försämrad fortplantningsförmåga, vilken sannolikt orsakats av miljögifter, den främsta orsaken till att stammarna krympte (Helle m.fl. 1976a, Helle & Stenman 1990). I den södra delen av utbredningsområdet kan vikarens förökning tidvis även ha påverkats av brist på is. Både vikar- och gråsälsstammarna håller dock på att återhämta sig efter den kraftiga nedgången och båda stammarna växer. Båda arterna har även visat en klart förbättrad föryngring fr.o.m. 1980-talet.

I räkningarna av gråsäl som omfattade hela Östersjön observerades år 2005 18 300 gråsäl (fig. 1). Gråsälsstammen har vuxit kraftigt de senaste åren, och på 2000-talet har stammen i de centrala delarna av Östersjön vuxit med i medeltal cirka 7-10 % per år, en tillväxt som kan anses vara normal. I Finlands havsområden har tillväxten ställvis varit ännu snabbare. Då 3 000 gråsäl observerades i Finlands havsområden år 2000, påträffades år 2005 hela 8 700 djur. En så snabb tillväxt verkar osannolik med tanke på den kännedom man har om gråsälens biologi idag. Det är möjligt att räkningarna har blivit effektivare och att gråsäl har immigrerat från andra områden. Det är också möjligt att gråsälens beteende har förändrats så att de är lättare att upptäcka under räkningen.

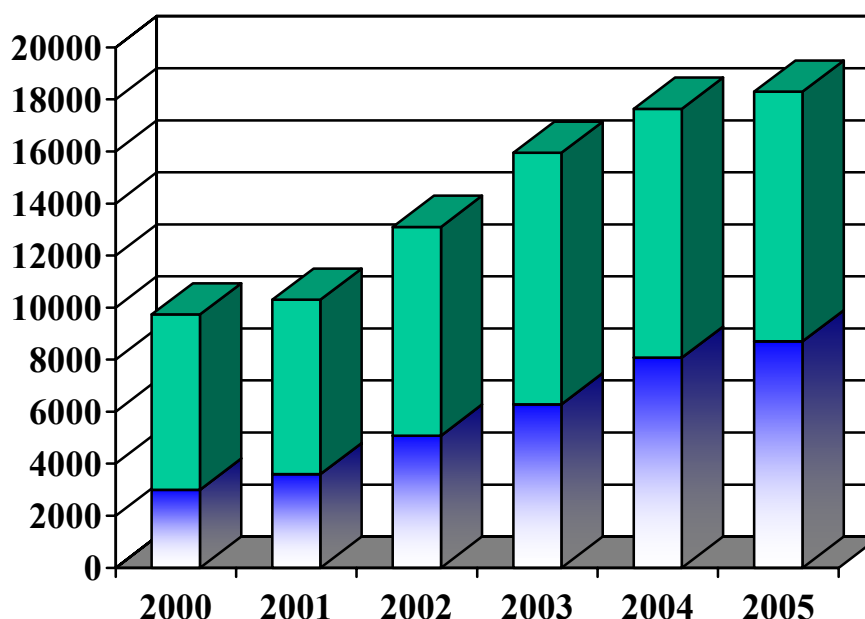

Fig. 1. Utvecklingen av det räknade gråsälsbeståndet i Östersjön 2000-2005. Antalet gråsäl i Finland har utmärkts med blått. (Källor: VFFI, WWF och internationella uppgifter om räkning av gråsäl i Ryssland, Sverige och Estland).

Den senaste räkningen av vikare som omfattade hela Östersjön gjordes 1996 och enligt den beräknades vikarestammen uppgå till 5 600 – 6 000 djur (Härkönen m.fl. 1998). Det enda väl dokumenterade området med vikare är Bottenviken, där största delen av vikarstammen i Östersjön förekommer. Det näst viktigaste området i Östersjön är Rigabukten med ett bestånd som beräknas uppgå till mer än 1 000 djur (Härkönen m.fl. 1998). Vikarstammen i Finska viken består sannolikt av några hundra djur som i huvudsak befinner sig i det ryska havsområdet. Antalet vikare i sydvästra skärgården (Åland inberäknat) är litet, förmodligen inte fler än ungefär 150 djur (Miettinen m.fl. 2005).

Antalet vikare som observerats i räkningarna i Bottenviken har ökat på senare tid, men i en långsammare takt än hos gråsälen. Den största orsaken till vikarstammens långsamma tillväxt anses fortfarande vara reproduktionsstörningarna hos honorna. Enligt räkningarna som utförts under perioden 1988-2002 har antalet vikare i Bottenviken i snitt ökat med 5 % per år (Härkönen m.fl. 1998), vilket har uppskattats vara ungefär hälften av tillväxttakten hos en frisk vikarestam. Någon nämnvärd tillväxt har inte kunnat noteras i stammarna i sydvästra skärgården och Finska viken.

2.2. Säljakt förr och nu.

Säljakten har varit en viktig näring i skärgården och skinnet, köttet och späcket har utnyttjats på många sätt (Ylimaunu 2000, Edlund 2000). De mest aktiva säljaktstländerna i Östersjöområdet har varit Finland, Sverige och Ryssland. Till skillnad från säljakten på världshaven har sälfångsten i Östersjön aldrig varit industriellt inriktad eller haft pälsproduktion som mål. Sälarna ansågs länge vara skadedjur och det svenska kungadömet uppmuntrade till säljakt redan på 1600-talet (Ylimaunu 2000). Den här inställningen har levt kvar och i Finland utbetalades skottpengar för säl ända fram till år 1975. Yrkesmässig säljakt upphörde i Finland dock redan i slutet av 1950-talet (Bergman 1958), men i en del kustområden var sälfångsten en viktig utkomställa för fiskare ännu på 1970-talet.

I Finland har vikaren varit fredad sommartid sedan år 1980, och på fr.o.m. våren 1982 blev det tillåtet att jaga vikare endast på vårisarna. Trots detta fortsatte stammen att minska. Under åren 1975–1985 sköts ännu drygt 1 800 vikare (Durant & Harwood 1986). Åland fredade alla sälar år 1985, även om inga licenser hade beviljats efter 1982. Våren 1988 fredades vikaren helt i hela riket eftersom stammen hela tiden hade minskat trots den ringa jakten. Gråsälen fredades stegvis i Finland. Under åren 1975–77 var gråsälen fredad under förökningstiden (10.3 – 31.5). I övrigt kunde gråsälen jagas fritt ända till slutet av år 1981. På grund av nedgångarna i sälstammarna fredades gråsälen år 1982 genom att inte längre bestämma någon jakttid på arten (Helle & Stenman 1990).

På grund av de skador som fisket förorsakats återinleddes jakt på gråsäl i Finland igen år 1998. Enligt den senaste jaktförordningen får gråsäl jagas 16.4 – 31.12 på fastlandet och 4.5 – 31.1 på Åland. I Finland har antalet jaktlicenser ökat varje år, medan det i Sverige inte har skett några stora förändringar (tabell 1). För vikaren har tills vidare inte jaktlicenser beviljats någonstans i Östersjöområdet.

Tabell 1. Jakt på gråsäl i Östersjöområdet på 2000-talet. (Källor: O.Karlsson, muntl.komment., VFFI, JCO, Jord- och skogsbruksministeriet, Ålands landskapsstyrelse).

År	Sverige		Finska fastlandet		Åland	
	Kvot	Byte	Kvot (1.8–31.7)	Byte	Kvot	Byte
2000	0	0	100	60	84	30
2001	150	57	180	92	89	54
2002	150	79	230	134	203	95
2003	170	79	395	233	203	82
2004	170	81	490	292	293	150
2005	170	83	635	334	250	118
2006	170	107	675		390	

2.3. Sälarnas hälsotillstånd

Den främsta orsaken till stammarnas långsamma tillväxt under 1970-talet och fram till 1990-talet är reproduktionsstörningar (Helle m.fl. 1976a, b). Störst var andelen sterila vikarehonor i slutet 1970-talet då två tredjedelar av alla vuxna vikarehonor led av livmoderockklusioner (Helle 1981). I synnerhet gråsälstammen har försvagats av sjukdomskomplexet som bl.a. förorsakar funktionsstörningar i binjuren (Bergman & Olsson 1986, Bergman m.fl. 2001). Sjukdomskomplexet förorsakar även förändringar i levern, njurarna, fortplantningsorganen, blodkärlen, benbyggnaden, huden, klorna och tarmkanalen. Sjukdomsyndromet och den nedsatta reproduktionsförmågan har förknippats med det höga halter av miljögifter i sälarna (bl.a. Bergman & Olsson 1986, Bergman m.fl. 1992, Bergman m.fl. 2001), men något klart och obestridligt samband har ännu inte kunnat påvisas.

I och med att gifthalterna har minskat har man kunnat observera att frekvensen av en del patologiska förändringar i gråsälarna har minskat. Halterna av PCB och DDT är dock fortfarande höga i Östersjösälarna (Nyman m.fl. 2002). Globalt sett lider särskilt vikaren fortfarande av en mycket hög och skadlig giftbörda (AMAP 1998).

De nyaste rönen visar att reproduktionskapaciteten hos gråsälshonorna i Finlands havsområden har varit normal på 2000-talet (Helle m.fl. 2005). Däremot kan hälsotillståndet i vikarestammen inte anses normalt idag. Undersökningen visar även att drygt en femtedel av vikarehonorna fortfarande lider av livmoderockklusioner och därmed förblir sterila (Helle m.fl. 2005).

2.4. Sälskydd och lagstiftning

Finland har förbundit sig till flera internationella konventioner för naturskydd. Dessa konventioner påverkar utformningen av den nationella lagstiftningen. En av de mest centrala författningarna som förpliktar till skydd av sälarna är EU:s habitatdirektiv, vars allmänna mål är att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för vissa arter och naturtyper. Enligt direktivet har en gynnsam bevarandestatus uppnåtts då arten på lång sikt kan leva kvar i sin naturliga livsmiljö och dess naturliga utbredningsområde inte minskar. Dessutom måste det finnas tillräckligt med livsmiljöer för att stammens fortbestånd ska kunna tryggas på längre sikt. För att bevara livsmiljöerna är sälarna upptagna i habitatdirektivets bilaga II, en lista över djur- och växtarter av ge-

menskapsintresse vilkas bevarande kräver att särskilda skyddsområden utses. I fråga om artskyddet hör gråsälén och vikaren till arterna som är upptagna i habitatdirektivets bilaga V, djur- och växtarter av gemenskapsintresse där det kan krävas en reglering av rätten att tillvarata dem ur naturen och rätten att nyttja dem.

Alla länder kring Östersjön är parter i Helsingforskonventionen (HELCOM) som arbetar för skydd av Östersjöområdet havsmiljö. Dess uppgift är att övervaka Östersjöns tillstånd samt ge råd till länderna kring Östersjön. Rekommendationerna hör till HELCOM:s viktigaste arbetsredskap. Rekommendationerna anses vara relevanta både ur politisk och moralisk synvinkel även om de inte är juridiskt bindande för t.ex. myndigheter som beviljar licenser. Den föregående rekommendationen om förvaltningen av sälstammarna i Östersjön (9/1) var i kraft 1988-2006. Rekommendationen gav upphov till livliga diskussioner då den förbjöd säljakt. Jakt på gråsäl har bedrivits i Finland och Sverige hela 2000-talet för att förhindra sälskador på fisket. Sommaren 2006 trädde HELCOM:s nya rekommendation i kraft (http://www.helcom.fi/Recommendations/en_GB/rec27-28_2/). Denna är baserad på dagens uppgifter om sälstammens storlek. Den nya rekommendationen betonar att riktlinjerna för de nationella förvaltningsplanerna bör dras upp på ett enhetligt sätt och godkänner nu för första gången också ett hållbart nyttjande av sälstammarna.

Sälskyddsområdena i Finland följer kraven i EU:s habitatdirektiv. Det finns sju sälskyddsområden på fastlandet och ett på Åland. Enligt förordningen om sälskyddsområden (736/2001) har områdena inrättats för att skydda sälar, särskilt gråsäl, för att tillförsäkra dem en ostörd livsmiljö, för att befrämja vetenskaplig forskning och övervakning av sälbeståndet samt för att bevara marina naturtyper. Längs kusten finns det utöver sälskyddsområdena även andra skyddsområden som kan vara av betydelse också för sälen. De här skyddsområdena ingår i nätverket Natura 2000, inom vilket man strävar efter att trygga livsmiljöerna för de naturtyper och arter som finns upptagna i habitatdirektivet.

Ett stort antal medborgargrupper och organisationer är intresserade av sälar och skydd av säl. Det frivilliga arbetet för sälskydd blomstrade i Finland på 1980-talet och 1990-talet. Inom WWF i Finland tillsattes år 1986 en arbetsgrupp som arbetade för skydd av Östersjösälar. Arbetsgruppen har verkat inom sälskydd och -forskning på frivillig basis.

2.5. Sälskador i yrkesfisket och fiskodlingen

Sälskador har förekommit lika länge som människor har bedrivit fiske, i synnerhet fiske med fasta fångstredskap såsom ryssjor, fällor, nät och långrev. Främst med tanke på av skadorna på fisket och fångstförlusterna infördes skottpengar på säl. Under de årtionden då sälbeståndet i Östersjön var litet förekom inte skador på fiskefångster eller fiskeredskap i någon nämnvärd utsträckning. I och med gråsälstammens tillväxt har sälskadorna dock ökat kraftigt.

De vanligaste skadorna som sälarna förorsakar är försämrade fångster (uppättna och sönderbitna fiskar) och förstörda fångstredskap (Kreivi m.fl. 2002, Lunneryd m.fl. 2003, Kauppinen m.fl. 2005, Suuronen m.fl. 2006). Laxfisket har drabbats hårdast. Mest fisk skadar sälarna i Bottenhavet där största delen av den skadade fisken är sik och lax. I Skärgårdshavet och i Finska viken är skadorna på laxfisket störst. I Bottenviken är sikfisket mest utsatt (VFFI).

Enligt fiskodlarnas beräkningar har skadorna som sälarna förorsakar fiskodlingen ökat de senaste åren. Sälarna, främst gråsälén, äter och skadar fisk i odlingskassar och gör ibland hål i kassarna. I värsta fall kan alla fiskarna rymma ur kassen. De största fiskodlingsområdena, Skärgårdshavet och på Åland, drabbas hårdast. Under de senaste åren har sälarna förorsakat fiskodlingen skador till ett värde av bortåt 1 miljon euro i de finska havsområdena (Moilanen m.fl. 2005, Savolainen, Moilanen och Ahvonen,

opublicerat material). Största delen av skadorna har varit sönderbiten fisk. Andelen fisk som sälarna skadar uppgår till några procent av den totala mängd fisk som odlas för konsumtion (VFFI).

I Finland saknas ett kontinuerligt ersättnings- eller stödsystem idag, med vilket man kunde ersätta och/eller förebygga sälskador. Stöd och ersättningar har utbetalats på temporär basis och de anslagna beloppen har inte varit tillräckliga för att täcka skadorna och kostnaderna för skyddsåtgärder. Europeiska kommissionen gav Finland tillstånd att utbetala en engångsersättning till yrkesfiskare för sälskador under åren 2000 och 2001. Bidragen utgör endast 43 % av de godkända skadorna. Fiskare har också fått ett engångsbidrag för anskaffning av selektiva och sälsäkra ryssjor. Anskaffningskostnaderna för nya fångstredskap är dock högre än för vanliga ryssjor och det engångsstöd som staten beviljar har endast hjälpt till att jämna den här skillnaden.

3. Material och metoder

Syftet med undersökningen var att så täckande som möjligt samla in sälrelaterade synpunkter, åsikter och förväntningar från olika intressegrupper och pejla säldiskussionen på regional och nationell nivå. Undersökningsmaterialet och resultaten baserar sig på uttalanden av parterna som direkt berörs av sälfrågan. Det är alltså inte fråga om en slumpmässigt vald skara finländare. När man använder kvalitativa forskningsmetoder medför detta inga problem, eftersom utgångspunkten beaktas även när slutsatser dras. Forskningsmaterialet utgörs både av enkäter och av det material som fåtts då grupper och personer har hörts. De skriftliga förfrågningarna skickades ut till grupper på både regional och nationell nivå. Målet var att på det här sättet få fram förutom en nationell syn, även eventuella regionala särdrag i frågor som rör sälen. Ett tiotal allmänna möten ordnades på olika håll längs kusten och ett på Åland och på dessa möten fick lokalbefolkningen uttrycka sin åsikt i sälfrågan.

3.1. Enkät

Syftet med enkäten var att så heltäckande som möjligt presentera synpunkterna speciellt hos de grupper och personer vilkas verksamhet påverkas av hur sälpolitiken drivs. Enkäten skickades till olika grupper som arbetar med havsmiljön samt användning, skydd och övervakning av havsmiljön. Jaktvårdsdistriktena längs kusten hjälpte till att sammanställa en lista på regionala intressegrupper.

Följande regionala intressegrupper hördes:

- TE-centralerna
- Regionala miljöcentraler
- Landskapsförbunden
- Landsbygdscentralen
- 4H distrikten
- Naturskyddsföreningar
- Fiskeriföreningar
- Jaktorganisationer, Finlands jägarförbund, Jaktvårdsföreningar
- Forststyrelsen
- Yrkesfiskarnas förbund och andra fiskeorganisationer
- Organisationer för fritidsfiske
- Andra intresseföreningar (säljaktföreningar m.fl.)
- Skärgårdsdelegationen/ Pro saaristo
- Naturturismorganisationer
- Försvarsmakten
- Sjöbevakningen
- Polisen
- Sjöfartsverket
- Kommuner

Följande intressegrupper hördes på nationell nivå:

- Biologian ja maantieteen opettajien liitto BMOL ry
- Jägarnas centralorganisation
- Natur och miljö
- Finlands naturskyddsförbund rf
- Djurskyddsförbundet Animalia rf
- Skärgårdsdelegationen

- Naturhistoriska centralmuseet
- Jägarnas Centralorganisation, Finlands Jägarförbund rf
- Luonto-Liitto ry
- Finlands miljöcentral
- Dodo – Framtidens levande natur rf
- Inrikesministeriet
- WWF
- Forststyrelsen
- Finlands Kommunförbund
- Miljöministeriet
- Ålands landskapsregering
- Finlands Yrkesfiskarförbund rf
- Finlands Fiskhandlarförbund rf
- Finlands Fiskares Centralförbund rf
- Finlands Fiskodlarförbund rf
- Finlands Jägar- och Fiskarförbund rf
- Finlands Sportfiskares förbund rf
- Finlands Fritidsfiskares Centralförbund rf
- Livmedelsindustriförbundet rf
- Fiskindustriföreningen
- ProAgria
- Pro Fisk rf
- Kalastusmuseoyhdistys ry
- Finlands fiskeri- och miljöinstitut
- Miljöinstitutet/ Turun AMK
- Anstalten för veterinärmedicin och livsmedel
- Livsmedelsverket
- Centralförbundet för fiskerihushållning
- Centralen för turistfrämjande
- Greenpeace
- Luomuliitto ry
- Jordens vänner
- Finansministeriet
- Sjöfartsverket
- Havsforskningsinstitutet
- Finlands sjöräddningssällskap rf
- Gränsbevakningsväsendets stab
- Finlands Båtförbund
- Finlands Seglarförbund rf
- Finlands Navigationsförbund
- Suomen Latu ry
- Finlands Kanotförbund rf
- SUOMI MELOO RY
- Håll skärgården ren rf
- Skärgårdens vänner
- Jord- och skogsbruksproducenternas centralförbund.

I november 2004 skickade jaktvårdsdistrikten eller Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet två enkäter, en för vikaren och en för gråsälen, till intressegrupperna som pappersversion eller i elektronisk form. Ett svarskuvert fanns bifogat till de enkäter som Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet skickade ut, men inte i jaktvårdsdistriktenas försändelser. Svarstiden var cirka tre veckor. Sammanlagt 393 enkäter skickades till det finländska fastlandet och Åland. Till de 50 intressegrupperna på nationell nivå skickades en enkät i mars 2005. Enkäten som skickades till ålänningarna omarbetades så att den stämde överens med den åländska lagstiftningen och situationen. De regionala och nationella enkäten för vikaren och gråsälen finns tillgängliga som bilagor 1–4.

En del av de regionala grupperna vidarebefordrade enkäten också till sina lokala medlemsföreningar som självständigt svarade på frågorna. Svar på lokal nivå som fått på det här sättet behandlades som regionala svar.

En del frågor, de så kallade öppna frågorna, fick besvaras med fria formuleringar. En del av frågorna var urvalsfrågor av typen ”kryssa för rätt alternativ”. Svaramaterialet analyserades genom att innehållet i de öppna frågorna och urvalsfrågorna evaluerades. En del av de öppna frågorna delades in i klasser enligt de centrala synpunkterna. Klasser gjordes upp för frågorna som gällde för- och nackdelar, samexistens, jakttid, myndigheternas ageranden och den förvaltningsmässiga regionindelningen. Motsvarande metod har använts tidigare i en opinionsundersökning som gällde förvaltningen av vargstammen (Bisi & Kurki 2005). Urvalsfrågorna, där respondenterna ombads välja något av de angivna alternativen, gällde stammens storlek, sälarnas roll, reglering av stammen, antalet jaktlicenser och synpunkter på jakttiden. En del av svaren till de öppna frågorna (sälssituationen, hur en gynnsam bevarandestatus ska uppnås och upprätthållas, sälskyddsområden, konflikter, skador och ersättningar, bifångst, användning som resurs, återupplivning av jakt, jaktlagstiftningen) undersöktes ur kvalitetsynvinkel. I den kvalitativa undersökningen presenterades åsikter och förväntningar så heläckande som möjligt utan att utvärdera hur åsikterna fördelade sig numeriskt.

De kategoriserade öppna svaren samt svaren på alternativfrågorna undersöktes kvantitativt. I den kvantitativa granskningen presenterades fördelningen av åsikterna numeriskt. Svaren omformades till tabeller i Excel-databaser och svarsklassernas procentuella fördelning mellan olika intressegrupper och områden presenteras. I en del urvalsfrågor hade respondenterna kryssat för fler än ett alternativ. I sådana fall räknades fördelningen i stället ut genom att kontrollera hur många gånger de olika alternativen valts. I frågan om för- och nackdelar med sälarna ombads respondenterna ge varje synpunkt ett värde (1–5). De klassificerade synpunkternas värde räknades samman och deras procentuella fördelning mellan olika områden och intressegrupper undersöktes.

Respondenterna delades in i sju grupper:

1) Kommuner och landskapsförbund

2) Fiskerimyndigheter och -organisationer

TE-centralen, fiskeriföreningar, yrkesfiskarnas förbund och andra fiske- och fiskodlingsorganisationer, organisationer för fritidsfiske

3) Jaktmyndigheter, -organisationer och -föreningar

Jaktvårdsdistrikt, jaktvårdsföreningar, jaktsällskap, säljaktföreningar, Jägarnas Centralorganisation

4) Ordnings- och försvarsmyndigheter

Polisen, sjöbevakningen, försvarsmakten, sjöfartsverket.

5) Miljömyndigheter

Regionala miljöcentraler och Forststyrelsens naturtjänster.

6) Naturskyddsorganisationer

Naturskyddsorganisationer och -föreningar.

7) Övriga

Maaseutukeskus, 4H distrikt, Skärgårdsdelegationen/Pro Saaristomeri, naturturismorganisationer.

3.2 Allmänna möten

Mötena där förvaltningsplanerna för sälstammarna diskuterades var öppna för alla intresserade. Inom jaktvårdsdistriktens områden anordnades tio möten på fastlandet och ett på Åland. Till jaktvårdsdistriktens uppgift hörde att boka en mötesplats och utse en ordförande för mötet. Ordförande var vanligen jaktvårdsdistriktets ordförande eller jaktchef som ledde diskussionen efter lägesrapporten. Information om mötena fanns på Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets webbplats, i annonser i lokaltidningar, i lokalradio och ett par dagar innan eller samma dag i lokaltidningarnas händelsekalender. Inbjudningar skickades också via e-post. En inbjudan per e-post skickades till kommuner och andra organisationer vilkas e-postadresser fanns tillgängliga. Därtill e-postades inbjudan till dem som hade uppgett sin e-postadress då de returnerade enkäten. Inbjudningar förmedlades också vidare inom de enskilda regionerna. Mötena hölls kvällstid 18.12.2004 – 28.2.2005. Programmet och frågorna som diskuterades finns i bilaga 5. Diskussionerna bandades och inläggen har efteråt renskrivits. Från mötena sammanställdes kommentarer som gällde frågeställningarna i resultatdelen så heltäckande som möjligt.

4. Resultat

I början av resultatdelen finns svarsaktiviteten på enkäterna för gråsäl och vikare samt deltagaraktiviteten i de allmänna mötena presenterade. De egentliga resultaten presenteras separat för gråsälen och vikaren. I början av resultatdelen för vardera arten finns den regionindelning som har använts och hur respondenterna fördelade sig. På regional nivå har både områdenas och intressegruppernas synpunkter granskats. På nationell nivå har svaren inte indelats på något sätt. Synpunkterna i resultaten beskriver alltså endast den regionala nivån. Därtill bör noteras att de i resultaten presenterade åsikterna, önskemålen och förslagen inte nödvändigtvis representerar hela gruppen eller nivån. Syftet med resultaten är att på ett så omfattande sätt som möjligt presentera de åsikter, önskemål och förslag som kommit fram i kustområdet och på nationell nivå.

Resultaten har indelats under tre rubriker:

- 1) Uppfattningar om sälen
- 2) Relationen säl – människa
- 3) Förvaltning av stammen och skötselåtgärder.

4.1 Svarsaktiviteten

Svarsaktiviteten för enkäten var relativt låg. På regional nivå returnerade endast en tredjedel enkäten och på nationell nivå var svarsaktiviteten en aning högre. Svarsaktiviteten varierade mellan 13 och 42 procent (tabell 2). Relativt sett flest enkäter returnerades från Kymmene och Lapplands jaktvårdsdistrikt och minst från Österbottens jaktvårdsdistrikt. Därtill hade respondenterna i Uleåborgs jaktvårdsdistrikt aktivt besvarat frågorna som gällde vikarsälen.

En del av respondenterna hade lämnat blanketten tom eller bara besvarat en del av frågorna. Tomma blanketter kom speciellt från Satakunda. Största delen av de obesvarade formulären var vikareblanketter. Den vanligaste orsaken till att frågorna inte besvarats var okunnighet om vikaresituationen i området. Även på nationell nivå hade några (4/19) lämnat vikareblanketten obesvarad med kommentaren att de inte har uppgifter om vikaren. De tomma formulären har inte räknats med i resultatet.

Tabell 2. Svvarsaktiviteten på enkäterna om gråsäl och vikarsäl i olika jaktvårdsdistrikt och på nationell nivå.

Område	Utskickade	Vikarsäl	%	Gråsäl	%
Svenska Österbotten	41	15	37	13	32
Uleåborg	44	19	43	13	30
Lappland	39	15	38	15	38
Österbotten	24	3	13	4	17
Satakunda	77	18	23	26	34
Egentliga Finland	74	19	26	20	27
Nyland	50	16	32	19	38
Kymmene	19	8	42	8	42
Åland	25	8	32	7	28
Sammanlagt	393	121	31	125	32
Nationell nivå	50	19	38	21	42

De mest aktiva respondenterna var fiske- och jaktgrupperna samt miljömyndigheterna och naturskyddsgrupperna. Mest passiva var turismgrupperna, 4H distrikten, vattenskyddsföreningarna, sjöfartsverken, landsortscentralerna samt kommunerna och landskapsförbunden. Av de 77 enkäter som skickats till kommunerna returnerades endast 13. Det bör således beaktas att fiske- och jaktgruppernas synpunkter är de klart mest framträdande speciellt bland svaren på regional nivå. Målet har ändå varit att i texten lyfta fram olika gruppers synpunkter som ibland avvek till och med mycket kraftigt från den allmänna opinionen i området.

I de allmänna mötena deltog enligt från namnlistorna sammanlagt 439 personer. Antalet inlägg var 640 (tabell 3), även om en del gjordes av samma personer. Mötenas generella ståndpunkt samt de enskilda inläggen har presenterats under de enskilda rubrikerna i resultatdelen.

Tabell 3. Antalet deltagare i de allmänna mötena samt antalet inlägg.

Jaktvårdsdistrikt	Plats	Deltagare	Inlägg
Svenska Österbotten	Vasa	44	33
Uleåborg	Kalajoki	47	40
Lappland	Torneå	49	62
Österbotten	Himango	42	39
Satakunda	Björneborg	29	41
Egentliga Finland	Pargas	37	53
Egentliga Finland	Mynämäki	48	53
Nyland	Borgå	37	59
Nyland	Ingå	26	20
Kymmene	Karhula	60	101
Åland	Mariehamn	20	139
Sammanlagt		439	640

4.2. Den regionala indelningen av gråsälmaterial och respondenter

Svaren från de regionala intressegrupperna och mötena har för gråsälens del delats in i tre huvudområden (fig. 2). Regionindelningen baserar sig på gråsälstammens storlek i området och på utbredningen, då stammens storlek anses påverka människornas uppfattningar och attityder till djuren (Williams 2002).

Följande regionindelning har tillämpats i resultaten för gråsälens del:

- 1) Bottniska viken (Lapplands, Uleåborgs, Österbottens, svenska Österbottens och Satakunda jaktvårdsdistrikt).
- 2) Sydvästra skärgården (Egentliga Finlands jaktvårdsdistrikt och Åland)
- 3) Finska viken (Nylands och Kymmene jaktvårdsdistrikt)

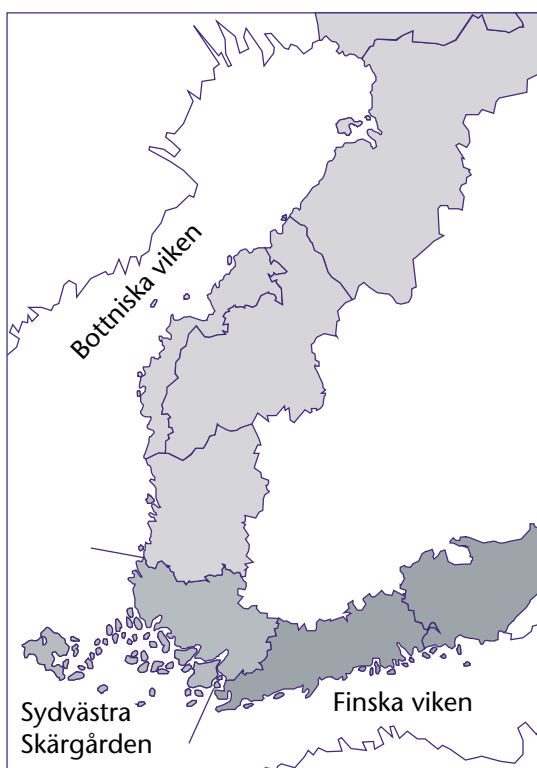

Fig. 2. De kustnära jaktvårdsdistrikten delats in i tre områden: Bottniska viken, Sydvästra skärgården och Finska viken. Regionindelningen har gjorts för att presentera kommentarerna från diskussionerna och enkäterna. Medräknade är de kommuner i jaktvårdsdistrikten som finns vid kusten och de jaktvårdsdistrikt som har jaktområde längs kusten.

Inom alla områden kom största delen av svaren från fiske- och jaktgrupper (tabell 4). På nationell nivå kom de flesta svar från fiske- och jaktgrupper och naturskyddsgrupper. I resultaten har svaren från nationell nivå dock inte behandlats gruppvis.

Tabell 4. Fördelningen av svaren mellan olika grupper på regional och nationell nivå (st.).

	Bottniska viken	Sydvästra skärgården	Finska viken	Nationell nivå
Kommuner och landskapsförbund	9	2	2	2
Fiskegrupper	31	12	13	5
Jaktgrupper	22	12	13	3
Ordnings- och försvarsmyndigheter	5	2	0	1
Miljömyndigheter	4	2	2	1
Naturskyddsgrupper	3	1	1	6
Övriga	4	1	0	1
Sammanlagt	78	32	31	19

4.3. Uppfattningar om gråsälen

4.3.1 Gråsälssituationen

Största delen av alla respondenter ansåg att gråsälsstammen har vuxit. Fiske- och jaktgrupperna reagerade kraftigast på stammens tillväxt samt även kommunerna vid Bottniska viken och landskapsförbunden, som till och med beskrev situationen som katastrofal. Miljömyndigheterna, naturskyddsgrupperna och en del av de nationella grupperna var mindre upprörda över tillväxten. De ansåg att gråsälsstammen är växande, är lagom stor eller måttlig alltefter område. På nationell nivå såg man i genomsnitt med blidare ögon på gråsälssituationen än på regional nivå.

Fiske- och jaktgrupperna ansåg att gråsälsstammen är mycket eller till och med oroväckande stor på alla områden. Skadorna som gråsälen orsakar fisket ansågs vara omfattande eller outhärdligt stora. En rädsla för att yrkesfisket kommer att upphöra var påtaglig bland fiskarna; de påpekade att den växande gråsälsstammen orsakar skador både på ryssjefisket och nätfisket. På en del håll upplevdes det som omöjligt att bedriva fiske med nät. Det ansågs också att gråsälen blivit allt oräddare på senare år. Enligt fiskarna i Finska och Bottniska viken är gråsäl är vanlig syn även om en vanlig båtförare inte lyckas få syn på mer än en eller två sälar om året.

Miljömyndigheterna påpekade att antalet gråsäl i Bottniska viken varierar med på årstiden. På våren och sommaren påträffas de i flockar på hållarna, medan de på vintern antas flytta söderut för att tillbringa vintern där. Miljömyndigheterna bedömde gråsälssituationen som måttlig i Bottenhavet och god i Åbolands skärgård. Miljömyndigheterna, naturskyddsgrupperna och en del av de nationella grupperna ansåg att gråsälsstammen i Finska viken är liten och dess tillväxt långsam. Naturskyddsgrupperna i Finska viken ansåg att gråsälsstammen i Nyland och Kymmene inte är tillräckligt stor för att jagas.

Bottniska viken:

”Redan nu är situationen ohållbar. Det finns inte längre sådana fångstmän, som skulle kunna hålla den [sälstammen] i schack på en viss nivå.”

(Torneå)

”Ett större problem är säkert att det finns väldigt få bra lekställen här i Bottenviken. När en flock med gråsälar eller vikare kommer och skingrar fiskstimmen under lekperioden så leker de på mer ogynnsamma platser. Det leder till en nedgång i fiskbestånden.”

(Torneå)

”Skadorna som vi har sett den här hösten både i ryssjefisket och nätfisket är enorma. Vem betalar de här skadorna? Hur bra inledningen än var här idag så hjälper det inte med vackra ord. Någonting måste ske.”

(Kalajoki)

Sydvästra skärgården:

”Jag var med redan på 50-talet då man fick skottpengar för säl. Vi var ute på havet och jagade säl. På den tiden fanns det gråsälar bara där ute. Troligtvis är antalet gråsälare i dagens läge så stort så det inte finns plats för alla där ute, utan de kommer hit i inre skärgården. Så här betar sig den här arten normalt inte.”

(Pargas)

”Gråsälerna kommer hit ända till stadens strand. På försommaren låg fem stycken där på skären. Onaturligt, sjukt.”

(Pargas)

”Åtminstone gråsälsituationen...vikare har jag inte sett, men gråsälarna har jag sett ute på havet, det är en helt omöjlig situation ur fiskarnas synvinkel. I början kom det fram att det i början av seklet fanns mer än 90 000 gråsälar plus vikare, och samtidigt fiskades sik med ryssja med mycket sämre redskap än nuförtiden. Då lyckades man, men nuförtiden tycks det inte riktigt lyckas. Situationen är nog totalt hopplös.”

(Mynämäki)

”Den första vandringen är i februari och den börjar när det inte finns någon is i norra Östersjön. Då kom de stora hanar först, dom hade 80–100 kg späck på sig. Sen kom de maj, det var en vandring söder ifrån och det var ungsälarna de var feta och hade dåligt med hår på magen. Men sen kom det stora steget norrifrån i midsommareveckan. Då skulle alla ut på jakt, men då var isen slut i Bottenhavet, och sälarna som hade varit där då vandrade de tillbaka till sina sommarplatser i Östersjön. Det sköts mycket ur den vandringen”.

(Mariehamn)

Finska viken:

”Där var en fan så stor tioåring. Den kom ända in i vassruggen och ån.”

(Borgå)

”På en vecka såg vi över hundra gråsälarna österom Stamö.”

(Karhula)

”Gråsälstammen orsakar fiskodlingen oerhört stora skador. Varje vår och höst, och de tycks orsaka skador under allt längre tid – snart lika länge som det är möjligt att fiska. Fortsätter det så här så är det snart slut med fiske och fiskodling om vi inte får effektivare metoder för att bli av med dem.”

(Karhula)

4.3.2. För- och nackdelar med gråsälerna

Respondenterna hade möjlighet att nämna tre fördelar och tre nackdelar med gråsälstammen och förvaltningen av den. Därtill fick de ge varje synpunkt ett värde mellan 1 och 5. Svaren indelades i klasser enligt de synpunkter som ansågs mest relevanta. Av

de positiva synpunkterna bildades tio olika klasser och av de negativa sex klasser. Värdena av för- och nackdelarna beräknades. Summan av värden i varje klass delades med den totala summan av alla värden.

Till fördelarna med gråsälen räknades främst dess roll som viltart, som en del av den biologiska mångfalden och som en indikator på miljöns tillstånd eller på en renare havsmiljö (fig. 3). Synpunkterna varierade dock från område till område. I Bottniska viken betraktades gråsälen i första hand som viltart, i Finska viken som vilt och indikator på att Östersjön blivit renare. I sydvästra skärgården fick olika synpunkter ett jämnare understöd. Gråsälen betraktades såväl som indikator på miljöstillstånd och på en renare marin miljö, en del av den biologiska mångfalden samt som naturturismobjekt och viltart. På nationell nivå såg majoriteten gråsälen som en del av den biologiska mångfalden. Gråsälen sågs också som en exotisk sevärdhet, en art med symboliskt värde som det är en fröjd att kunna iakttä.

På flera håll ansågs gråsälen vara en del av naturens mångfald, medan främst jakt- och fiskegrupperna betonade gråsälens betydelse som vilt. Gråsälens roll som indikator på miljöns tillstånd understöddes i naturskydds- och fiskegrupper. Att gråsälen är en ursprunglig art som har levt kvar i vår natur var i första hand ordnings- och försvarsmyndigheternas, kommunernas, landskapsförbundens och naturskyddsorganisationernas åsikter. Miljömyndigheterna betonade å sin sida möjligheterna som naturturismen erbjuder. Det fanns också representanter för fiskegrupperna som inte hade någonting positivt att säga om gråsälen.

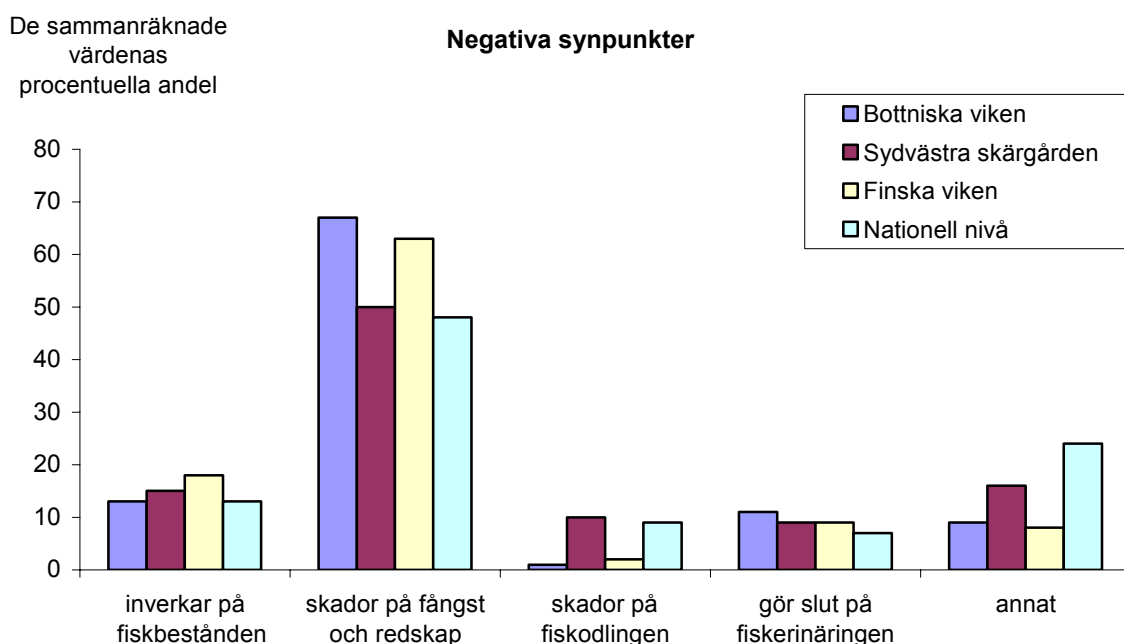
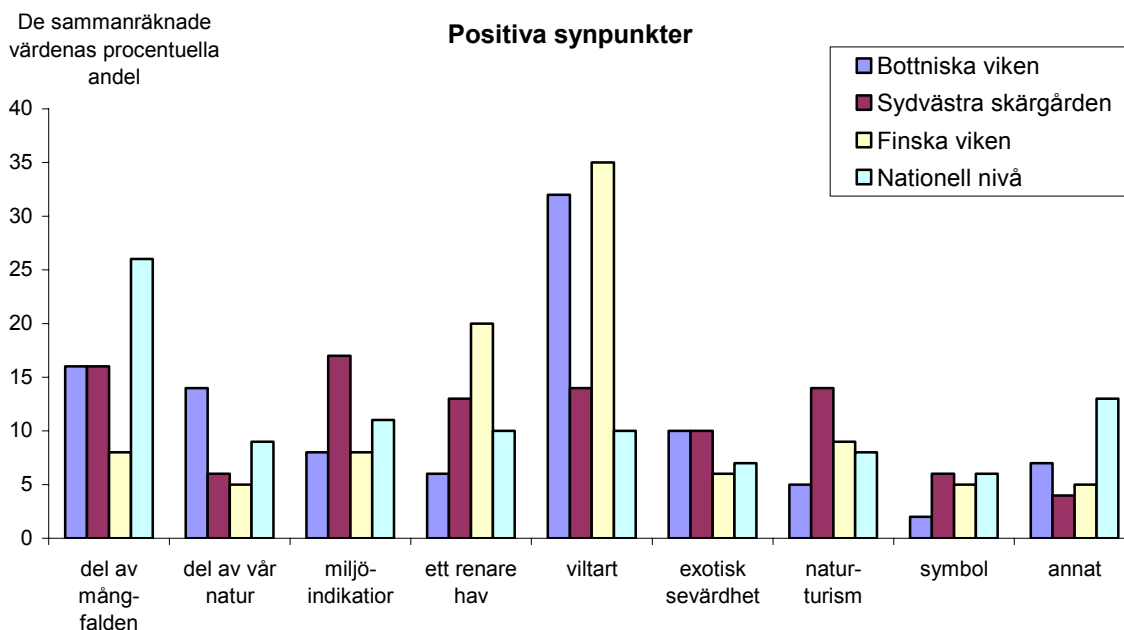

Fig. 3. Positiva och negativa synpunkter på gråsälen. För- och nackdelarnas relevans har räknats samman och undersökts procentuellt.

Alla repondenter var eniga om att den största nackdelen med gråsälen är de skador den orsakar fisket och fångstredskapen (fig. 4). Även den inverkan gråsälen antas ha på fiskstammarna (de driver fiskarna ut i havet, stör leken, minskar antalet fiskar genom att äta dem) anses som en nackdel på alla områden och i alla grupper med undantag av miljömyndigheterna. Speciellt yrkesfiskarna påpekade att gråsälen gör slut på fiskerinäringen. Andra negativa synpunkter var att gråsälen är överbeskyddad och orädd, kör bort skärgårdsbefolkningen samt minskar den inhemska fiskens andel på marknaden. Å andra sidan ansåg vissa att gråsälskonflikten gör attityden mot naturskydd negativare och skadar gråsälens image. Andra negativa synpunkter var det ringa antalet jaktlicenser, de otillräckliga ersättningarna och att gråsälen får bära skulden för fiskarnas problem.

4.3.3. Gråsälsstammens storlek och gråsälens roll

Majoriteten av de regionala intressegrupperna ansåg att gråsälsstammen är för stor (Fig. 4). I Bottniska viken och sydvästra skärgården ansåg övriga respondenter att stammen är lagom stor, medan de övriga respondenterna i Finska viken inte var osäkra. På nationellt plan var åsikterna jämnt fördelade mellan en för stor, för liten och lagom stor stam.

Så gott som alla fiskegrupper, största delen av jaktgrupperna, kommunerna och ordnings- och försvarsmyndigheterna ansåg att gråsälsstammen är för stor. Miljömyndigheterna och naturvårdarna ansåg å sin sida att stammen är lagom stor eller för liten. Också nästan hälften av ordnings- och försvarsmyndigheterna ansåg att stammen är lagom stor.

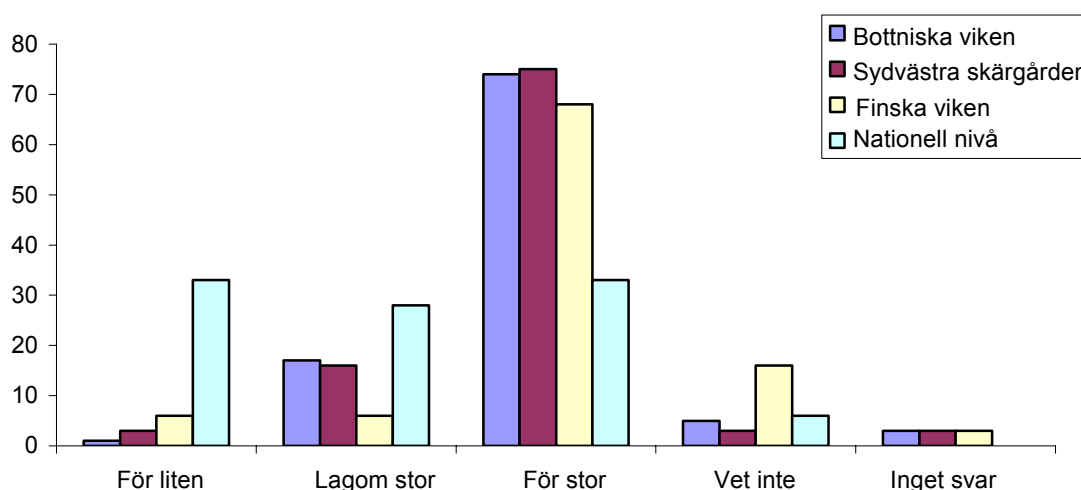

Fig. 4. Synpunkter på gråsälsstammens storlek (%).

På regional nivå betraktades gråsälen i första hand som ett skadedjur, men också som en normal viltart eller både som skyddsobjekt och viltart. I sydvästra skärgården betraktade fler respondenter gråsälen som viltart än i Bottniska viken och Finska viken. Det var närmast fiske- och jaktgrupperna samt kommunerna och landskapsförbunden som betraktade gråsälen som ett skadedjur. Flera olika grupper såg gråsälen både som skyddsobjekt och viltart. Främst jakt- och fiskegrupper såg gråsälen som en normal viltart. Därtill ansåg en liten del, som närmast bestod av fiske- och jaktgrupper, att gråsälen är enbart ett skyddsobjekt eller ett mångsidigt nyttodjur. En del av representanterna för fiske- och jaktgrupperna hade kryssat för två alternativ. De såg gråsälen som skadedjur och dessutom som en normal viltart eller skyddsobjekt.

De nationella gruppernas blanketter innehöll frågor om gråsälens nuvarande roll och om vilken roll den borde ha i framtiden. I dagens läge betraktades gråsälen som skyddsobjekt och viltart eller enbart som skyddsobjekt eller skadedjur (fig. 5). Endast ett fåtal ansåg gråsälen vara en normal viltart. Respondenterna hoppades att den strikta klassificeringen av gråsälen skulle upphöra i framtiden. Största delen önskade att gråsälen i framtiden mer skulle ses som normalt eller mångsidigt villebråd eller att den kunde ses både som skyddat djur och villebråd.

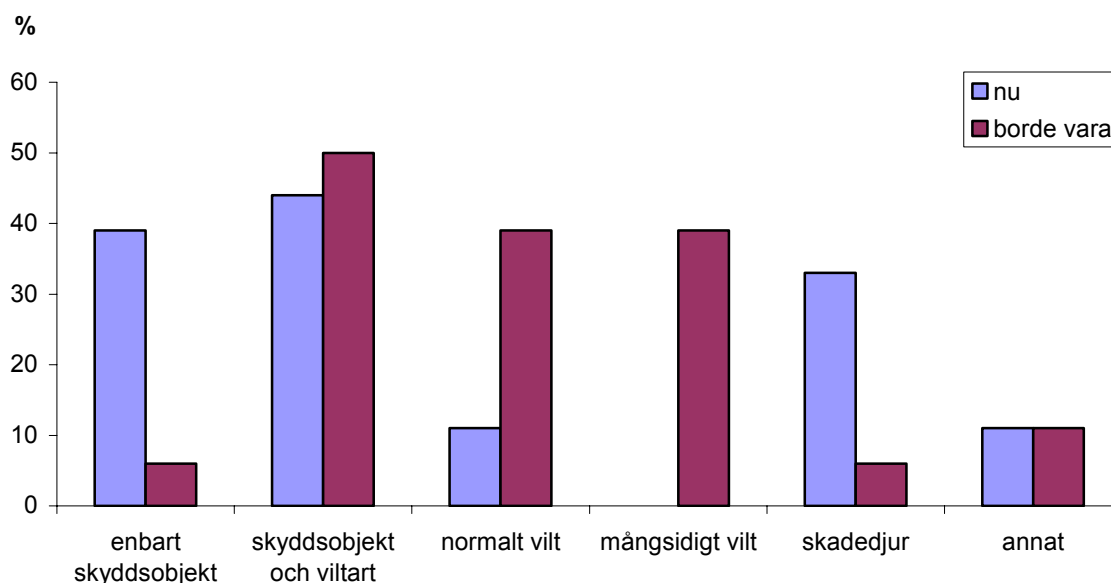

Fig. 5. De nationella gruppernas synpunkter på gråsälens nuvarande roll och vilken roll den borde ha i framtiden (%).

4.3.4. Gråsälens och en gynnsam bevarandestatus

Respondenterna ombads ge exempel på hur en gynnsam bevarandestatus för gråsälens ska kunna uppnås och upprätthållas. Definitionen på gynnsam bevarandestatus på blanketten var att arten kan finnas i sin naturliga miljö under en lång tidsperiod och att dess naturliga utbredningsområde inte minskar.

Till förslagen på hur en gynnsam bevarandestatus kan uppnås och upprätthållas hörde licensbelagd eller allmän jakt, en kontinuerlig och noggrann övervakning av stammen, fler skyddsområden samt skötselåtgärder och rening av Östersjön. Många fiskare ansåg att gynnsam bevarandestatus har uppnåtts för länge sedan. Det var också fiskegrupperna som ställde förslag om fri jakt. Jaktgrupperna, kommunerna och landskapsförbunden, ordnings- och försvarsmyndigheterna samt miljömyndigheterna föreslog å sin sida att jakten bör vara reglerad. I Finska viken och sydvästra Finland var åsikterna inte lika negativa som i Bottniska viken. Ordnings- och försvarsmyndigheterna samt miljömyndigheterna i Bottniska viken betonade att jakten måste övervakas noggrant. Speciellt i Bottniska viken framhölls vikten av övervakning av stammen. En del av miljömyndigheterna och naturvårdarna samt en del av fiske- och jaktgrupperna i Bottniska viken föreslog att miljögifterna ska minskas och skyddsområden inrättas. Miljömyndigheterna och naturvårdarna samt kommunerna och landskapsförbunden i sydvästra skärgården och Finska viken förespråkade skyddsområden. På nationell nivå kom respondenterna vid sidan av ovan nämnda förslag även med synpunkten att olika intressegrupper borde sträva efter samarbete och samförstånd. En del av respondenterna på nationell nivå betonade vikten av ett täckande nätverk av skyddsområden, minskning av tjuvjakt samt upprätthållande av balansen mellan nativitet, dödlighet och vandringar. De ansåg också att speciellt stammen i Finska viken borde få återhämta sig och breda ut sig till de sydliga delarna av Östersjön.

4.4. Gråsälen – människan

4.4.1. Konflikter och samexistens

Största delen av de regionala intressegrupperna pekade på motstridigheter i förhållandet till gråsälen på det lokala, nationella eller internationella planet eller konflikter mellan utsocknes skyddsförespråkare och det lokala planet. Enligt de flesta respondenterna gäller de största konflikterna gråsälstammarnas storlek och meningskiljaktigheterna ansågs existera i första hand mellan fiskerinäring eller jakt och naturskydd eller användning av naturen för rekreation. *'Fiskarna ser nackdelarna med gråsälen, medan de som rör sig på vattnet och sommargästerna upplever gråsälen som en värdefull rekreationsupplevelse'*, kommenterar fiskare i Bottniska viken och miljömyndigheter i sydvästra skärgården. I Bottniska viken och Finska viken ansåg fiskarna också att försvararna och sommargästerna inte förstår hur stora ekonomiska förluster det är fråga om för många fiskare. Jaktgrupperna i Bottniska viken lyfte fram konflikten mellan jakten och sälskyddet. Nackdelen med att jaga på vårisarna var enligt dem att det är svårt och att sälarnas päls är av dålig kvalitet. Ingen var för jakt i tider med öppet vatten, då resultatet av det blir många skadskjutna och kroppar som sjunker till botten. Att jaga från öar och skär ansågs inte vara något bra alternativ. En del fiskare i Bottniska viken ansåg det vara motsägelsefullt att sätta ut fisk och samtidigt ha som mål att öka antalet gråsäl. Bland fiskarna i sydvästra skärgården fanns olika synpunkter på gråsälens roll: vissa såg den som konkurrent medan andra ansåg att den kan utnyttjas inom turismen.

En del av miljömyndigheterna och naturskyddsgrupperna ansåg att orsaken till konflikterna är att ingen ersättning betalas för sälskador, medan det på fiske- och jakthåll hänvisades till sälens starka position inom naturvården. Fiskarna i Finska viken trodde å sin sida att den otillräckliga informeringen om sälskador är en orsak till konflikten och miljömyndigheterna i regionen ansåg att gråsälen väcker konflikter mellan södra och norra Östersjön, eftersom gråsälen i stor utsträckning har försvunnit ur de sydliga delarna av Östersjön.

Endast en liten andel av respondenterna, speciellt representanter för fiske- och jaktgrupper, såg inga som helst motstridigheter i relationen till gråsälen. I Bottniska viken berättades det att fiskarna enhälligt stöder fri jakt och att lokalbefolkningen är ense om att gråsälstammen bör minskas och att jakt bör tillåtas vintertid då träffsäkerheten är större och det är lättare att ta tillvara bytet.

Bottniska viken:

"Situationen just nu är ju motstridig, snart komisk och hemsk, eftersom en och samma stat förutsätter att fiskerinäringen får stöd, skadorna minskar och att naturen skyddas på ett sätt som hindrar att skadorna på fisket och antalet sälar kan minska."
(Torneå)

"Statsmakten satsar nu på utplantering av lax och sik så att fiskelagen, fiskegillen, alla deltar i utplanteringarna. Vad är det för mening med det? Den här stammen är redan så stor så de glufsar i sig de här fiskarna också och så går man på i samma hjulspår."
(Kalajoki)

Jakt, modifiering av fångstredskapen och ett ersättningssystem antogs bäst kunna främja samexistensen mellan gråsäl och människa (fig. 6). De flesta av förespråkarna för jakt representerade fiske- och jaktgrupper, men även kommuner och landskapsförbund samt ordnings- och försvarsmyndigheter var av samma åsikt. Nästan alla intres-

segrupper föreslog att fångstredskapen utvecklas och att ett ersättningssystem införs. Även fri jakt och flexibilitet när det gäller beviljande av licenser ansågs kunna främja samexistensen; förslagen ställdes i första hand av fiske- och jaktgrupperna. Även resurstänkande, information och samarbete, skydd samt stöd för att förnya redskapen var förslag som vann ett visst understöd.

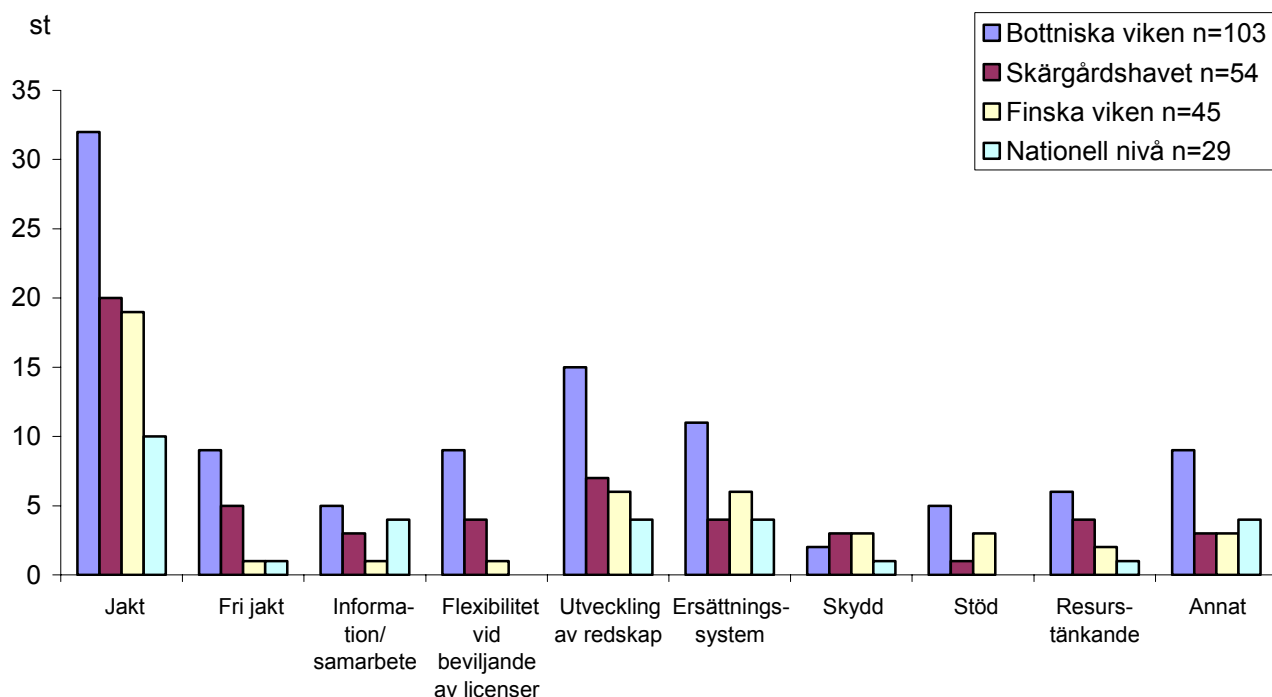

Fig. 6. Förslag på hur samexistensen mellan gråsäl och människa kan främjas (antal svar) n = antalet förslag inom ifrågavarande område.

Bottniska viken:

”Samexistensen gråsäl – människa, jag tror faktiskt att det skulle kunna lyckas. Men inte hundratusentals utan ett klart bestånd som klarar ett utnyttjande. Att det finns människor som kan lägga det till sitt levebröd. Och vad det gäller myndigheterna så skulle dom kunna betala ut det stöd som dom lovade –97, vi har endast fått 26 % procent av det utlovade stödet.”

(Vasa)

”Det sägs alltid att fiskare ljuger. Det här är en slags samarbetsfråga för fiskarna. Det är svårt att vara intresserad av samarbete då fiskare stämplas som opålitliga.”

(Torneå)

”I Kvarken borde man sätta ut nät som skulle hindra sälar från att komma hit. De som redan finns här skulle det vara fritt fram att skjuta. På det här sättet slipper vi sälsoppan.”

(Torneå)

”Om någon uppfinner en fälla i vilken säl kunde fångas levande så kunde man transportera dem dit där de behövs levande. Bara att forsla iväg dem. Så här går man ju tillväga med björnar och vargar också.”

(Torneå)

”Och det kan jag säga om de här forskningsresultaten, inte är man ivrig att skicka in uppgifter om lax, säl och annat till er och TE-centralerna... Ni har inte fått sanningsenliga uppgifter om någon form av jakt, inte på flera år har den verkliga situationen här kommit fram. Det är så hopplöst så skadorna kan inte ens skrivas upp.”

(Kalajoki)

Sydvästra skärgården:

”Jag efterlyser vad man skulle göra för att få samförstånd mellan sälen och fiskare. Skydd av fiske och fiskerinäringen, det är nog bara att ge jakttillstånd åt fiskarna som är drabbade av sälarna. De betalar ju hela det här, fiskarna och fiskodlarna. Skjut bort sälarna. Bly är det ända som de förstår.”

(Pargas)

”I dagens läge vill samhället att det finns säl i Östersjön. Jag anser att det underlättar samexistensen om samhället också kunde delta i kostnaderna för skyddet. Nu är det fiskerinäringen som står för kostnaderna och därför tycker fiskarna att det är de som betalar sälskyddet.”

(Mynämäki)

Finska viken:

”På Finska viken rör sig varje sommar båtfarare och seglare i tusental. Jag känner många av dem och det är verkligen få som har sett någon säl. Ur den synvinkeln kunde sälstammen vara betydligt större för att människor får fina upplevelser. Det är en värdefull sak. Vad ska jag säga till min son som är liten om det blir fritt fram att jaga så att sälstammen blir ytterst liten. Jag anser att det borde hittas en lösning och på det sättet ersättningar. Mera understöd från staten för att skaffa sälsäkra redskap, så tror jag att det blir möjligt för fiskare och vanliga människor som rör sig i naturen att leva tillsammans med de finländska sälarna.”

(Borgå)

”Jag har också fått dem i ryssjorna. Skulle det nu ha varit den andra som jag anmälde till VFFI. Och det var nog häftiga råd de gav mig. Först tog det mig en halv dag att släpa in kroppen till vår strand. Sen hade jag fått order om att föra den till Klamila fiskhamn. Dit for jag med den. Två män kom och flådde den. De tog de bästa delarna. Skinnen förstås. Tarmarna också och annat. Och så sade de att jag kommer att få en bra ersättning. En hel dag tog det och 28 euro. Det var sista gången jag gör något sådant.

(Karhula)

4.4.2. Sälskyddsområden

I dag finns det sju sälskyddsområden i riket och ett på Åland. Områdena är i första hand avsedda för att skydda gråsälarna och deras miljö. I enkäten ombads respondenterna ge sina synpunkter angående skyddsområdenas regler, storlek och antal. Största delen av miljömyndigheterna och naturskyddsgrupperna ansåg att det borde finnas fler eller större skyddsområden, medan fiske- och jaktgrupperna ansåg att det finns för många skyddsområden. Kommunerna, landskapsförbunden och ordnings- och försvarsmyndigheterna var inte eniga. En del ställde sig kritiskt till skyddsområdena och en del ansåg det finnas tillräckligt med skyddsområden. Även på nationell nivå rådde

oenighet i frågan. Det ansågs finnas lagom många, för få eller för många skyddsområden.

På naturskyddshåll var man oroad över de nuvarande skyddsområdenas otillräcklighet. Naturvårdarna var mest oroad över de områden där sälhonorna föder sina kutar och ville freda de viktigaste delarna av dessa områden. I och med att issituationen blir sämre ansåg de också att sälhållar och eventuella andra områden där gråsälarna föder bör fredas permanent eller för en viss tid. Det ansågs onödigt att tillåta jakt inom skyddsområdena, eftersom största delen av gråsälarna på det finländska fastlandet och Åland enligt WWF:s beräkningar lever utanför skyddsområdena. Dessutom förmodades att skyddsområdena minskar antalet skador på fisket: om gråsälarna fick vara ifred på skyddsområdena skulle de inte behöva röra på sig lika mycket. Miljömyndigheterna föreslog att fler skyddsområden kunde inrättas till exempel i Finska viken, sydöstra Finland, östra Finska vikens nationalpark eller i de sydliga delarna av Skärgårdshavet. En del av de nationella intressegrupperna ville förbjuda trålfiske, nät och ryssjor på sälskyddsområdena för att bli av med bifångstproblemet. De ansåg också att skyddsområdena borde täcka hela havsekosystemets behov och inte bara en enskild arts behov av skydd. På dessa områden ville de även förbjuda fiske i stor omfattning, båtturistik, deponering, fiskodling och utvinning av grus och andra mineraler.

Fiske- och jaktgrupperna motsatte sig sälskyddsområden av flera orsaker. De ansåg att skyddet av gråsälarna till största delen är helt onödigt och överdimensionerat och förstod inte heller varför en art som inte är hotad över huvud taget borde skyddas. Skyddet ansågs inte ha någon betydelse för stammens tillväxt. En del av de nationella grupperna ansåg att skyddsområdena inte är nödvändiga ens med tanke på gråsälens pälsomsning. I Bottniska viken ansåg en del intressegrupper att de traditionella sälgrynnorna är tillräckliga skyddsområden men ansåg att även de stör fisket. Bottenviken ansågs vara väl skyddad i och med att naturskyddsområdet på Krunni öar och Bottenvikens nationalpark finns sig där. På dessa områden är det bland annat förbjudet att störa sälar och jaga. Det enda konkreta resultatet ansågs vara att jakt förbjöds på det sista regelbundna sälskäret utanför Bottenvikens nationalpark. I och med att det här sälskäret fredades ansågs å andra sidan att den sista möjligheten att skjuta skadegörande sälar under den isfria tiden förlorades. Med hänvisning till sälskadorna föreslogs också att jakt borde vara tillåten i Bottenvikens nationalpark. Fiske- och jaktgrupperna ställde sig kritiskt till skyddsområdet Snipan – Medelkallan i Kvarken, då Valörarnas naturskyddsområde också ligger i Kvarkenområdet. Naturvårdarna ansåg å sin sida att skyddsområdet Snipan – Medelkallan är ett mycket viktigt viloställe för gråsälarna.

Vissa intressegrupper önskade jaktlicenser för vårvintern och hösten i skyddsområdena i Bottniska viken. Det hoppades också att det kunde bli möjligt att bedriva fiske och jakt i skyddsområdena i sydvästra skärgården utom under de mest kritiska perioderna. En del önskade också att begränsningarna på hur man får röra sig inom skyddsområdena ska slopas för att främja salturismen både i Bottniska viken och sydvästra skärgården. Ordnings- och försvarsmyndigheterna i Bottniska viken ansåg vidare att om antalet skyddsområden ökar bör också antalet jaktlicenser öka.

Bottniska viken:

”Man behöver inga sälskyddsområden idag, den tiden är förbi. Man skulle aldrig ha inrättat skyddsområden.”

(Vaasa)

”Det finns bara ett svar: avvecklas så fort som möjligt”.

(Vasa)

”Enligt min åsikt kunde de slopas, hela Östersjön är ju ett enda sälreservat.”

(Björneborg)

”Nu när det finns ett sälskyddsområde i Möyly är det desto mera befogat att kräva att det blir tillåtet att jaga i Bottenvikens nationalpark.”

(Torneå)

”Om JSM betalar ersättning till fiskarna så ok, fler skyddsområden.”

(Kalajoki)

Sydvästra skärgården:

”Här har föreslagits att det område där det är förbjudet att fiska och röra sig borde minskas. Jag tycker att det är en liten detalj. Åtminstone ur en fiskares synvinkel är de här ställena odugliga, eftersom ett stort antal säl ar ständigt simmar i närheten av skyddsområdena och ingen vettig människa sätter ut sina nät på en sådan plats. Min åsikt är att nätverket av skyddsområden är rätt så bra. Vi måste komma ihåg att EU kräver att det finns ett nätverk av skyddsområden.”

(Mynämäki)

”Det är helt okej med sälskyddsområden men vad är målsättningen med dem. Varför ska dom finnas. Så länge som inte sälbeståndet är hotat och det inte är allmän jakt på dem så ser jag ingen anledning på varför dom ska finnas.

(Mariehamn)

Finska viken:

”Man borde få använda dem till jaktområden om sälstammen skall reduceras.”

(Borgå)

”Man trodde förut att det fanns ett behov av dem. Man kan inte säga att det finns ett behov av dem idag. Det var meningen att det skulle vara en försökstid och sen skulle dom kanske avskaffas.”

(Borgå)

”Skyddsområdena borde bevaras. De utgör ändå bara en bråkdel av Finlands havs-områden och det finns mycket säl ar på andra ställen också. Skyddsområdena skulle också kunna förknippas med turism och människor skulle kunna röra sig där och titta på sälarna. Det är något värdefullt.”

(Borgå)

”Under inga omständigheter några skyddsområden i Kymmene jaktvårdsdistrikt, då vi har före detta Sovjetunionen bredvid oss. Jagar de alls där?”

(Karhula)

4.4.3 Förebyggande av gråsälsskador och ersättningar

Respondenterna ombads komma med förslag på metoder och ändringar av regler som kunde minska skadorna som gråsäl en orsakar fisket och fiskodlingen. Både nationella och regionala intressegrupper föreslog bättre fångstredskap, tilläggsinvesteringar och forskning för att avvärja skador som gråsäl en orsakar. En del av respondenterna ansåg att det borde vara tillåtet att jaga skadegörande säl ar. Det ansågs svårt att kunna skydda nätfisket från säl skador, men användning av starkare material i de säl säkra ryssjorna sågs som en utväg. Det föreslogs också att fiskodlingskassarna kunde skyddas med nät, skyddsgaller, alarm eller säl skrämmer (ljudsignal). Fiskarna trodde också att en skyggare gråsäl inte skulle orsaka lika mycket skador. Det föreslogs att modeller för att lösa problemet med säl skadorna kunde hämtas från Sverige, Norge och Shetland.

Ändring av regler såväl när det gäller ersättningssystemet som en friare jakt ansågs också vara en metod för att minska säl skadorna. Å andra sidan påpekades det att säl ar och fiskar inte beaktar regler. Förslaget att ersättningssystemet bör förbättras kom från

flera håll, medan främst fiske- och jaktgrupperna förordade en friare jakt. En del av de nationella grupperna ansåg att orsaken till fiskarnas problem och fiskstammarnas dåliga tillstånd är hur naturtillgångarna i havsmiljön förvaltas, något som samhället borde bära ansvaret för. Konflikterna skulle enligt dem bli färre om det fanns en regioncentrerad förvaltning av naturtillgångarna i havsmiljön och ett nätverk av skyddsområden till havs, som skulle täcka de områden som är avsedda för att fiskstammarna ska återhämta sig och där fiske skulle vara förbjudet. När ett nätverk av skyddsområden blir en realitet skulle fiskarna få ersättning för skador utanför skyddsområdena. Det uppskattades att systemet kommer att öka fiskbeståndet både innanför och utanför skyddsområdena och garantera en tillräcklig fångst både för fiskare och sälar, även om fiskarna bör vara beredda på en del skador på lång sikt.

Utveckling och användning av sälsäkra fångstredskap ansågs dock bli dyrt. Som betalare föreslogs i första hand staten och EU samt även TE-centralen. Jaktgrupperna föreslog att även naturvårdarna kunde svara för kostnaderna och en del av miljömyndigheterna ansåg att endera företagen (fiskodlarna) eller staten och de som drar ekonomisk nytta av fisket/fiskodlingen (i sista hand konsumenterna) skulle dela på kostnaderna.

Bottniska viken:

"Det bästa skulle vara att 70–80% av fisken går att sälja och inte 20–30 % som nu. 300 000 – 400 000 per år går i skador på utrustningen".

(Vasa)

"Uppföljning av skador önskas. Vi har försökt göra olika fiskeredskap men sälerna hittar alltid på lösningar hur den ska få fisken ur fällan. Varje år förstörs massvis med nät."

(Vasa)

"På de ställen där det finns mycket sälar fiskar man inte, för man vet att utrustningen blir förstörd. Sälarna finns oftast på fiskrika områden."

(Vasa)

"Det finns många fiskare som struntar i att fylla i listorna angående säläten fisk. Där gör fiskarna fel, man borde fylla i listorna bättre så det kommer fram hur mycket säl-skador det förekommer. Om det skulle komma fram hur mycket skada sälarna gör så skulle det kanske hända något. Jag har i alla fall slutat rapportera om skadorna för jag tycker att det inte finns någon rättvisa i det hela."

(Vasa)

"Vi hade 100 kg tyngder där i hörnet och den skuffade hårt. Den äter fiskarna från utsidan, kör in dem i hörnet. Sedan när den tog sig in så smällde det i gallret och vajrarna gick av... Jag fick en säl som drunknat, gallret är väl 18 cm. Och den vägde runt 170 kg. Den hade kommit genom gallret."

(Björneborg)

Sydvästra skärgården:

"I den häro hållbara situationen är det på det sättet att det är fiskarna som bekostar det här sälskyddet helt och hållet. Vi har haft en liten ersättningsrunda men det har ingen betydelse när det gäller den här omfattningen."

(Pargas)

"De behöver också ersättning liknande de ersättningar som det är på t.ex. älgskador. Liknande ersättning behöver vi också i vatten för fiskare och fiskodlare. De är en sån sak som att de människor som ska leva av vattnet och har säl och skador också skall ha ersättning, viltskador i vatten."

(Pargas)

”Det finns så få fiskare och ingen hör vår röst, ministern behöver inte ta oss på allvar. Det skulle behövas samarbete mellan olika grupper och påtryckningar på ministeriet. Det låter som en otroligt dålig förklaring att EU förbjuder Finland att betala medan Sverige får betala. Nog borde vi kunna få igenom en lag.”

(Mynämäki)

”Det forskas mycket i vad sälarna äter och på något sätt tycks det vara rätt så onödigt att satsa på det. I naturen äter ett djur alltid det bästa, dvs. vad det lättast får tag på. De är inte lika dumma som människorna som går till affären och söker lätt margarin. De tar i stället det bästa fettet och där det lättast finns tillgängligt. Om de har chansen att ta en 10 kg lax så tar de den garanterat.”

(Mynämäki)

”-92 började det bli skador, -94 så började pratas om mer skador. Jag fyllde i statistik det första året men till sist blev det så mycket sälur att jag slutade fylla i papperen.”

(Mariehamn)

Finska viken:

”2003 att det är ca 40 000 laxar som är borta från bragderna, medelvikten är ca 5,0 kg, då är det 200 000 kilo borta från laxfångsten och bort från fiskarens förtjänst, medelpriset är ca 3 euro/kg och då är fångstförlusten 600 000 euro. Men sen så är det laxar som fångas med fjällor här längs med kusten så far nästan inte alls till parti utan fiskarna grejar och förädlar dem och säljer dem på torg och medelpriset är 7 euro/kg och då är vi uppe i en miljon euro i förlust.”

(Ingå)

”Jag är en kyrkslättbo som representerar vanliga finländare och jag har lite svårt att förstå det här. Sälstammen i Finska viken är ju trots allt rätt så liten och jag litar nog rätt så mycket på forskarnas beräkningar. Några hundra, högst tusen. Hur kan den här mängden innebära slutet för hela fisket såsom här påstås? För oss finländare är det nog en rikedom att kunna få se en säl i naturen.”

(Borgå)

”När ryssjorna tas upp ur vattnet flyttar sig sälarna till fiskodlingarna. Delvis flyttar de sig dit vintertid också... en del av gråsälarna kommer dit och äter mitt i vintern. De dyker en två kilometer under isen och orsakar skador där.”

(Karhula)

”Jag tycker mig ha märkt att gråsälen har blivit djärvare. Den är inte längre rädd för människan och därför vågar den sig hit in i vikarna. Och många fiskare säger att när de åker ut med rev eller nät kommer gråsälarna genast dit: de vet att bordet snart är dukat. De hinner ta fiskarna innan fiskaren hinner vittja. Gråsälen är nog lika klok som människan: den väljer ut de bästa fiskarna, först laxen, sedan siken, sedan gösen och laken och till sist braxarna och mörtarna.”

(Karhula)

”I Haapasari var det en fiskare som slutade att fiska. År 2000 hade han laxryssjor i vattnet och av den fångst som han uppgav var sälskadornas andel 92 %. En ganska så stor andel av tusen kilo fisk.”

(Karhula)

4.4.4 Gråsälen som bifångst

De flesta ansåg att gråsälen sällan blir bifångst. Fiskare i Bottniska viken kommenterade bland annat på följande sätt: *”Det är mycket sällan sälur fastnar i fiskbragderna. Jag har fiskat i 14 år och i medeltal 220 dygn per år och det har aldrig fastnat någon*

säl i mina bragder. Jag har använt allt från nät, ryssjor och paunetter till långrev.” För att minska bifångsten föreslog de ändå att redskapen kunde förbättras och fiskeområdena begränsas. Alla områden och intressegrupper föreslog att redskapen bör utvecklas. Som alternativ sågs såväl push-up ryssjor, dynema-redskap och starkare material. Fiskarna förmodade att om fångstredskapen var gjorda av svagare material skulle chansen att en gråsäl fastnar i dem vara mindre. Enligt dem skulle användning av sälsäkra, starkare material leda till att fler sälar dör i fiskeredskapen. Om en gråsäl lyckas ta sig in genom ingången kommer den inte ut genom nätet. Det förmodades att det skulle bli dyrt att förbättra och förnya redskapen. Fiskare från sydvästra skärgården föreslog bland annat att naturvårdarna borde finansiera de sälsäkra redskapen till 80 %. En del av fiskarna och jägarna, kommunerna och landskapsförbunden samt ordnings- och försvarsmyndigheterna ansåg att det är helt onödigt och omöjligt att minska antalet gråsäl som bifångst. Vidare föreslog en del fiskare och jägare att bifångsten kunde minskas genom att skjuta gråsäl på fångstplatsen för att skrämja dem eller genom att minska gråsälstammen.

Sydvästra skärgården:

”I bågryssjor har det lämnat fem sälar och de har drunknat när den inte stiger upp till ytan.”

(Mynämäki)

Finska viken:

”Hur många sköt vi förra jaktsäsongen? (svar 11/15). Nästan lika många drunknar i mina ryssjor.”

(Karhula)

4.4.5 Användning av gråsäl som resurs

Det framgick att sätten att använda gråsäl som resurs är få i dagens läge; endast några företag som idkar naturturism i sydvästra skärgården och i Finska viken nämnde detta. Alla intressegrupper kom med förslag på hur gråsälstammen kunde användas: ta tillvara bytet, förädla den till sälprodukter, ordna natur- och jaktutfärder och/eller sätta upp informationstavlor om sälen. Endast en liten del av respondenterna förhöll sig kritiskt till att använda sälarna som resurs. Till sälprodukterna som nämndes hörde röd- och blå, en målfärg som framställs ur sälolja, skinnprodukter samt souvenirer och det antogs att mer idéer kunde fås från eskimånkulturen. Informationstavlorna kunde ge information om själva gråsälmen också om den traditionella fångstkulturen. Det antogs att naturturism skulle stöta på svårigheter på den österbottniska kusten på grund av att där finns få öar och det är svårt att iakta sälar. Fiskare i Bottniska viken föreslog trots det att sälturism kunde kopplas ihop med skärgårdsturism, t.ex. med trollingfiske och att man kunde marknadsföra säljakt till solventa (utländska) jägare, eftersom en trygg jakt skulle förutsätta helikoptertransport. De önskade också att reglerna som gäller på skyddsområdena skulle göras mer fördelaktiga för turismen. Miljömyndigheterna föreslog å sin sida kanot- och småbåtsturism samt utställningar från sälgrönnor i turistbyråer eller t.ex. i Forststyrelsens naturcentrum.

Miljö- och naturskyddsgrupperna förhöll sig mest positiva till möjligheterna att börja använda sälstammarna effektivare än nu, medan de övriga gruppernas ståndpunkter varierade. Största delen av fiskarna och jägarna samt kommunerna och landskapsförbunden vid Bottniska viken såg bara nackdelar med en större gråsälstam och ansåg att den enda utvägen är att ersätta fiskarnas förluster. Så gott som alla grupper föreslog dock att gråsälstammen kunde nyttjas genom att jaga den, ta tillvara kroppen och/eller arrangera natur- och jaktutfärder. Miljömyndigheterna och naturvårdarna be-

tonade turismens roll, även om mycket ansågs ännu behöva förbättras. I Bottniska viken föreslogs att fiskarna helt eller delvis skulle ansvara för naturturismen. De nationella grupperna var i stort sett överens med de regionala grupperna om hur en större gråsälstam kan användas som resurs. De nationella grupperna påminde dock att vilda rovdjur inte bör finnas enbart för att de ger ekonomisk vinst.

Bottniska viken:

”Hur går det att göra sälköttet till en handelsvara? Om man ska göra något med sälköttet måste en veterinär granska det, vilket är ganska dyrt. Men anser man att sälen borde granskas eller borde man klassa den som småvilt. Men om man vill få pengar ur sälen, ha det som inkomst på sidan av fiske och sälja dem till restauranger, tar dom då emot obesiktat kött.”

(Vasa)

”Vårt familjeföretag förädlar även säl. Situationen är den att ingen tar emot kött... Inte en enda restaurang tar emot det.”

(Himango)

”Sälen kan vidareförädlas på många olika sätt. Förra våren kokade vi hela 80 liter sälolja. En rätt så stor del blandades i oljemålfärg. Till exempel tre delar sälolja i rödockra så får man bra färg.”

(Himango)

”De sälar vi skjuter utnyttjar vi också. Det är det enda sättet att få säljakten att bli godkänd...Förhoppningsvis sker det framsteg på den här fronten. Med det här antalet jaktlicenser finns det bara fler sätt att använda skinnen och säloljan på .”

(Himango)

”Jag sköt en gång en gråsäl som var två och en halv meter lång, men eftersom en så gammal karl som jag, ensam dessutom i blåsten, så fick jag en meter av den upp ur vattnet. Sedan föll jag bakåt och blev rädd att ryggen går av. Sälen föll ner. Eftersom där var över en meter vatten beundrade jag den där den låg på botten och jag sade att det var en praktfull matta att ha mitt på golvet.”

(Kalajoki)

”Jag har hört på marknaderna att efterfrågan är enorm. Folk frågar om det inte finns sälkött eller vildsvinskött.”

(Kalajoki)

Finska viken:

”Någon pratade tidigare om sälsafari. Sådant kan vi nog glömma. Det är relativt sälman man får se en säl.”

(Karhula)

”Om vi tar tillvara de här sälarna så blir det också begränsat att fånga sälar. Skjuter man en 300 kg gråsäl och tar till vara späcket så är det ett ganska så hårt arbete. Man låter gärna nästa säl leva.”

(Karhula)

4.4.6 Jakt på gråsäl

Nästan alla intressegrupper ansåg att det bör ordnas kurser för jägare för att återuppliva jakten på gråsäl. Enligt fiskegrupperna är det inte bara yrkesfiskare som bör utbildas, utan gamla sälfångare bör ta med sig unga på säljakt eller fiskare kunde ta med sig jägare i båten. Många respondenter från fiske- och jaktgrupper, speciellt i Bottniska viken, ansåg att en återupplivning av fångstkulturen kräver att jakten tidigareläggs,

att det blir tillåtet att jaga med nät eller att fler licenser beviljas. Om jakten skulle inledas tidigare skulle säkerheten öka och jakten underlättas. En liten del av fiske- och jaktgrupperna förhöll sig dock kritiskt till en återupplivning och ansåg att jaktkulturen redan har dött ut. De påpekade vidare att den viktigaste medhjälparen, ”sälhunden”, är utdöd. En kommentar från Bottniska viken var att *”Vem har nu tid att ligga och traska omkring på isarna i över en månad på våren, inte en själ.”* Även vissa naturskyddsgrupper och miljömyndigheter förhöll sig kritiskt till återupplivning av säljakten. I Bottniska viken föreslogs att de sälar som fastnat i fångstredskap eller störande sälar kunde tas tillvara med traditionella metoder eller att jakt- och brukskulturen skulle omformas till fredlig turistservice. I Finska viken ansågs det däremot att historiska uppgifter om säljakt bör samlas in.

Av svaren framgick att jaktvårdsdistrikten, landskapsförbunden, Kvarkenrådet, Södra Finlands Havsfiskarförbund och Åbolands fiskarförbund har ordnat kurser i säljakt. Utbildningen har hållits bl.a. i Torneå, Bottenviken, Merimasku, Houtskär, Nyland och Kotka. Det nämndes också att Satakunda fiskeracentrum kommer att ordna ett utbildningsprojekt som behandlar säljakt. Åbo universitets kultur- och landskapsforskningsinstitut i Björneborg föreslogs också till ny utbildningsplats.

Bottniska viken:

”Eftersom det är tusan så svårt (att fånga säl), speciellt i öppet vatten, så skulle det vara på sin plats att föra den här traditionen vidare.”

(Björneborg)

”Det är krävande och farligt. Den här färdigheten borde gå i arv från äldre till yngre jägare. Även om man är hur ivrig och våghalsig som helst går det inte att bara sticka iväg.”

(Himango)

”Det är ju också en tradition som vi borde slå vakt om. Nu har det gått många år. Konsten att fånga säl håller på att falla i glömska och allt färre behärskar den. Det är dags att återuppliva den och få den här gamla kulturen på benen igen.”

(Torneå)

”Det (att fånga säl på vår isarna) är en farlig lek. Numera är det inte längre många som beger sig ut. På hösten lönar det sig. Tranen kokas till olja och sen får man ju skinnet. Min far sköt i sina dagar sälar och kokade 2 000 – 4 000 liter olja varje höst. Och skinnet togs också till vara. Det var en bra extra inkomst på den tiden. På 1960- och 70-talet. I mellanvattnet kan man fånga den med nät. Den dör genast, drunknar i nätet. Det är en säker metod. Den måste absolut tillåtas. Det är inte många gubbar som behärskar den metoden. På hösten. Just precis höstfångst. Späcket är då 10 cm tjockt. Jag tänker inte börja skjuta sälar. Nätet är den enda metoden.”

(Torneå)

4.5. Förvaltning av gråsälstammen och skötselåtgärder

4.5.1 Myndigheternas ageranden

Största delen av respondenterna var missnöjda med myndigheternas ageranden. Fiske- och jaktgrupperna kritiserade skyddet som de ansåg överdrivet. De ansåg också att myndigheterna har nonchalerat fiskarna, för en oklar politik och är senfärdiga, vilket har lett till att gråsälstammarna har blivit för stora. En del av respondenterna ansåg dock JSM:s sälpolitik vara konsekvent. Miljömyndigheterna i Bottniska viken och sydvästra skärgården var mest nöjda med myndigheternas ageranden. Enligt dem är skyddet välproportionerat, men de kritiserade bristen på kommunikation. Naturvårds-

grupperna kritiserade för sin del myndigheterna för att Finlands jaktkvot överskrider HELCOM:s rekommendationer och för att naturskyddsorganisationerna inte är representerade i arbetsgruppen som utformar förvaltningsplaner för sälstammarna.

På nationellt plan var åsikterna om myndigheternas ageranden delade. Kritik riktades mot olika saker. Fiskodlarna ansågs ha nonchalerats. Det berättades att fiskerimyndigheterna har underskattat sälskadorna på fiskodlingen vid uträkning av ersättningar och att miljömyndigheterna har fattat beslut om sälskyddsåtgärderna utan att höra fiskodlarna. Fiskarna i Finska viken kommenterade saken bl.a. på följande sätt: *"De som tycker att sälarna är söta borde byta plats med fiskaren för en tid och pröva hur det känns när nätet är fullt med göshuvuden och enorma hål!"* På nationell nivå beskylldes myndigheterna åter för att vara partiska. Det ansågs att miljöförvaltningens synpunkter inte har beaktats tillräckligt. En del av respondenterna i de nationella grupperna förhöll sig positivt till myndigheternas åtgärder även om de önskade att HELCOM skulle ändra sina strategier.

4.5.2 Reglering av gråsälstammen och jaktlagstiftningen

Största delen av respondenterna föreslog att gråsälstammen kunde regleras endera genom licensbelagd eller fri jakt (fig. 7). I sydvästra skärgården fick fri och licensbelagd jakt lika mycket stöd. I Bottniska viken och Finska viken var en liten majoritet för fri jakt. Fiske- och jaktgrupperna förespråkade i första hand fri jakt, medan kommunerna, landskapsförbunden, ordnings- och försvarsmyndigheterna samt miljömyndigheterna var för licensbelagd jakt. Även på nationellt plan fick licensbelagd jakt mest stöd. Drygt hälften av naturskyddsorganisationerna ansåg att stammen inte behöver regleras, medan andra hälften såg licensbelagd jakt som ett alternativ. Såväl naturvårdskretsar, miljömyndigheter som nationella grupper ansåg det befogat att jaga skadegörande sälar. Andra förslag på hur stammen kunde regleras var skottpengar, fångst med nät och organiserad jaktturism. Dessa förslag kom i första hand från kommunerna, landskapsförbunden och de nationella grupperna. Å andra sidan påpekades det också att gråsälstammen inte längre kan regleras på något sätt.

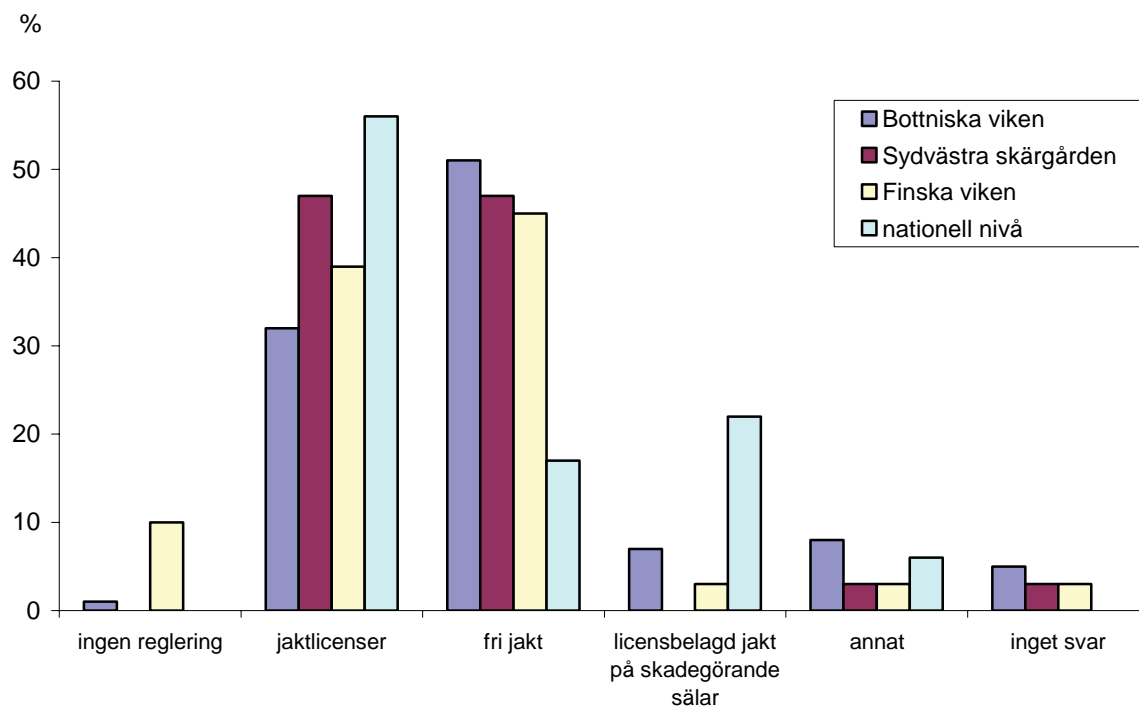

Fig. 7. Förslag på hur gråsälstammen kan regleras (%).

Största delen av de regionala respondenterna ansåg att det borde beviljas mer jaktlicenser. Av den åsikten var i första hand kommunerna och landskapsförbunden, fiske- och jaktgrupperna och ordnings- och försvarsmyndigheterna. Hälften av miljömyndigheterna och största delen av naturskyddsgrupperna ansåg att det inte behövs fler jaktlicenser. Resten hade lämnat frågan obesvarad. Även på nationellt plan var åsikterna i den här frågan delade. En del föreslog t.o.m. 2 000 – 2 500 licenser, medan andra ville begränsa jakten. På regional nivå kom det olika förslag på antalet jaktlicenser. Det ansågs att fler licenser kunde beviljas såväl för privata områden i skärgården som i Finska viken, Bottniska viken eller i alla vattenområden i vårt land. De som förhöll sig mera sansat föreslog att antalet licenser kunde öka med 15 %. Andra efterlyste radikalare åtgärder: 1 000 licenser i Bottniska viken eller 3 000 – 5 000 i hela landet. Det föreslogs att gråsälstammen reduceras till 1998 års nivå eller minskas med t.o.m. 5 – 10 % från nuvarande storlek. Det föreslogs också att licenskvoten borde motsvara stammens årliga tillväxt. Andra önskemål var att minska stammen till hälften av nuvarande storlek och att licenserna ska fördelas på ett sådant sätt att det blir lätt att åstadkomma denna minskning.

Bottniska viken:

”För att lösa hela problemet borde det bli fri jakt. Förr fanns det mycket mera sälar och det var fri jakt och då fanns det inga problem med sälen. Sälen kommer genast till båten när man lägger ut nät. Fisken blir serverad åt sälen.”

(Vasa)

”En ide med jakten är för att sälen skall ändra sitt beteende, det är inte mängden som avgör. En skyggare säl orskar mindre skador än en som inte är skygg.”

(Vasa)

”Det är mycket möjligt att fiskare nöjer sig med att den är död. Men en jägare vill också gärna ta den till vara.”

(Björneborg)

”Vi borde ha rätt att döda en störande säl där vi fiskar. Nog finns de ju annanstans också men inte kan vi flytta oss dit och fiska. Inte hinner vi överallt. Alla behöver inte fångas, men åtminstone några.”

(Torneå)

”Jag skulle förespråka en lite hårdare linje. Så fort man ser en säl är det bara att skjuta. Den sälen låter bli att riva sönder nät i alla fall en tid. Bort med fredningstiden. Sälen är ett skadedjur!”

(Torneå)

”Även om det var fri jakt skulle det största problemet vara att hitta jägare som kan hålla stammen eller ens tillväxten i schack.”

(Kalajoki)

Sydvästra skärgården:

”I närheten av fiskredskapen får en fiskare skjuta utan tillstånd vilken tid på året som helst, eftersom sälen är ett skadedjur som orsakar skador. Det väcker rädsla. Normal jakt grundar sig på kvoterna för säl.”

(Mynämäki)

”Man måste utöka jakten, om man sätter en skottpeng och får den utökad på det viset. Eftersom det finns så bra övervakning som det påstås så måste det gå att stoppa jakten när krisen kommer.”

(Mariehamn)

Finska viken:

”Men så länge vi pratar om de störande djuren, inte vet man om man ser en säl på isen om den har stört nån bragd eller inte, så då anser jag att man pratar om två olika saker.”

(Borgå)

”Jag anser att även om det var fritt fram att jaga gråsäl året runt så skulle problemen i alla fall öka. Om några år skulle vi diskutera om det borde betalas skottpengar som förr i tiden.”

(Karhula)

”Skulle det inte vara en bra idé att varje fiskare hade en jägare med sig. Inte har man ju själv tid att hålla på med geväret.”

(Karhula)

”Så länge som stammarna (gråsäl) inte är hotade behövs inga kvoter, eftersom det har visat sig vara så svårt. Inga kvoter. Vi har jakttider.”

(Karhula)

Det ansågs också att jaktlicenserna bör fördelas på ett annat sätt. Jaktgrupperna samt en del fiskegrupper och nationella intressegrupper ville ha samlicens för jakt på gråsäl. På fiskarhåll önskades också att en del av licenserna skall reserveras för skadegörande gråsäl och att jaktlicenser skall beviljas telefonledes. Kommunerna och landskapsförbunden i Bottniska viken ville å sin sida att jaktlicenser blir tillgängliga för andra än yrkesfiskare. Naturskyddsgrupperna föreslog att licenser endast bör beviljas personer som har avlagt skjutprov och artbestämningstest samt att det bör göras upp jaktplaner och rapporter bör skickas till jaktvårdsdistrikten. På nationellt plan påpekades

att det kanske vore nödvändigt att göra skillnad mellan jaktlicenser och tillstånd att döda när licenser beviljas. Jaktlicenser skulle omfatta jakt som sker för ett hållbart utnyttjande och etisk jakt då bytet tas tillvara. Tillstånd att döda kunde behövas till exempel vid fiskodlingar, men även då borde man ha som mål att ta tillvara bytet. En del av de nationella grupperna betonade att det borde avtalas om licenser på internationellt plan och att kvoterna borde fördelas mellan länderna på basis av antalet gråsäl i landet.

De regionala föreskrifterna ansågs på det hela taget vara goda även om tilläggsanvisningarna ansågs vara till nytta. När det gäller den regionala fördelningen av licenser efterlystes flexibilitet och att viktiga kustfiskeområden och antalet sälar på området beaktas. Fiskegrupperna ville att det ska bli frivilligt att skicka in jaktprov eller att det betalas ersättning för detta.

Bottniska viken:

"Jag skulle önska mera flexibilitet när det gäller beviljande av jaktlicenser. Jag skulle egentligen önska att samma anmälningsförfarande skulle införas som i Sverige."
(Himango)

"Och det gick så att eftersom han var granne så fick han tillstånd. Och hur det nu kom sig så tog de ut inälvorna, lämnade dem på stranden och gick tillbaka in i cafeterian och så for måsarna iväg med allting. De anmälde till jaktvårdsdistriktet att de har fångat en säl. Och när de inte hade de här så fick de böter av polisen, 300 mk var det på den tiden för herrarna som sköt sälen. Och så var det egentligen en sådan här olycka att måsarna åt upp fortplantningsorganen."
(Torneå)

"De här provtagningarna borde kanske slopas helt...Då skulle statistiken över bytet se bättre ut. Jag är ganska säker på att den skulle se bättre ut efteråt."
(Torneå)

Sydvästra skärgården:

"Det borde uttryckligen slås fast i lagstiftningen vem som har rätt att jaga och vem som har rätt att utfärda tillstånd."
(Mynämäki)

Finska viken:

"Skulle man inte kunna tänka sig att om en yrkesfiskare till exempel anhåller om att få sätta ut en stor ryssja någonstans och så kommer det en gråsäl farande, så kunde inte yrkesfiskaren då, och även fiskodlaren, få skjuta boven."
(Karhula)

"Nog är ersättningen ganska liten då man tänker på arbetsmängden. Du tar alla påsarna och sorterar dem och skickar iväg dem. ...Det är ganska krångligt att redan få in en tarm i den lilla påsen. Det är inte alltför lätt."
(Karhula)

En del regionala och nationella intressegrupper föreslog att jakten tidigareläggs, då detta enligt dem skulle göra jakten effektivare, säkrare och underlätta tillvaratagandet av bytet samt minska antalet skadskjutna djur. De nationella intressegrupperna var för en tidigareläggning av jakten med två veckor och en förlängning ända till slutet av januari-februari. En del av de nationella intressegrupperna ansåg att en ändring av jakttiden äventyrar kutningen. På regional nivå kom kommunerna och landskapsförbun-

den samt fiske- och jaktgrupperna med varierande förslag på hur jakttiden kunde förlängas. I sydvästra skärgården och Finska viken önskade nästan hälften att jakt skulle vara tillåten året om, medan det förslaget inte understöddes lika aktivt i Bottniska viken. Största delen av dem som understödde detta förslag var fiskare. På alla områden föreslogs att jakttiden bör förlängas genom att inleda jakten tidigare. Fiske- och jaktgrupperna i sydvästra skärgården hade den klaraste åsikten om inledningstidpunkten och föreslog att jakten inleds redan i mitten av mars. Vinterjakt eller att jakten pågår ända till slutet av januari understöddes av fiskegrupper eller ordnings- och försvarsmyndigheter i Bottniska viken och Finska viken.

Bottniska viken:

”Den tid som är nu är alltför sen, isen har redan gått på flera ställen. Bäst skulle det vara året om.”

(Vasa)

”Det skulle vara positivt om man skulle få börja redan 1.4.”

(Vasa)

”För att man ska lyckas med jakten krävs det is och även för att man ska kunna ta vara på fångsten. Det är ganska dumt att skjuta och sen sjunker bytet till botten. Helst vill man ta till vara fångsten.”

(Vasa)

”Man borde kunna och även våga ändra på lagstiftningen och tillåta säljakt även vintertid på isarna, då skulle det vara allra lättast...Det har ingen betydelse vilken tid på året sälungen skjuts, om det är en kut på 20 kg eller 5 kg eller om den växer och blir 50–100 kg. Det är hur som helst en säl mindre.”

(Björneborg)

”Vi har inget problem här. Det finns mycket is. I höjd med Vasa börjar det vara slut med isarna 16.4, men här räcker det riktigt bra med 16.4.”

(Torneå)

”När du skjuter från båten gungar både båten och du själv. Och inte ligger ju sälen heller orörlig. Det krävs skicklighet. Det är omöjligt.”

(Torneå)

”Jakttiden för gråsäl är helt onödig och likaså för vikaren, inte är det någon nytta med det. Fisket har ingen nytta av det och inte blir skadorna mindre för det. Det är redan fråga om så omfattande skador, att tidsmässigt är det ju förstås möjligt att fånga största delen med de här några licenserna. Men det har ingen betydelse i den här situationen.”

(Kalajoki)

Sydvästra Finland:

”Svårt att få med sig personer på säljakt, ingen vill fara ut på isarna. Det är ingen skillnad om sälarna är lovliga året om samma mängd blir skjutna ändå. Sen när man inte får sälja köttet så känns alltihopa dumt. Man skulle gärna ha något för sälen om man far ut och jagar den. Man tycker att det ska göras mera från er sida. Ta bort jakttiderna och pröva vad som händer då. Men kanske jakttiden måste finnas kvar för EU. Men kanske vissa tider är dåliga ändå när sälarna har kutar så överlever inte kutarna om modern dör.”

(Mariehamn)

Finska viken:

”Om man ska fånga gråsäl på rätt sätt så borde man börja åtminstone en månad tidigare på sådana här vintrar när isen är svag. Dvs. i mitten av mars. Ännu på 60- och 70-talet då det fångades mycket säl så var största delen av bytet kutar. Det var sälungar, kutar.”

(Karhula)

”Jakttiden/inledningstidpunkten borde anpassas till varje enskilt jaktvårdsdistrikt.”

(Karhula)

Speciellt fiskegrupperna hade synpunkter på metoderna för jakt på gråsäl. Miljömyndigheterna och naturvårdarna ställde sig tvekande eller negativt till att ändra på jaktmetoderna. De senare krävde att jakten är etisk, och naturvårdarna föreslog bland annat att i stället för att ändra jaktmetoder kunde man utveckla metoder för att skrämma iväg sälarna. Enligt fiske- och jaktgrupperna bör jakten ske med fälla och sälnät, metoder som dock antogs vara oetiska. Fiskarna ansåg dessutom att det bör vara tillåtet att fånga med ryssja och att skjuta ur en motorbåt. Det ansågs att de gamla fällorna kunde utvecklas, även om de står i strid med den nuvarande jaktlagen eftersom de dränker sälen. Enligt förslagen kunde fällorna tillverkas av dynema och lämpa sig speciellt bra för att fånga skadegörande sälar i närheten av ryssjor. Fiskegrupperna föreslog också användning av gift, saxar som dödar omedelbart samt t.o.m. exploderande agnfisk. De nationella grupperna betonade etik och säkerhet och ansåg det viktigt att sälarna dödas snabbt och smärtfritt och att bytet tas effektivt tillvara. Metoder som nämndes var gevär, hagelgevär och sälfällor som fångar sälarna levande.

Sydvästra skärgården:

”Sälnät är ett effektivt redskap. Anordningar som fångar sälar levande är en utopi.”

(Mynämäki)

”Lagstiftningen borde ändras så att man skulle få skjuta från båt. Dessutom borde man få börja använda andra metoder, som fällor för att det finns ingen som skulle klara av att skjuta bort alla sälar idag, det finns för många.”

(Mariehamn)

Finska viken:

”Man borde få börja använda gamla metoder för att hålla sälstammen i skick. Vinterjakten är en sak men att få fångstkunskaperna utlärd för att jakten ska ha någon betydelse för stammens utveckling och för att hålla den i schack så krävs det kunskap och erfarenhet. Och för att man ska få det måste det också beviljas licenser på basis av hållbart utnyttjande.”

(Borgå)

4.5.3 Den förvaltningsmässiga regionindelningen av gråsäl

På regional nivå förvaltas sälstammarna av åtta jaktvårdsdistrikt på det finska fastlandet. På Åland har Ålands landskapsregering hand om förvaltningen av sälstammarna. Den nuvarande indelningen i jaktvårdsdistrikt delade åsikterna på olika områden. I sydvästra skärgården var majoriteten nöjd med regionindelningen. I Bottniska viken var antalet nöjda lika stort som antalet missnöjda och i Finska viken fanns det lite mera missnöjda. Ungefär en femtedel hade lämnat frågan obesvarad. Den mest positiva inställningen till regionindelningen hade ordnings- och försvarsmyndigheterna, men även flera fiske- och jaktgrupper samt kommuner och landskapsförbund ansåg att

indelningen är bra. Den mest negativa inställningen till regionindelningen hade naturvårdarna och miljömyndigheterna som ansåg att jaktvårdsdistrikten är alltför små enheter för att kunna förvalta arten. Missnöjda personer fanns även i fiske- och jaktgrupperna och kommun- och landskapsförbunden. De ville ha möjlighet att jaga gråsäl över jaktvårdsdistriktsgränserna, eftersom de ansåg att detta skulle göra jakten effektivare. De föreslog också att Finland och Sverige kunde ha gemensamma förvaltningsområden i Kvarken och på områden norrom Kvarken.

Bottniska viken:

”Ett betydligt större licensområde och mera flexibilitet när det gäller beviljande av jaktlicenser. Då tror jag att det nuvarande antalet licenser skulle användas här i Bottenviken.”

(Himango)

”Den här indelningen i jaktvårdsdistrikt fungerar inte ute på havet.”

(Torneå)

Finska viken:

”Min åsikt är att om stammen är riksomfattande så borde licenserna också beviljas på riksnivå och inte regionalt som nu är fallet.”

(Karhula)

”Är det möjligt att ”bjuda in”, vi går in på den nyländska sidan och sedan kommer de över till vår sida?”

(Karhula)

4.5.3. Framtida utvecklingsbehov

Övervakningen av gråsälsstammen ansågs ännu kunna utvecklas mycket, även om en del av respondenterna ansåg att det räcker med flyginventeringar. Det önskades att övervakningen skulle bli mera exakt, innehålla regionala detaljer, att räkningarna skulle utföras av fler opartiska personer och att metoderna skulle bli enhetliga för hela Östersjöområdet. Flera önskade att sälpopulationens verkliga storlek skulle klarläggas. Det önskades att tidpunkten för räkningen skulle vara den samma överallt, men å andra sidan föreslogs också att stammen inte skulle räknas bara under pälsomsningen utan eventuellt flera gånger under året. Det ansågs också viktigt att kutarna räknas varje år och att dödligheten följs upp. Förhoppningar om att flyginventeringarna skulle hjälpa till att klarlägga hur stor del av gråsälarna som finns i vattnet blev framförda. I Bottniska viken efterlystes också mera information om orsakerna till vandringarna, regelbundenheterna och tidpunkterna för vandringarna samt om stammens utveckling. Det föreslogs att representanter för olika grupper skulle delta i räkningen, både fiskare, jägare och naturvårdare.

Bottniska viken:

”Jag tycker att man absolut borde räkna sälarna igen och räkningen borde ske på morgonnatten, för då är dom oftast uppe på hållarna. Man borde flyga och ha värmekamera.”

(Vasa)

Sydvästra skärgården:

"Uppföljningen av stammen borde förenhetligas... Man stöter på konkurrerande metoder, VFFI har sin och så finns det WWF:s metod och andra ännu."

(Mynämäki)

"Vi vanliga människor förstår också hur mycket det verkligen finns. Nu när minimiantalet anges så känns det hemskt litet. Och sen en annan sak: siffrorna för början av århundradet gällde hela Östersjöområdet, men nu är sälarna här i en hop. En sådan jämförelse borde också ges ut hur mycket det fanns här i Skärgårdshavet och Åland i början av seklet. Skillnaden skulle kanske inte vara så stor jämfört med de nuvarande siffrorna."

(Mynämäki)

"Problemet med Östersjön är att det är flera länder som räknar med olika metoder, p.g.a. av det är svårt att få rätt antal sälar."

(Mariehamn)

Finska viken:

"Vi tycker inom jaktvårdsdistriktet att det ger en felaktig bild av stammens spridning under hela året. Ministeriets licensmängd baserar sig alltför långt på de här vår- och sommarräkningarna när en stor del av sälarna befinner sig i norra Östersjön och inloppet till Finska viken, Bottenhavet och Ålands hav och under resten av året förekommer de ganska mycket inomskärs och långt in i Finska viken."

(Ingå)

I anslutning till gråsälens önskades forskning inom olika områden. Respondenterna ville ha information om födovallet, beteendet, ekologin, hälsotillståndet, miljögifter, parasiter, genetik, skyddsområdenas betydelse. Därutöver önskades forskning i födovänor olika sälar emellan, fångst av havslax i älvmyrningarna där fisken går in, sälarnas inverkan på fiskbestånden och deras betydelse för ekosystemet i Östersjön. I anslutning till fiske och utnyttjande av sälen ansågs det viktigt att forska i utveckling av fångstredskap både för fisk och säl, uppföljning av skadorna som gråsälens orsakar och metoder för att minska skadorna, säljaktens historia, olika alternativ för att ta till vara sälen samt förädling och marknadsföring av sälprodukter. En del fiskegrupper förundrade sig över varför största delen av de gråsäl som fastnat i fångstredskapen eller skjutits är hanar. De ansåg också att det är viktigt att systematiskt övervaka miljögifterna om man vill känna till riskerna med att ta tillvara bytet.

Sydvästra skärgården:

"...bara det att gråsälens jagas lite behöver inte vara den enda orsaken till varför den kommer inomskärs. Det kan vara det att i yttre skärgården är havsbotten död och det finns inte så mycket fisk som i inre skärgården. Om vi jämför med 40- och 50-talet, då det senast fanns mycket gråsäl i Östersjön, var situationen en annan... Vad beror det på att den beter sig så annorlunda än tidigare...man borde samla information för att få reda på orsaken till det här fenomenet."

(Mynämäki)

"Mer information om sälarnas näringsförbrukning, det finns ganska många olika teorier om den saken."

(Mynämäki)

"Hur är de (sälsäkra fångstredskapen) konstruerade på andra håll i världen, vad är de gjorda av. Jakten: hurudana kvoter, gottgörelser, ersättningar för fångstredskap,

hur bestäms skyddsområdena, hur ser de ut. Finns det goda modeller på andra håll i världen?"

(Mynämäki)

Sydvästra skärgården:

"Jag har växt upp med gamla säljägare. Säljägarna visste exakt hur sälarna vandrade och hur dom rörde sig i Östersjön. Och det tror jag att forskare inte har en aning om idag."

(Mariehamn)

Finska viken:

"Jag har i alla fall den uppfattningen att forskning är något positivt. Men för att vi verkligen ska få tillförlitlig forskning så vilar nog personresurserna och andra resurser på osäker grund jämfört med t.ex. fisket. Det är få som sysslar med vilt. Och det är onödigt att ge sälforskarna skulden för att det inte finns tillfredsställande resultat. Om vi ser på personalens storlek så är den nog ganska liten."

(Karhula)

Respondenterna önskade att informeringen skulle bli öppen, neutral, snabb, proportionerlig och sanningsenlig. Tillgänglig information och popularisering efterlystes såväl på lokal som nationell nivå när det gäller forskningsresultat, stammar och gråsälskador. Speciellt fiskare och andra intressegrupper önskade få information om den regionala gråsälstammen. Mer information önskades också om skillnaderna mellan gråsäl och vikare och om skillnaderna mellan de skador som de förorsakar. Miljömyndigheterna i Bottniska viken önskade att det informeras i stor omfattning om att även sälarna är en del av naturen och näringskedjan i Bottenviken. De föreslogs också att det inom EU bör informeras för att få skadeersättning. På nationell nivå önskades att det inte skulle presenteras konkurrerande resultat från gråsälräkningarna.

Bottniska viken:

"Informeringen tycker jag är dålig. Jag har jagat säl ända sen dom blev lovliga. Jag har skickat in hela tiden men har inte fått några svar eller hört något av någon."

(Vasa)

Respondenterna ansåg att det finns mycket att utveckla inom lagstiftningen speciellt när det gäller jakt och ersättningar. I första hand fiske- och jaktgrupperna föreslog att bl.a. fri jakt, en tidigare vårjakt, jakt på skadegörande sälar utan licens, olika jaktmetoder samt skottpengar borde tillåtas. Dessutom föreslog en del nationella intressegrupper att det borde vara tillåtet att använda snöskoter och att i någon mån jaga på skyddsområdena. De önskade också att det skulle bli enklare att få jaktlicenser. Fiskarna i Bottniska viken ville att det blir tillåtet att jaga även utanför det egna jaktvårdsdistriktet och att reglerna i Bottenvikens nationalpark skulle motsvara reglerna i andra marina nationalparker eller nationalparker i Lappland. De ville att säljakt skulle tillåtas. Miljömyndigheterna och naturvårdarna föreslog att förökningstiden skulle fredas både tidsmässigt och områdesvis och att säljakt skulle tillåtas endast med tillstånd av ägaren till vattenområdet och endast från ett fast underlag till ett fast underlag. Därutöver bör sälar som dött i fångstredskap enligt dem vara statens egendom. Naturskyddsgrupperna och en del av de nationella grupperna ansåg att jakten bör grunda sig på en internationell utvärdering. Speciellt på nationellt plan ansåg en del att förvaltningen av gråsäl kunde förbättras. Jord- och skogsbruksministeriet kritiserades för

att förvaltningen av naturresurserna till havs inte står på stadig grund. Det föreslogs att förvaltning av naturresurser till havs, såsom skötsel och förvaltning av säl och fiskar, borde lyda under miljöministeriet för att förvaltning av naturresurser inte skulle vara helt avskild från miljövården. Detta ansågs vara till fördel både för naturvårdare och fiskare.

Respondenterna hittade mycket att förbättra i det nationella samarbetet. Ett närmare samarbete och en bättre förståelse efterlystes mellan flera olika håll: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, forskningsinstituterna, jaktföreningarna, naturskyddskretsarna och fiskerimyndigheterna. Det önskades också att Forststyrelsen skulle vara mer involverad i beviljandet av jaktlicenser för gråsäl, då den förvaltar alla allmänna vattenområden som är av betydelse då jaktlicenser beviljas och jaktkvoter slås fast. Miljömyndigheterna önskade för sin del information om antalet jaktlicenser på sina respektive områden.

Sydvästra skärgården:

”Det skulle vara viktigt att samlas kring samma bord och diskutera saken. Nu känns det som om alla diskuterar inom sina egna fack och inte förstår den andra partens synpunkter. Jag vet inte vem som borde sammankalla ett möte eller tvinga olika intressegrupper att diskutera sinsemellan. Så borde det vara.”

(Mynämäki)

En del önskade ett ökat internationellt samarbete, andra det motsatta. Mera samarbete önskades mellan länderna i Östersjöområdet samt mellan de nordiska jaktföreningarna för att utveckla jakten och bättre kunna ta tillvara bytet. Fiske- och jaktgrupperna samt kommunerna och landskapsförbunden påpekade att länder som har sälar i sina territorialvatten borde mera självständigt än nu få bestämma om vården av sina viltarter. Miljömyndigheterna och naturvårdarna betonade däremot HELCOM:s viktiga roll till exempel när det fattas beslut om jaktkvoter. Samarbete efterlystes också mellan Östersjöländerna inom ramen för forskning och övervakning av stammen. På nationellt plan påpekades det att de olika aktörerna i Östersjöområdet borde förvissa sig om att den marina strategi som förbereds i EU blir lagenligt bindande (direktivet för havsmiljöarbete). Det önskades att den marina strategin skall innehålla ett krav på att vidsträckta marina reservat skapas och därtill önskades att förvaltningen av naturreserver skulle stå på en hållbar grund och ta hänsyn till ekosystemet. Ett starkt och progressivt marint direktiv som skulle beakta olika sektorer (fiske, jakt, fartygstrafik och jordbruk) troddes även kunna hjälpa Finland att förbättra den nuvarande förvaltningen av havsområdena och därmed även sälarnas situation.

Respondenterna såg stor efterfrågan på att det anordnas kurser i jakt och i hur sälen kan nyttjas. Som ett gott exempel nämndes Kvarkenrådets gråsälprojekt. När det gäller upplysning föreslogs att den stora allmänheten borde informeras om de skador sälen orsakar fiskare.

Sydvästra skärgården:

”Massmedia litar på att en bild säger mer än tusen ord. Vi såg de här bilderna här också, en kut med sina stora fuktiga ögon. En vanlig människa tycker att den är hemskt söt och oskyldig. Det skulle vara bättre om turisterna fick se bilder av mer än hundra sälar på samma kobbe. Eller när en säl river åt sig en fisk ur bragderna. Då skulle de allmänna medierna förmedla en sanningsenlig bild.”

(Mynämäki)

4.7. Den regionala indelningen av vikarematerialet och respondenterna

Svaren från regionala intressegrupper och allmänna möten har för vikarens del indelats i två huvudområden. Regionindelningen grundar sig på den regionala vikarestammens storlek och utbredning, då stammens storlek antas inverka på människornas uppfattningar och inställningar till djuren (Williams 2002).

Följande geografiska indelning har använts (fig. 8):

- 1) Det sydliga området, som omfattar områdena vid Finska viken och Skärgårdshavet (Satakunda, Egentliga Finlands, Nylands och Kymmene jaktvårdsdistrikt samt Åland).
- 2) Det nordliga området, som omfattar områdena vid Kvarken och Bottenviken (svenska Österbottens, Österbottens, Uleåborgs och Lapplands jaktvårdsdistrikt).

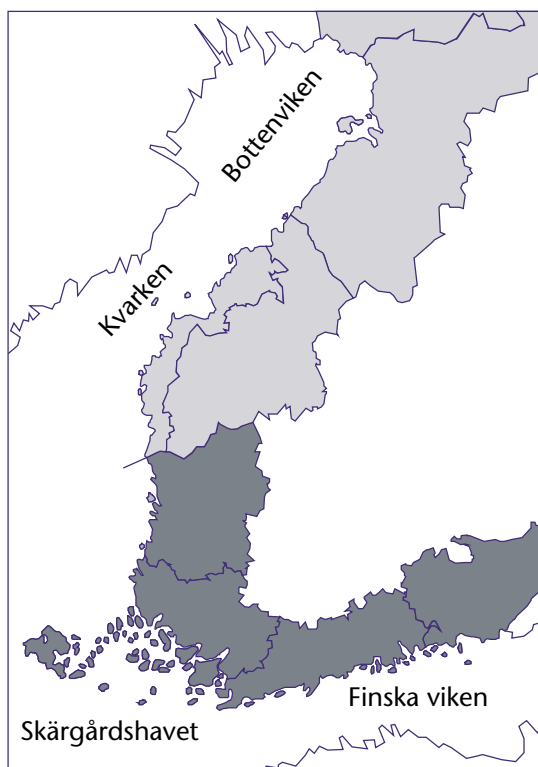

Fig. 8. Jaktvårdsdistrikten och vikarestammen har delats in i två områden: det södra och det norra. Regionindelningen har gjorts för att presentera svaren från de allmänna mötena och enkäterna. Inkluderade är kommunerna i de jaktvårdsdistrikt som finns längs kusten och de jaktvårdsdistrikt som har jaktområden på kusten.

Både i det norra och det södra området kom de flesta svaren från fiske- och jaktgrupper (tabell 4). På nationell nivå var svaren koncentrerade till naturvårds-, fiske- och jaktgrupper. I resultaten har svaren på nationell nivå dock inte indelats gruppvis.

Tabell 4. Fördelningen av svaren mellan olika grupper på det norra och det södra området samt på nationell nivå (st.).

	Norra	Södra	Nationell
Kommuner och landskapsförbund	5	2	1
Fiskegrupper	12	20	4
Jaktgrupper	14	13	3
Ordnings- och försvars-myndigheter	5	5	1
Miljömyndigheter	3	4	1
Naturskyddsgrupper	3	2	5
Övriga	4	1	1
Sammanlagt	46	47	16

4.8. Uppfattningar om vikaren

4.8.1 Vikaresituationen

Uppfattningarna på det norra och det södra området skiljde sig mycket från varandra i fråga om vikaresituationen. Även på nationellt plan hade intressegrupperna olika uppfattningar. De regionala och nationella intressegrupperna var ense om att vikarestammen är mindre än gråsälstammen. Flera respondenter ansåg också att vikaren inte orsakar fisket lika mycket skador som gråsälen.

I det norra området konstaterades att vikarestammen har vuxit och därmed har också problemen de orsakar blivit fler. Det uppgavs att flockar av vikare på flera tiotal och till och med hundratal har kunnat iakttas. Ordnings- och försvarsmyndigheterna berättade att vikarna har brett ut sig ända till inloppet av Torne älv, Talja ö, och trakten kring Kuusiluoto, Lehti- och Etukari. Enligt kommunerna och landskapsförbunden, fiske- och jaktkretsarna samt försvars- och ordningsmyndigheterna i det norra området är stammen lagom stor eller för stor på grund av de skador vikarna orsakar fisket. Dessa grupper berättade att speciellt mycket skador uppkommer på hösten, men även våren är besvärlig. De antog att vikaren orsakar fler fångstskador än gråsälen när det gäller nätfiske och i synnerhet sikfiske med nät. Miljömyndigheterna ansåg att vikaresituationen är rätt bra men betonade att den varierar beroende på årstiden: i början av vintern finns det rikligt med vikare, medan de är ytterst få på våren och försommaren. Enligt miljömyndigheterna har antalet vikare ökat i området kring Mickelsörarna. Naturvårdsgруппerna ansåg att vikarna är sällsynta och regionalt ansåg de att stammen är hotad. Därtill betonade de att man inte känner till vikaren så bra.

På det södra området var respondenterna nästan helt ense om att vikarestammen är liten. De observationer som fiske- och jaktgrupperna samt kommunerna och landskapsförbunden fått kännedom om var få. I fiskegrupperna misstänktes att den växande gråsälstammen håller vikaren borta. Miljömyndigheterna, naturvårdarna samt ordnings- och försvarsmyndigheterna konstaterade att populationen håller på att försvinna från de södra områdena. Endast en liten del av representanterna för fiske- och jaktgrupper sade att antalet vikare är på uppgång. Många intressegrupper såväl i det sydliga området som på nationell nivå var oroade över vikarestammen i Finska viken, trots att åsikterna om stammens storlek delvis var delade. Det nämndes att jägarna hade observerat cirka 100 vikare i skärgården utanför Fredrikshamn och Vederlax våren 2004, medan miljömyndigheterna ansåg att stammen hade försvunnit från den finländska sidan av Finska viken. Även naturvårdarna uppskattade att så gott som alla vikare i Finska viken, 150 – 200 st., finns på den ryska sidan. Miljömyndigheterna och naturskyddsgrupperna var eniga om att vikarestammen är liten i sydvästra skärgården. Enligt miljömyndigheterna tycks stammen ha försvunnit från de centrala och norra delarna av

Åbolands skärgård och den är svag i området mellan Gustavs och Luvia och liten i det sydliga bandet av Åbolands skärgård. Även naturvårdarna i det sydliga området ansåg att vikarestammen i Skärgårdshavet är fåtalig och lokal, men de var speciellt oroade över vikaresituationen i Nyland. Enligt dem står det klart att detta traditionella skärgårdsdjur är ytterst hotat och i akut behov av skydd.

På nationell nivå var respondenterna genomgående oroade över vikaresituationen. Det var speciellt indelningen av stammen i små separata delpopulationer, Skärgårdshavet, Finska viken och Bottenviken, som väckte oro. Situationen i populationerna varierar kraftigt. I Nyland, Skärgårdshavet (speciellt Åbolands skärgård) och Ålands skärgård ansågs det ha skett en kraftig nedgång i vikarebeståndet. Den dramatiska nedgången, isoleringen och det minskade utbredningsområdet av stammen i Skärgårdshavet väckte djup oro. Storleken på populationen i Bottenhavet är okänd, men sannolikt är att den har gått tillbaka. Populationerna i Bottenviken och Kvarken beräknas växa, även om livmodersförträningar påträffas hos en femtedel av vikarehonorna. De nationella grupperna hade olika uppfattningar speciellt när det gällde vikaresituationen i Bottniska viken. En del av respondenterna ansåg att vikaren vållar fisket mera skador än gråsälén och att det måste vidtas åtgärder för att minska antalet vikare, medan andra ansåg den nuvarande skyddsnivån i Bottniska viken vara god. Både hälsoproblem och klimatförändringen sågs som hot mot vikarestammarna. Det konstaterades också att ekosystemet i Österjön kunde klara av en mycket större vikarestam än den nuvarande.

Det norra området:

"På hösten är det vikare som är dominerande i skärgården. Men på våren är det mera gråsäl. Vikaren tycks vara problematisk och den har ökat kraftigt. Men enligt forskningsresultaten borde det vara omöjligt vikaren anses som svag."

(Vasa)

"Vikarestammen...är relativt sett på kraftig uppgång eller så har vikarna blivit tammare. De finns i alla fall år efter år här i kustvattnen."

(Himango)

"September är problematisk i många kommuner på grund av vikaren, men vikaren orsakar större skador på fångsten än gråsälén."

(Himango)

"Fiskarna vittjar i ena ändan av nätet och en vikare eller gråsäl i andra ändan."

(Torneå)

"Det har alltid funnits vikare här inne och vi har mycket bra bilder på flockar av vikarsäl. Det sägs att vikaren trivs ensam. Vi har med egna ögon sett flockar med flera hundra vikare."

(Torneå)

Det södra området:

"Åtminstone på västra Åland finns det inga vikare. Det har egentligen aldrig funnits, jag har kanske i hela mitt liv skjutit 4-5 st. Men min pappa pratade om 1931 då fanns det massor av vikare inne i skärgården. Men sen dess har man knappt sett av vikaren. En fiskare fick en vikare i en fälla i höstas men det var en kut."

(Mariehamn)

"Vikaren ser jag inget bekymmer med men gråsälén är ett stort bekymmer för den är i alla vikar."

(Mariehamn)

"Det har varit lite vikare men det har funnits mera österut och på Kumlinge."

(Mariehamn)

”Enligt de uppgifter vi har är det ganska sällsynt att se vikare i västra Finska viken.”
(Borgå)

”På de senaste två åren var det sällan man såg vikare ute på havet, men nu under det senaste året – vi rör oss på vårisarna och på hösten – har de ökat otroligt. Nu ser man många med egna ögon. Förra våren var vi ute och fiskade 20.4. Vi var ute och fiskade och kom där mellan Ukko-Ruokko ja Punaparrat. Vi fick göra en iakttagelse under en eftermiddag, en vacker eftermiddag. Vi sökte ett gammalt nät. Det var en bra dag, det gick att kika. Vi såg 25 st. på den resan, de var ungefär samtidigt uppe. Ett par tre såg vi redan tidigare på ditresan riktigt där i farleden och det är sällsynt. De var uppe på isen.”
(Karhula)

4.8.2 För- och nackdelar med vikaren

Respondenterna hade möjligheten att ge tre positiva och tre negativa synpunkter på vikarestammen och vården av den. De fick också ge varje synpunkt ett värde mellan 1 och 5. Svaren delades in i grupper enligt vilka synpunkter som framstod som de mest relevanta. Av de positiva svaren bildades tio klasser och av de negativa sex olika klasser. Det sammanlagda värdet (relevansen) av de positiva/negativa synpunkterna räknades ut. Summan av värdena i varje klass delades med den sammanlagda summan av alla värden.

De mest positiva aspekterna med vikaren var dess roll som en del av den biologiska mångfalden, som en skyddad art som hör till havsnaturen och som viltart (fig. 9). Det fanns dock stora skillnader mellan olika områden när det gällde fördelarna. I det norra området betonades vikarens roll som förnybar naturresurs och användbart villebråd. I det sydliga området och på nationell nivå sågs vikaren närmast som en del av den biologiska mångfalden, som en skyddad art och som indikator på miljöns tillstånd. Vikaren ansågs också indikera att havsmiljön blivit ren från miljögifter och sågs som en exotisk sevärdhet som det är en glädje att iaktta. Vikaren sågs också som ett objekt för naturturism, -fotografering och -observationer. Vidare ansågs det att vikaren är viktig ur historisk synvinkel och har ett symboliskt värde. De sydliga områdenas och de nationella intressegruppernas åsikter stämde i flera fall överens. I nio svar av 98 konstaterades det att det inte finns någonting positivt med vikaren. Dessa respondenter representerade fiskegrupper. Endast fiske- och jaktgrupper klassade vikaren som viltart, medan övriga synpunkter understöddes av flera grupper. Till fördelarna med vikaren räknades också bland annat skyggheten och att den är ett mindre problem för fisket än gråsälén.

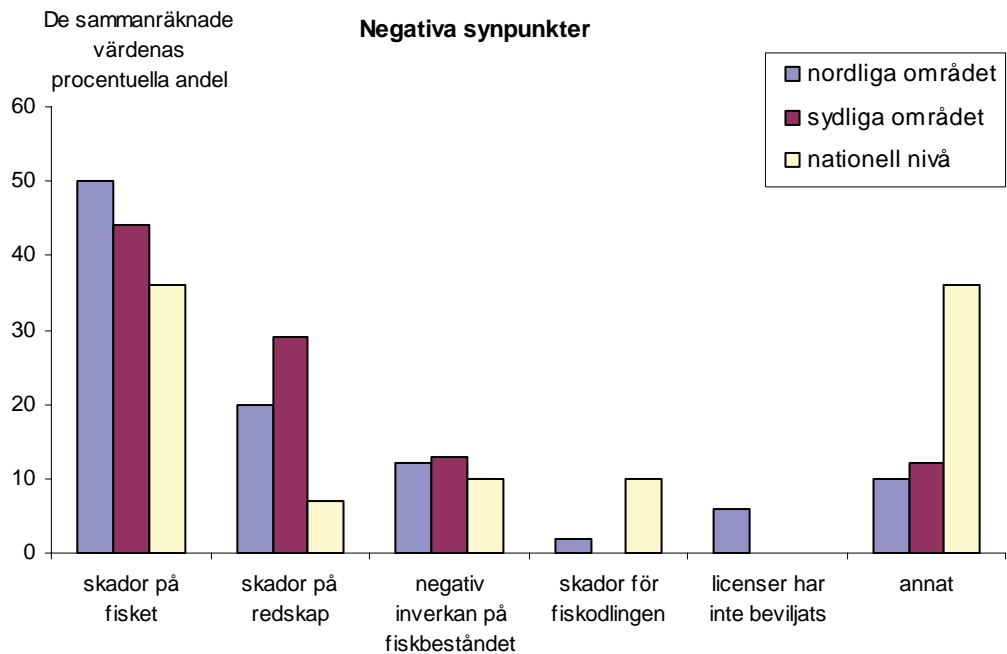
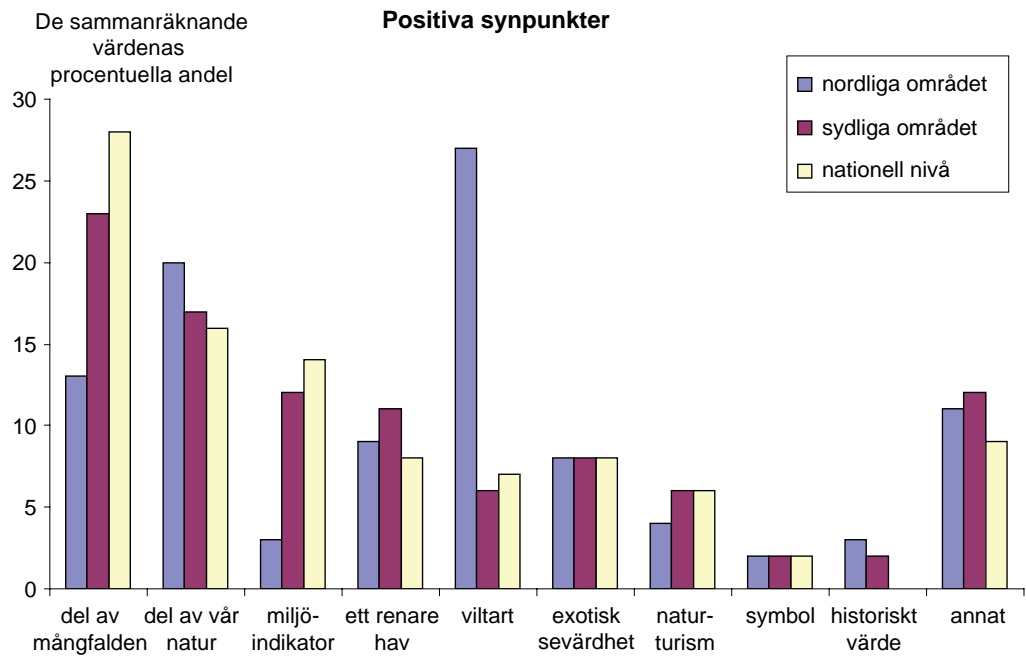

Fig. 9. Positiva och negativa synpunkter på vikaren. Värdena av synpunkterna som har definierats som positiva/negativa har räknats samman och presenteras procentuellt.

Negativa aspekter som nämndes var olika skador som vikaren orsakar fisket och fiskodlingarna (fig. 9). De största skadorna ansågs vara skador på fångsten, redskapen och fiskbestånden. Flera olika grupper var ense om fiske- och fångstskadorna. I första hand kommunerna, landskapsförbunden och fiskeorganisationerna ansåg att vikaren inverkar störande på fiskbestånden. Endast naturvårdarna nämnde problemen för fiskodlingen. På regional nivå ansågs vikaren vara medskyldig till att fisketraditionerna och fiskerinäringen försvinner. På nationell nivå hörde de negativa aspekterna främst ihop endera med fångstskador eller annat. På nationell nivå ansågs också att fiske- och fångstskadorna som vikaren orsakar är relativt sett mindre och skadorna för fiskodlingen relativt större än på regional nivå. I svaren från de nationella grupperna nämndes också andra negativa aspekter: vikaren försvårar samarbetet med fiskarna när andra havsresurser ska skyddas, ger upphov till konflikter mellan parterna och är ett skadedjur som det borde vara tillåtet att jaga fritt för att skydda fisket.

”Det vill jag säga om vikaren...i mitten av 90-talet när det här blev aktuellt. Först kom vikaren och den är ett rätt så litet djur. Det är klart att den förstör nät, men t.ex. en ryssja får den inte sönder trots att den äter upp fisken. Den utgör inget stort problem.”

(Björneborg)

4.8.3 Storleken på vikarestammen och vikarens roll

Respondenterna hade olika åsikter om storleken på vikarebeståndet (fig. 10). I det nordliga området ansåg mer än hälften av respondenterna att beståndet är för stort och var tionde att det är för litet, medan de nationella intressegruppernas åsikt var den motsatta. I det sydliga området ansåg största delen att stammen är lagom stor eller för liten. Främst miljömyndigheterna och naturvårdarna ansåg vikarestammen vara för liten. Kommunerna och landskapsförbunden, fiske- och jaktgrupperna samt ordnings- och försvarsmyndigheterna ansåg att stammen är lagom stor (sydliga området) eller för stor (nordliga området).

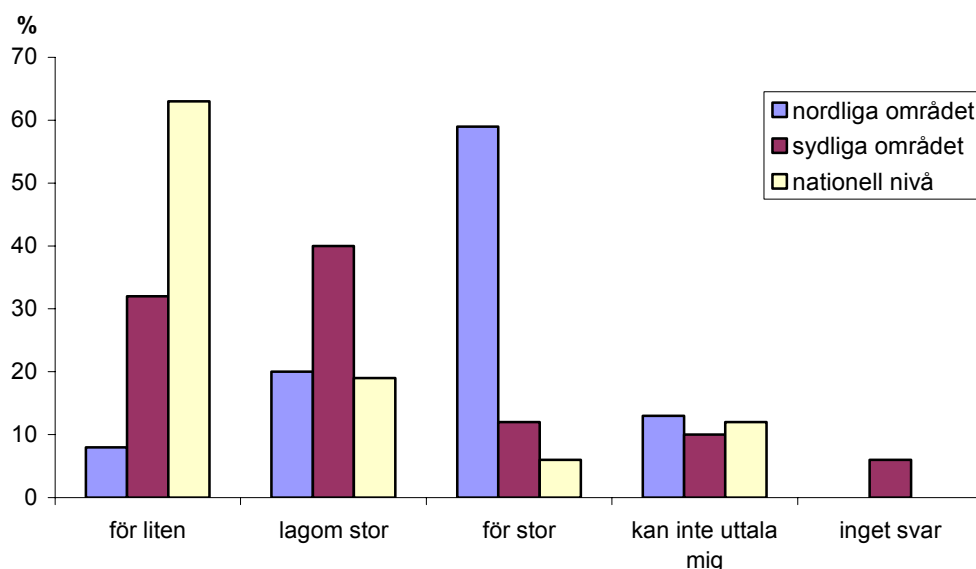

Fig. 10. Synpunkter på vikarestammens storlek (%).

Uppfattningen om vikarens roll varierade från region till region. I det nordliga området klassade respondenterna vikaren endera som ett skadedjur, enbart som ett skyddsobjekt eller som en vanlig viltart. Endast en liten del av respondenterna i det nordliga området såg vikaren som ett mångsidigt nyttodjur eller både som skyddsobjekt och vilt. I det sydliga området såg knappt hälften vikaren som skyddsobjekt och endast en dryg fjärdedel som ett skadedjur. Resten av respondenterna i det sydliga området såg vikaren som en vanlig viltart eller både som skyddsobjekt och viltart. Nästan alla miljömyndigheter och naturvårdare samt även representanter för andra grupper såg vikaren som ett skyddsobjekt. Det var främst representanter för fiske- och jaktgrupperna som klassade vikaren som skadedjur, vanligt vilt eller både skyddsobjekt och vilt.

De nationella grupperna ombads ta ställning till vikarens nuvarande roll samt vilken roll den borde ha framöver. Huvuddelen av respondenterna såg den enbart som skyddsobjekt i dagens läge och endast en liten del som skadedjur (fig. 11). Det önskades att vikarens roll i framtiden skulle närma sig både skyddsobjekt och vilt, medan en minoritet hoppades att vikaren förblir enbart skyddsobjekt. Övriga åsikter om vikarens roll i framtiden fördelade sig mellan vanligt vilt och mångsidigt nyttodjur.

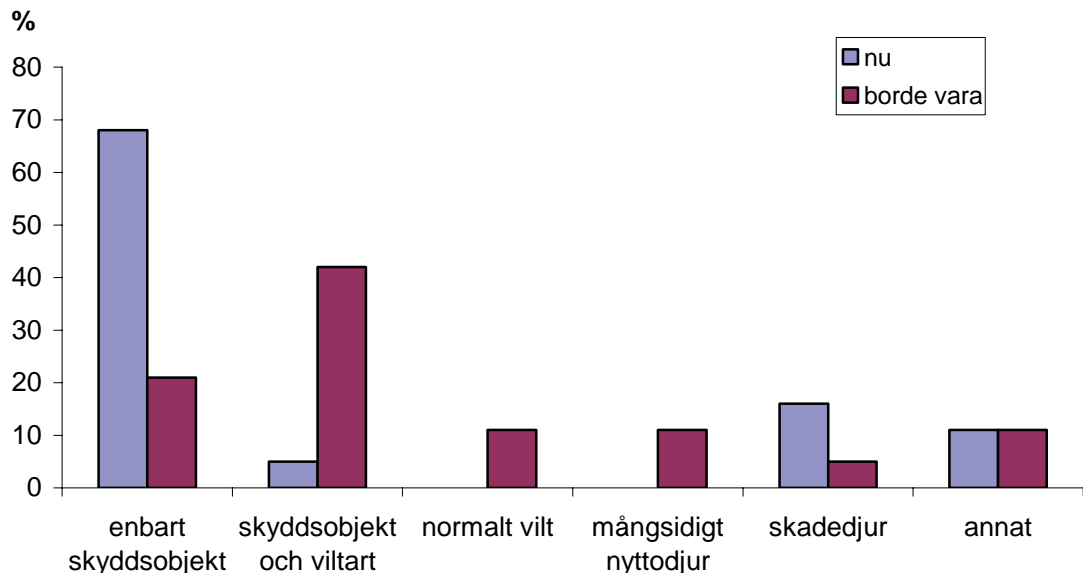

Fig. 11. De nationella intressegruppernas synpunkter på vikarens nuvarande roll och om dess framtida roll (%).

4.8.4 Vikaren och en gynnsam bevarandestatus

Respondenterna ombads ange metoder som kunde hjälpa till att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för vikaren. I frågan förklarades att gynnsam bevarandestatus innebär att en art på lång sikt kan leva kvar i sin naturliga miljö och att dess naturliga habitat inte minskar. På den här frågan svarade det nordliga området betydligt flitigare än det sydliga.

Speciellt fiske- och jaktgrupperna samt miljömyndigheterna och naturvårdarna hade olika syn på en gynnsam bevarandestatus. Nästan alla fiske- och jaktgrupper samt en liten del av de nationella intressegrupperna ansåg att vikarestammen är tillräckligt

landskapsförbunden samt ordnings- och försvarsmyndigheterna i det nordliga området. På regional nivå föreslogs fiske för att eliminera störande sälar, beviljande av jaktlicenser, fri jakt och skottpengar som metoder. Det ansågs dock viktigt att även klarlägga stammens verkliga storlek, övervaka stammen och minska miljögifterna. På nationell nivå föreslogs också att jakten kunde koncentreras till störande vikare och inre skärgården.

Miljömyndigheterna och naturskyddsorganisationerna, kommunerna i det sydliga området samt största delen av representanterna för de nationella grupperna ansåg att en gynnsam bevarandestatus för vikaren inte har uppnåtts. För att förbättra situationen i Östersjön ville de bl.a. satsa på att minska belastningen av miljögifter. De efterlyste också fler marina reservat som skulle bilda ett täckande nätverk i hela Östersjön och garantera att vikarnas förökningsområden skyddas. Finska viken ansågs vara det främsta skyddsområdet för vikaren. Samarbete med Ryssland sågs som en möjlighet att skydda vikaren i Finska viken. Effektivare forskning efterlystes både för att skydda vikaren och för att kartlägga vilka faktorer som utgör ett hot mot den. Strävan efter att reda ut konflikten mellan näringsutövare och vikarestammen betonades också. Det ansågs också viktigt att nå en gemensamt godtagbar syn på skyddet av vikaren som skulle kräva flexibilitet och samarbetsvilja av alla parter.

Bottniska viken:

”Det är ett argument för att skydda vikaren i södra delen av Östersjön. Hur kan en arktisk art överhuvudtaget klara sig där. Det är ju en helt orimlig tanke.”

(Torneå)

”På tal om vikaren så behöver den inte alls skyddas. De är minsann lömska...Gråsälar kan det finnas, men vikaren får mycket skador till stånd på fiskbragderna.”

(Kalajoki)

4.9. Vikaren – människan

4.9.1 Konflikter och samexistens

De motstridiga målsättningarna pekades ut i anslutning till vikaren, speciellt i det norra området. Konflikterna sades främst förekomma mellan fiskare/jägare och naturvårdare på såväl nationell som internationell nivå. Enligt kommunerna och landskapsförbunden samt fiske- och jaktgrupperna i det nordliga området har de lokala aktörerna förståelse för fiskarnas situation. De största konflikterna förekommer däremot mellan fiskare och utsocknes naturvårdare. Fiskarna sade sig ha svårt att förstå varför utomstående blandar sig i saker på ett för dem obekant område. Fiskarna såg flera motstridiga målsättningar i anslutning till vikaren, bl.a. strävandena att sprida beståndet till de sydligaste havsområdena i Finland. De uttryckte en rädsla för att vikarna som breder ut sig till det sydliga området kommer tillbaka norrut under milda vintrar och det skulle betyda att vikaresituationen i norr blir ohanterlig. De trodde inte att kombinationen av utplantering av sik och lax och dagens sälpolitik ökar fiskbestånden, eftersom de antog att vikaren äter den utplanterade fisken. Rovdjurspolitiken i Finland ansågs vara inkonsekvent, eftersom det inte krävs någon angiven beståndstäthet för landrovdjur i södra Finland innan jaktlicenser beviljas för de tätaste rovdjursområdena.

Konflikterna antogs bero även på ovisshet om den verkliga beståndsstorleken. En del av skulden lades på dem som väcker sympati för sälen (t.ex. olika sällogon: Silja Line, Finlands naturskyddsförening), vilket ökar medborgarnas positiva känslor gentemot sälarna. Fiskarna kommenterade bland annat på följande sätt: *”om sälen och älgen*

skulle byta huvud så skulle vi slippa sälproblemet.” Miljömyndigheterna och naturvårdarna förmodade att konflikterna i anslutning till vikare beror på att det är svårt att slå fast vilken sälart som orsakar skador och därför beskylls även vikaren för skador som gråsälen har orsakat. Naturvårdarna antog också att konflikterna beror på den övergripande kris som fiskerinäringen har hamnat i.

Frågan om hur samexistensen mellan vikaren och människan kunde främjas väckte större intresse i det nordliga än i det sydliga området där en dryg tredjedel hade lämnat frågan obesvarad. I det sydliga området konstaterade en del bland annat att samexistensen inte är något problem eftersom antalet vikare är så obetydligt. I det norra området föreslogs att samexistensen mellan vikaren och människan kunde främjas genom jakt (fig. 12). Denna syn hade representanter för fiske- och jaktgrupperna, kommunerna och landskapsförbunden samt ordnings- och försvarsmyndigheterna. Informering och forskning samt ett förbättrat ersättningssystem sågs som utvägar såväl i norr som i söder, samt sälsäkra fångstredskap i det nordliga området. Miljömyndigheterna och naturvårdarna föreslog information och forskning, medan flera grupper föreslog förbättrade ersättningar och sälsäkra fångstredskap. En del av miljömyndigheterna och naturskyddsgrupperna trodde också att marina skyddsområden kan främja samlevnaden mellan vikaren och människan. På nationell nivå ansågs att samlevnaden kunde främjas såväl genom jakt, skadeersättningar, sälsäkra redskap, information, forskning som ett allmänt godkännande.

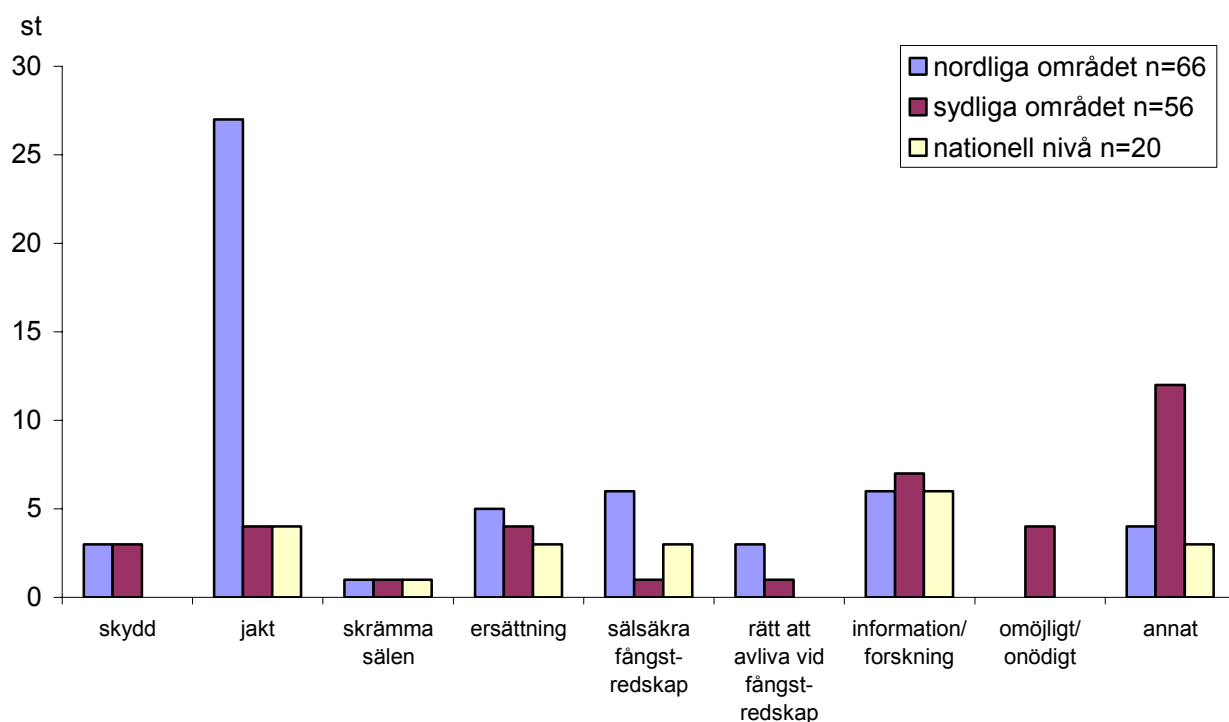

Fig. 12. Metoder för att främja samexistensen mellan vikaren och människan (st.), n = antalet förslag på ifrågavarande område.

4.9.2 Ersättningar och förebyggande av skador som vikaren förorsakar

Respondenterna ombads ge sina synpunkter på hur skadorna som vikaren orsakar fisket och fiskodlingen kunde minskas. I motsats till det sydliga området ansågs i norr allmänt att vikaren orsakar fisket större skador. Frågan som gällde hur skador på fisket kan förebyggas och ersättas kunde inte besvaras av respondenterna i det sydliga området. Mer än en tredjedel av dessa lämnade frågan obesvarad. En stor del påpekade att de inte känner till saken eller att de inte har upplevt den aktuell på det egna området. Respondenterna i det sydliga området och huvuddelen av respondenterna på nationell nivå ansåg att skadorna som vikaren orsakar är mycket mindre än skadorna som gråsäl- len orsakar, även om de påpekade att det är svårt att urskilja om skadorna orsakats av gråsäl eller vikare. Många intressegrupper i det nordliga området och en del av de nationella intressegrupperna ansåg att skadorna på fisket i det nordliga området är omfattande och på ökande, speciellt till följd av att vikaren påträffas i den inre skärgården. Respondenter från svenska Österbotten berättade till exempel att ekonomiskt sett är sälskadorna mycket mer omfattande än älgskadorna. Vikaren ansågs vara ett klokt djur som skulle lära sig att äta eller skrämma bort fiskar utanför fångstredskapen när sälsäkra redskap har utvecklats. Det berättades att fiskets lönsamhet redan är i vågskålen och att sälskadorna ännu försämrar lönsamheten.

Största delen av respondenterna var ense om hur skador på fisket kunde förebyggas: de ville utveckla sälsäkra redskap och skyddsutrustning och som möjliga alternativ såg de sälsäkra ryssjor, kassar och skyddsnet. Vid sidan av utveckling av sälsäkra fiskemetoder önskade de också att det forskas i vikarens beteende. På nationell nivå nämndes dock att det är skäl att tänka över relationen mellan nyttan och kostnaderna som en utveckling av sälsäkra redskap medför. Även om skadorna som vikaren orsakar konstaterades vara på godtagbar nivå i det sydliga området önskade respondenterna även där att fasta fångstredskap ska skyddas. En del av fiskegrupperna i det sydliga området ville också ha specialtillstånd för att få använda vapen vid rev- och nätfiske för att lära vikarna att inte komma så nära fångstredskapen. Respondenterna i det nordliga området såg nätfisket som ett stort problem och var rädda för att fisket kommer att upphöra om inte fiskarna fortgående får ersättningar för sälskador. Intressegrupperna i det nordliga området, med undantag av miljömyndigheterna och naturvårdarna, ansåg att en reglering av vikarestammen är det enda verkliga alternativet som på något sätt kunde skydda nätfisket från skador. De önskade också att det skulle bli tillåtet att skjuta vikare som befinner sig i närheten av fångstredskapen eller fiskodlingarna. Även en del av de nationella intressegrupperna ansåg att en minskning av stammen är det mest effektiva sättet att minska skadorna på fisket.

Respondenterna önskade att förebyggandet av skador på fisket kunde utvecklas i samråd med fiskarna och finansieras med statliga medel eller EU-stöd. Staten borde svara för de extra kostnader som fiskare eller fiskodlare tvingas betala för att skaffa eller ta i bruk sälsäkra redskap och skyddsutrustning, men en del respondenter ansåg att de gröna, miljöministeriet eller WWF borde svara för utgifterna. De ville även att skadeersättningarna betalas av staten eller EU.

En del av de nationella intressegrupperna trodde att orsaken till fiskarnas problem och fiskbeståndens dåliga tillstånd är förvaltningen av naturresurserna till havs, som samhället borde bära ansvar för. De antog att konflikterna kunde minskas genom en regioncentrerad förvaltning av dessa naturresurser och av ett nätverk av marina skyddsområden som skulle täcka områden avsedda för fiskbeståndens återhämtning där fiske inte skulle vara tillåtet. När ett nätverk av skyddsområden har bildats skulle fiskarna få ersättning för skador utanför skyddsområdena. Det antogs att det här systemet får fiskbestånden att växa både innanför och utanför de marina reservaten och tryggar en tillräcklig fångst både för fiskare och säl, även om fiskarna måste acceptera att vissa skador uppkommer på lång sikt.

Det norra området:

"Vikarestammen har haft en kraftig förökning. Man tycker att det är vikaren som håller till i innerskärgården och är den största förstöraren, året om. Vikaren river inte sönder utrustningen, gråsälen förstör utrustningen."

(Vasa)

"Tycker att det är vikaren som är ett stort problem, omöjligt att fiska under isen. sälarerna äter all fångst."

(Vasa)

"Mindre nät blir förstörda efter att man fiskat med dem 3–4 ggr."

(Vasa)

Det sydliga området:

"Inte en enda fiskare har sagt att vikaren orsakar problem. Det är nog främst gråsälerna de pratar om."

(Karhula)

"Fiske med rev tycks bedrivas i relativt liten omfattning eller inte alls. På reven var det i alla fall en vikare som åt fisken. ... Inte är den helt utan skuld."

(Karhula)

4.9.3 Vikaren som bifångst

Respondenterna hade mycket olika åsikter om hur antalet vikare som fastnar i fångstredskapen kan minskas. Miljö- och naturskyddsgrupperna samt många intressegrupper i det sydliga området var mest intresserade av att minska bifångsten även om de inte ansåg att detta är ett akut problem. Metoder som föreslogs var att fångstredskapen modifieras bl.a. genom att stärka ryssjornas öppningar, använda dynema-redskap tillverkade av starkt garn i större omfattning, begränsa fångsttyper och fiske, begränsnings- och ersättningsystem samt reglera nätfisket under milda vintrar och under islossningen i kustvattnen i yttre skärgården. En fiskegrupp föreslog att nätfiske förbjuds och yrkesfiskarna betalas ersättning för förlust av sitt yrke.

Många representanter för fiske- och jaktgrupper samt kommunerna och landskapsförbunden i det nordliga området ansåg att det är omöjligt eller onödigt att minska bifångsten, även om det kastades fram olika förslag hur den kan minskas: avlivning av vikare som äter fisk ur fångstredskapen, sälsäkra men dyra fångstredskap, reducering av stammen och minskning av fisket. Enligt fiskarna i det sydliga området drunknar ytterst få vikare i fångstredskapen. Fiskarna, kommunerna och landskapsförbunden i det nordliga området var av den åsikten att de vikare som drunknar i redskapen är de störande djur som bör elimineras. Således ansågs att störande sälar gynnas av att minska ryssjedödligheten. Fiskarna i det nordliga området berättade att vikaren lättare drunknar i fångstredskap än gråsälen, men färre vikare kan förväntas drunkna efter att förbudet att använda drivgarn har trätt i kraft. Å andra sidan fruktade de att i och med att det sälsäkra materialet blir vanligare kommer fler sälar att drunkna i redskapen och de önskade att vikaren skulle vara rädd för lukten av människor som på 1950-talet och 1960-talet.

4.9.4 Användning av vikaren

Det föreslogs att vikaren kunde användas som resurs både inom turism och jakt. Miljömyndigheterna och naturvårdarna föreslog naturturism som är förknippad med vikaren: paddling, småbåtsutflykter eller med traditionella medel och utrustningar, samt förmedling av kunskap om vikaren i form av utställningar och användning av vikaren

som symbol för naturturismen. En del av dessa respondenter ansåg dock inte att vikaren kan användas som resurs eftersom antalet vikare är så litet, utan att de bör lämnas ifred. Fiske- och jaktgrupperna ansåg att vikaren kan utnyttjas genom jakt, tillvaratagande av bytet samt jakt- och fotograferingssafaris. Väderleksförhållandena och svårigheten att få syn på vikare ansågs dock kunna försvåra turismen.

Såväl mellan olika områden och intressegrupper som inom intressegrupperna var åsikterna delade om huruvida det går att utnyttja vikaren mera effektivt än i dagens läge. Även på nationell nivå var åsikterna delade. I det nordliga området ansåg respondenterna att jakt, återupplivning av fångstkulturen, tillvaratagande av sälkroppen samt natur- och jaktutfärder kunde vara sätt att utnyttja ett större bestånd. Det var dock inte många i kommunerna och landskapsförbunden, fiske- och jaktgrupperna samt ordnings- och försvarsmyndigheterna i det nordliga området som såg någon nytta med en populationstillväxt. Även den korta säsongen och de svåra väderleksförhållandena i det nordliga området var faktorer som ansågs göra möjligheterna att använda vikaren som resurs olönsamma. Miljömyndigheterna föreslog vikareturism som yrkesfiskarna endera skulle helt ha hand om eller som skulle ske i samarbete med dem. Naturvårdarna föreslog en typ av turism där besökarna skulle få mata vikarna med skräpfisk.

I det sydliga området betraktades möjligheterna att nyttja en större population närmast som orealistiska. En del föreslog dock att vikaren används som resurs inom turism och jakt och att sälkroppen tas tillvara. Utöver ovan nämnda förslag ifrågasatte respondenterna på nationell nivå strävandena efter ekonomisk vinst från vilda rovdjur.

Bottniska viken:

”Turism lyckas inte. Kaptenen bär ett stort ansvar: händer det turisten något så är det kaptenen som omedelbart får handklovar. Sälturismen måste genast glömmas. Vi skulle vara tvungna att göra det med små båtar, det är svårt att ordna turism. Som jag tidigare föreslog borde vi börja använda dem som resurs. Vikaren kunde användas här i Bottenviken, då det vimlar av dem i skärgården.”
(Kalajoki)

4.9.5 Jakt på vikarsäl

Intresset för en traditionell fångst- och jaktkultur när det gäller vikaren var stort i det nordliga området med undantag av miljömyndigheterna och naturvårdarna som förhöll sig tveksamma eller kritiska till en återupplivning av jaktkulturen. Kommunerna och landskapsförbunden, jakt- och fiskegrupperna samt ordnings- och försvarsmyndigheterna ansåg att jakt bör inledas och traditionerna återupplivas så länge det finns personer med denna kunskap. En del påpekade dock att vikarestammen bör återhämta sig innan jakt inleds. Många ansåg att utbildning och kurser är nödvändiga för att förmedla kunskap om säljakt och om hur köttet, skinnets och späcket kan tas tillvara. Kurser i jakt och användning av vikaren som resurs har inte ordnats, men Kvarkenrådets program ”sälen – vår gemensamma resurs” har förmedlat motsvarande information om gråsälen. Juha Ylimaunus bok ”Itämeren hylkeenpyyntikulttuurit ja ihminen-hylje – suhde” ansågs också värdefull. Beträffande jakten önskades både kvoter och fri jakt. Som jaktmetoder föreslogs jakt på vårisarna, fångst med nät ”på Simos vis” och jakt från holmarna under den isfria perioden. En del av miljömyndigheterna understödde förslaget om att ordna kurser för jägare och utnyttja sälen på traditionellt sätt för att bevara och lära ut denna färdighet. Andra föreslog att vikare som har fastnat i fångstredskapen och störande vikare som måste elimineras tas tillvara med traditionella metoder. Miljömyndigheterna påpekade dock att det inte kan bli tal om jakt innan stammen årligen växer med 10 %. De ansåg också att forskningsuppgifterna om populationens dödlighet och omfattningen av miljöriskerna (miljögifter, sjukdomar, klimatförändring) absolut borde beaktas när det fattas beslut om jaktlicenser. Naturvårdarna fö-

reslog att de traditionella kunskaperna kunde tillämpas inom naturturism och för att ordna fotograferingssafaris.

I det sydliga området var respondenternas reaktion till en återupplivning av vikarejakten inte särskilt entusiastiska. Endast en liten del av fiske- och jaktgrupperna ansåg det vara nödvändigt. Miljömyndigheterna ansåg det vara viktigt att muséerna och etnologerna skulle dokumentera de gamla om än blodiga jaktmetoderna. Det berättades att det har gjorts försök att blåsa liv i den gamla jakt-, berednings- och användningstraditionen genom att ordna kurser i gråsäljakt t.ex. inom ramen för projektet RISA ("Harmaahylje riesasta resurssiksi"). Kurserna har på teorinivå behandlat jakt och användning av vikare.

Bottniska viken:

"Det skulle vara viktigt att antalet licenser för vikare ökade så att vi skulle lyckas hålla jaktkulturen och -konsten vid liv. Det är en helt annan sak att fånga vikare än att fånga gråsäl. Jag har den uppfattningen att det är mycket svårare att förvalta vikarestammen än gråsälen och att det därför inte finns skickliga jägare som fångar vikare. Några tillstånd skulle vara på sin plats. Stammens storlek skulle inte få minska, men när den stunden kommer att den måste begränsas, då skulle vi vara förberedda och det skulle finnas människor som kan göra det."

(Vasa)

Det sydliga området:

"Jag tycker nog att det borde vara tillåtet att jaga vikare. Kvoter kunde det finnas för att hålla den gamla sälfångsttraditionen vid liv. Man ålar och smyger sig på den. Och de dör inte ut, det är säkert. Det händer inte så lätt."

(Karhula)

4.10. Förvaltning av vikarestammen och vårdåtgärder

4.10.1 Myndigheternas ageranden

Mer än hälften av respondenterna i det nordliga området ställde sig kritisk till myndigheternas ageranden. De övriga respondenterna i området var endera nöjda eller hade lämnat frågan obesvarad. I det nordliga området var miljö- och naturvårdarna de mest positivt inställda medan fiske- och jaktgrupperna, kommunerna och landskapsförbunden var de mest kritiska. I det sydliga området hade mer än hälften lämnat frågan obesvarad. Ett flertal respondenter var missnöjda. Jakt- och naturvårdsgrupperna samt miljömyndigheterna var de mest kritiska intressegrupperna, medan de mest positiva svaren kom från fiskarna.

Miljömyndigheternas och naturskyddsorganisationernas kritik var riktad mot det otillräckliga skyddet och vikarens ställning som viltart. De önskade att jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet gör vikaren till en skyddad art. Å andra sidan föreslog de också att förvaltningen av vikaren bör flyttas över till miljöministeriet och att det både regionalt och lokalt borde satsas på att göra vikaren allmänt godkänd.

Enligt fiske- och jaktgrupperna samt kommunerna och landskapsförbunden borde skyddet av vikaren luckras upp och jaktlicenser beviljas speciellt i Bottenviken och Kvarken. En del av fiske- och jaktgrupperna ansåg att myndigheternas agerande alltför tydligt präglas av en positiv inställning till skydd, vilket var godtagbart för 20 år sedan men inte längre. Enligt dem har de nationella myndigheterna redan länge varit oför-

mögna att fatta beslut i sälfrågor och inte heller ansåg de miljömyndigheternas verksamhetsideologi vara till någon nytta för den lokala befolkningen.

På nationell nivå var respondenterna till största delen nöjda med myndigheternas åtgärder, men det förekom även kritik. Största delen ansåg det vara bra att jaktlicenser inte har beviljats, medan andra ansåg att skyddet är för stramt och myndigheterna inte vidtar några åtgärder för att förbättra skadeersättningssystemet. Dialogen och samarbetet mellan olika intressegrupper ansågs också vara bristfälliga, liksom myndigheternas informering om skillnaderna mellan vikaren och gräsälen och om vikarens svaga ställning i Finska viken.

Det nordliga området:

”Blir det förändringar i lagstiftningen? Vi tvingas bryta mot lagen.”
(Himango)

4.10.2. Reglering av vikarestammen

De flesta respondenterna i det nordliga området och en liten majoritet i det sydliga området och på nationell nivå ansåg att vikarestammen bör regleras genom jakt (fig. 13). Övriga ansåg en reglering närmast onödig. Alla andra än naturvårdarna förespråkade licensbelagd jakt. Fri jakt på vikaren understöddes dock enbart på regional nivå. Det var främst representanter för jakt- och fiskegrupperna som förespråkade fri jakt, men även kommunerna och lanskapsförbunden samt ordnings- och försvarsmyndigheterna visade ett visst intresse. I första hand naturvårdarna och miljömyndigheterna ansåg att vikarestammen inte behöver regleras. En liten del av de regionala intressegrupperna föreslog att skadegörande sälar kunde jagas med tillstånd, medan respondenter på nationell nivå föreslog att vikare kunde förflyttningsutplanteras till andra områden. Andra föreslagna regleringsmetoder var fri jakt i närheten av fångstredskapen och jakt med nät.

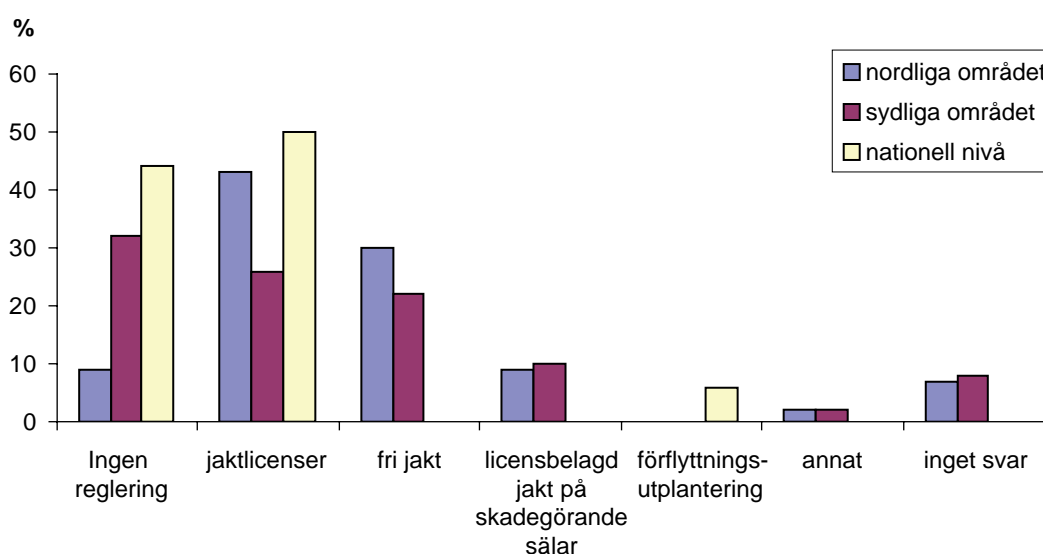

Fig. 13. Förslag på metoder för reglering av vikarestammen (%).

Bottniska viken:

”Vikarestammen måste begränsas nu. Nu är det dags. Enligt räkningarna finns det 4 000 vikare och den siffran är nog klart i underkant. Och det skulle vara viktigt för fisket att kunna jaga så fort som möjligt, så här kan det inte fortsätta, då vikaren äter nätfiskarnas fiskar ur nätet.”

(Himango)

”Det där med vikaren, licenser borde nog beviljas. I Lochteå orsakar vikaren mycket mer skador än gråsälen. I Bottenviken borde det absolut beviljas licenser.”

(Himango)

”Vem får skjuta sen när några licenser beviljas. Fiskarna borde nog få rätt att skjuta eftersom det är de som drabbas. Om det blir jaktvårdsföreningens sak så blir det nog invecklat.”

(Himango)

Det sydliga området:

”I Finska viken borde det absolut beviljas jaktlicenser för att bevara skärgårdstraditionen, absolut en eller två licenser för vikare. Och den skulle lottas ut bland dem som har anmält sig, dem som behärskar det.”

(Karhula)

”Vad gäller vikaren skulle det säkert vara bäst att hålla sig till kvotsystemet, eftersom den förekommer bara där den finns.”

(Karhula)

4.10.3. Den förvaltningsmässiga regionindelningen av vikarestammen

I det nordliga området ansåg en liten majoritet att regionindelningen i jaktvårdsdistrikt inte lämpar sig för förvaltning av vikarestammen. I alla intressegrupper fanns respondenter som var nöjda och sådana som var missnöjda med regionindelningen. Det föreslogs att norra delen av Kvarken kunde utgöra ett eget förvaltningsområde. I det sydliga området uppgav en stor del av respondenterna att de inte kan svara på frågan. Största delen av dem som hade svarat på frågan i det sydliga området var nöjd med regionindelningen.

4.10.4. Framtida utvecklingsbehov

Frågan om framtida utvecklingsbehov ställdes i anknytning till flera olika ämnesområden. Det kom rikligt med förslag.

Det önskades att uppföljningen av stammen skulle bli heltäckande, regelbunden, att observationsnätverken skulle bli täta och att vikarna skulle räknas under olika årstider. Uppgifter om stammens verkliga storlek önskades också. Det föreslogs att sälarna skulle räknas på samma sätt i stammens hela utbredningsområde oberoende av landsgränserna och att hela stammen eller en viss procentandel av stammen skulle räknas. Mer information om stammens tillväxt önskades också.

Det nordliga området:

”Finländarna har lyckats bra med att räkna gråsälarna, det är svenskarnas skyldighet att räkna vikarna. Finland borde ge mer pengar till forskningen så att finländarna kunde börja räkna vikarestammen. Svenskarna har inte alls lyckats med det. Uppskattningarna är i underkant hela tiden på grund av dåliga räkningar.”

(Himango)

”Vikarna har räknats från flygplan och på isen. Vi som var på isen och jagade, vi vet... Vi jagade då flygplanet lyfte. När flygplanet lyfte från Luleå, 10 minuter senare när de skulle börja räkna syntes inga. Så här betar sig vikaren idag. Den är rädd för flygplanet och räkningarna är i underkant.”

(Himango)

Det föreslogs också att det borde forskas mera i biologi, hur sälen kan nyttjas och i fiske. Biologisk forskning efterlystes inom många områden: stammens åldersstruktur, förökningstakt, föda, beteende, vandringar, den genetiska mångfalden, miljögifter och deras inverkan på förökningen och hälsotillståndet, orsaker till dödlighet och sterilitet, parasiter och deras spridning samt orsaker till att vikaren försvunnit ur Skärgårdshavet och Finska viken. I anslutning till fiske föreslogs att vikarens inverkan på havslaxbestånden, utveckling av sälskrämmor och metoder för att fånga vikare levande bör undersökas. På nationell nivå önskades att orsakerna till de försvagade fiskbestånden undersöks. En del av de nationella intressegrupperna ansåg också att diskussionen om sälarnas roll när det gäller fiskbeståndens oroväckande tillstånd är snedvriden. Av statens forskningsinstitut önskades uppgifter om de verkliga orsakerna till att fiskbestånden försvagats. Vidare ansågs det nödvändigt att forska i skador som vikare orsakat och hur skadorna kan förebyggas.

Det ansågs finnas brister i informeringen och respondenterna önskade mer information. De hoppades att informationsutbytet blir öppnare och neutralare och att forskningsresultaten publiceras fortare och speciellt önskades information om praktiska undersökningar. Det önskades också information om var vikaren förekommer och i hur stor mängd, gråsälens och vikarens artbestämning, hur hotad vikaren är samt de verkliga orsakerna till den dramatiska nedgången i fiskbestånden (jfr ovan). Som informationskanaler föreslogs bl.a. kanaler som alla har tillgång till såsom TV, radio och dags-tidningar.

Bottniska viken:

”När man följer med t.ex. WWF:s eller någon annans statistik finns det alltid ett visst antal vikare i Östersjön. Det sägs alltid att de finns i Östersjön och är få till antalet. De kunde säga att det är Bottenviken och ändå ha samma antal vikare som i Östersjön. Informationen tjänar ingenting till. Det här är ju helt tokigt.”

(Torneå)

”Nog måste man säga att naturskyddsorganisationerna har väldigt goda kontakter med beslutsfattarna i Bryssel. ... Vi borde ha en bra lobbare i Bryssel som skulle föra information härifrån vidare. Nu är informationen ensidig och den behandlas som den behandlas. Vi som bor här vid Bottenviken har ingen nytta av det.”

(Torneå)

För att utveckla lagstiftningen och förvaltningen föreslogs å ena sidan jakt, ändrade jakttider och slopade begränsningar och å andra sidan fler skyddsområden och fredningsperioder samt total fredning. Det önskades också att lokala fiskare och jägare skulle få sin röst hörd och att ett ersättningsssystem till fiskare och fiskodlare skulle utvecklas. Speciellt på nationell nivå ansåg en del av respondenterna att förvaltningen av

vikarestammen borde förbättras. Jord- och skogsbruksministeriet kritiserades för att förvaltningen av naturresurserna till havs inte vilar på stadig grund. Därför föreslogs att till exempel skötseln av säl- och fiskstammarna samt förvaltning borde lyda under miljöministeriet för att förvaltningen av naturresurserna inte helt ska avskiljas från miljöskyddet. Det här ansågs vara till förmån både för naturvårdarna och fiskarna. Det önskades också att ministerierna skulle ta initiativ för att skydda vikaren och att en utredning över vikarens behov av skydd i Skärgårdshavet och Finska viken görs snaras.

Nationellt samarbete, samförstånd och gemensamma strategier mellan olika ministerier och miljö-, jakt- och fiskegrupperna efterlystes. Även mellan forskningsinstituterna och miljö- och fiskegrupperna efterlystes dialog och samarbete. Ett ökat nationellt samarbete troddes göra informationsspridningen och beslutsfattandet snabbare, skyddet mer effektivt och minska skadorna på fisket.

Det nordliga området:

”Fiskarna och naturvårdarna borde samlas kring samma bord. De befinner sig i olika sfärer och det är sorgligt. Det är lätt för en naturvårdare att säga att det är fel att skjuta sälar. Jag tycker att de borde komma och höra på dem som har problem med sälarna. Mer samarbete mellan ytterlighetsgrupperna.”
(Himango)

Ett ökat internationellt samarbete ansågs också nödvändigt såväl med tanke på forskning, skydd som förvaltning. Samarbetet med Sverige ansågs mycket viktigt speciellt för vikarens del. Koordinering av forskningen på internationellt plan, speciellt när det gäller beräkning av stammarna, efterlystes. Beträffande skydd och förvaltning önskades också att HELCOM:s rekommendationer skulle uppdateras oftare, men å andra sidan föreslogs också att medlemskap eller ett utträde bör övervägas på nytt. Gemensamma jaktområden efterlystes för olika länder samt skilda kvoter för varje land. På nationell nivå önskades att de olika grupperna som verkar i Östersjöområdet borde försäkra sig om att den marina strategi som förbereds i EU blir lagenligt bindande (direktiv för havsmiljöarbete). Det önskades att den marina strategin skall innehålla ett krav på att vidsträckta marina reservat skapas och därtill önskades att förvaltningen av naturreserver skulle stå på en hållbar grund och ta hänsyn till ekosystemet. Ett starkt och progressivt marint direktiv som skulle beakta olika sektorer (fiske, jakt, fartygstrafik och jordbruk) troddes även kunna hjälpa Finland att förbättra den nuvarande förvaltningen av havsområdena och därmed även sälarnas situation.

Det efterlystes utveckling av upplysning, utbildning och rådgivning både när det gäller jakt och information. Det önskades information om vikaren för att den ska bli intressant även på annat sätt än bara som jaktobjekt eller skadedjur. Mer uppgifter om stammens storlek och skillnaderna mellan gråsäl och vikaren önskades också. Jägarna ansågs behöva utbildning för att lära sig använda djuret som resurs och jaktteknik.

Därtill önskades att användningen, jaktkulturen och ersättningarna utvecklas. Sälens olika delar borde kunna tas tillvara och utnyttjas på ett bättre sätt. Det ansågs viktigt att jakttraditionerna bevaras om det i framtiden blir aktuellt med en intensivare jakt. Stöd och skadeersättningar borde också förbättras.

5. Sammandrag av de centrala resultaten

Det bör noteras att resultaten av den här utredningen snarare återspeglar den brokiga mångfalden av synpunkter än hur de fördelar sig. I genomsnitt var svaren från intressegrupperna och personerna som deltog i undersökningen negativt färgade och sälstammarna betraktades mycket problemcentrerat. I de flesta svar betonades skadorna som ökat till följd av sälstammens tillväxt. Ståndpunkten var att speciellt gråsälen, men i Bottenviken även vikaren, på många håll utgör ett hot mot yrkesfiskets framtid. Kritiken är riktad mot sälarna men också mot de myndigheter som ansvarar för förvaltningen av sälstammarna, mot forskare, naturvårdare, EU och framför allt det bristfälliga ersättningssystemet för sälskador. I många svar framstår säljakten i sina olika former som den huvudsakliga lösningen på nästan alla problem. Fiskarnas och jägarnas åsikter dominerar i svaren också av den orsaken att huvuddelen av dem som svarat på den skriftliga förfrågningen och av dem som uttalade sig på de allmänna mötena var representanter för fiske, fiskodling och jaktgrupper.

Gråsälsstammen har vuxit

Nästan utan undantag ansåg respondenterna att gråsälen har blivit talrikare i hela vårt havsområde. Begreppen som användes för att beskriva den nuvarande situationen varierade allt från ”katastrofal” till ”hyfsad” beroende på område och intressegrupp. Många lyfte fram fördelar med gråsälen och speciellt i Bottniska viken och Finska viken betonades gråsälens roll som ett värdefullt viltbråd. Nackdelen med gråsälen ansågs framför allt vara de skador den orsakar yrkesfisket och fiskodlingen. Gråsälen sågs därför på många håll enbart som ett skadedjur som måste avlivas, men å andra sidan också som ett vanligt vilt eller/och skyddsobjekt. Till förslagen på hur en gynnsam bevarandestatus kan uppnås och bibehållas hörde såväl jakt som minskning av miljögifter och även inrättande av skyddsområden.

Problemen och konflikterna står i förgrunden

Det ansågs finnas rikligt med konflikter i relationen till gråsälen. Motstridigheterna accentuerades i relationen mellan fiskerinäringens och jägarnas synpunkter och mellan naturvårdarnas och de personers synpunkter som vill använda naturen för rekreation. Konflikter pekades ut på flera olika nivåer: nationellt-internationellt samt mellan lokalbefolkningen och icke-ortsbor. För att främja samexistensen föreslogs i första hand en intensivare jakt, men betydelsefulla ansågs även utveckling av fångstredskapen, ersättningssystem, en flexibel licenspolicy och skydd av havet. Respondenterna hade olika uppfattningar om sälskyddsområdena. En del ansåg att de nuvarande är otillräckliga, medan andra ansåg dem vara kraftigt överdimensionerade. Naturvårdskretsarna var oroad över om gråsälarnas förökningsområden är tillräckliga.

Skadorna som drabbar fisket beskrevs allt från omfattande till outhärdliga och de ansågs utgöra ett allvarligt hot mot yrkesfisket. För att förebygga skadorna efterlystes allmänt att fångstredskapen, speciellt ryssjorna, och fiskodlingskassarna förbättras och att staten eller EU gör tilläggsinvesteringar. Det upplevdes svårt att bedriva fiske med nät och omöjligt att skydda näten mot säl. Ett allmänt önskemål var att ersättningssystemet förbättras. En del såg en storskalig jakt som den enda lösningen i kampen mot sälskadorna. Antalet gråsäl som bifångst ansågs i huvudsak litet, men för att minska antalet föreslogs att redskapen modifieras, fisket begränsas och å andra sidan att antalet gråsäl minskas. Det ansågs att i dagens läge utnyttjas gråsälen ganska litet och till förslagen hörde att bytet tas tillvara, sälprodukter, naturturism, jaktutfärder och informationstavlur. En del ansåg att det är bara nackdelar med en gråsälstam större än

den nuvarande. Utbildning för jägare understöddes också av ett stort antal respondenter.

Flertalet av respondenterna var av varierande orsaker missnöjda med myndigheternas ageranden, vilka ansågs vara endera alltför skydds- eller alltför jaktcenterade. Över huvud taget efterlystes en mer enhetlig syn samt ändringar i jaktlagstiftningen och ersättningsprinciperna. Största delen av respondenterna ville öka antalet jaktlicenser. Det föreslogs att jaktlicenser skulle ges som regionala gemensamma tillstånd, separat för avlivning av skadegörande sälar och djur som får jagas eller endast till personer som avlagt skjutprov. Många respondenter önskade att jakttiden tidigareläggs på våren för att göra jakten tryggare och effektivare och för att bättre kunna ta tillvara bytet. De framtida utvecklingsbehoven när det gäller vård av gråsälstammen var knutna till övervakning av stammen, forskning, information och samarbete inom biologisk forskning och fiske.

Intresset för och uppfattningen om vikaren varierar beroende på område: ett problem i norr, skydd i söder

Svarsaktiviteten i frågorna som gällde vikaren var högre i norr än i söder, vilket kan återspegla det faktum att det vikaren orsakar färre skador i det sydliga området. Det är också möjligt att de som inte besvarade frågan upplever sig vara oförmögna att svara, anser att frågan inte berör dem eller att den är dålig, eller att de inte vill ta ställning.

I det nordliga området ansåg de flesta att vikarestammen har vuxit och en del att den är för stor. I det sydliga området ansåg de flesta att stammen är liten, endera lagom stor eller för liten. De små bestånden både i Skärgårdshavet och Finska viken upplevdes oroväckande. De främsta fördelarna med vikaren ansågs vara att den hör till naturen och i norr även dess roll som vilt. Den största nackdelen med vikaren ansågs vara de skador den orsakar fisket. I det nordliga området upplevdes vikaren i första hand som skadedjur och sedan som vanligt vilt eller skyddsobjekt. I det sydliga området sågs vikarens roll främst som skyddsobjekt och sedan som skadedjur eller vilt. Det bör dock beaktas att frågan ”Vad anser ni är vikarens främsta roll i ert område idag?” kan i stället för att locka fram respondentens personliga åsikt få honom/henne att ange den förhärskande synen på vikarens roll på området. Många hade definierat vikarens roll både som skadedjur och skyddsobjekt. På nationell nivå uppfattades vikaren i dagens läge främst som skyddsobjekt, men det hoppades att den i framtiden skulle ses mer som skyddsobjekt och vilt.

Hur en gynnsam bevarandestatus för vikaren ska uppnås och bibehållas delade åsikterna kraftigt. En del ansåg att en gynnsam bevarandestatus redan har uppnåtts för vikarens del och att jakt kan inledas, medan andra ville öka skyddet. Det bör dock beaktas att ”gynnsam bevarandestatus” är ett invecklat begrepp. Även om det förklarades i frågan att begreppet innebär att arten på lång sikt kan leva kvar i sin naturliga livsmiljö och att dess naturliga habitat inte krymper, kan respondenterna ha olika uppfattningar om begreppets innebörd. EU har lanserat begreppet, men det är ännu inte fastslaget vad det innebär för sälarnas del.

Konflikter sågs främst i det nordliga området såväl mellan skyddarnas och fiskarnas målsättningar som i fiskodlings- och rovdjurspolitiken på nationell nivå. Speciellt i det nordliga området upplevdes det nödvändigt att främja samexistensen. Föreslagna metoder vid sidan av jakt var mer information och forskning, ersättningar och sälsäkra fångstredskap.

Skadorna som vikaren orsakar fisket uppfattades vara större i det nordliga än i det sydliga området. Respondenterna var eniga om att utvecklingen av sälsäkra redskap bör finansieras av staten eller EU. Svårigheten ansågs ligga i nätfisket i det nordliga området. Många respondenter i norr såg jakt som det enda sättet att minska skadorna som vikaren orsakar. Till förslagen för att minska bifångsten hörde utveckling av redska-

pen, begränsningar på fisket och ersättningar. En del ansåg det vara onödigt att minska antalet vikare som drunknar i fångstredskapen. Speciellt respondenterna i det nordliga området ansåg det vara viktigt att återuppliva säljakten och anordna kurser i jaktteknik och hur sälarna kan tas tillvara så länge det ännu finns personer i området som behåller detta. Sälens ansågs kunna utnyttjas även inom naturturism eller jaktsafari, men problemen var väderleksförhållandena och vikarens beteende.

I synnerhet i det nordliga området kritiserades myndigheterna både för att skydda vikaren på ett otillräckligt sätt och för ett överdrivet skydd. Det önskades att förvaltningen skulle flyttas över till miljöministeriet, medan en del ansåg att det borde vara tillåtet att jaga vikare. Det ansågs finnas rikligt med framtida utvecklingsbehov såväl på forsknings-, informations- som samarbetsfronten.

Skillnader i synsätt intressegrupper och områden emellan

Åsikterna om sälpolitiken skiljde sig kraftigt intressegrupperna emellan. Fiske- och jaktkretsarna och miljömyndigheterna och/eller naturvårdarna utgör ytterligheterna och mest tillspetsad är situationen mellan intressegrupper som representerar fiske och naturskydd. De klara skillnaderna mellan grupperna kan för vikarens del skönjas endast i det nordliga området, medan de för gråsälens del finns i hela landet. Det finns ytterst lite vikare i det sydliga området och därför upplevs den inte som något problem där. Fiske- och jaktgrupperna krävde att sälstammarna reduceras: gråsälstammen i hela landet och vikarestammen i det nordliga området. Naturskyddsgrupperna och även en del miljömyndigheter krävde å sin sida begränsning av jakten och fler skyddsområden.

Av alla områden ställer sig Bottniska viken mest kritisk till sälbeståndet. Kommunerna och landskapsförbunden samt ordnings- och försvarsmyndigheterna i Bottniska viken delar ofta jägarnas eller till och med fiskarnas mycket radikala åsikt. Dessutom godkänner miljömyndigheterna i området i någon omfattning jakt på vikare. Åsikterna hos kommunerna och landskapsförbunden i Finska viken stämmer ofta överens med miljömyndigheternas och naturvårdarnas åsikter.

Myndigheterna får kritik

Sälpolitiken i Finland kritiserar såväl när det gäller jakten, skyddet och ersättningarna. Intressegrupperna önskar mycket enstämmigt att ett ersättningssystem utvecklas, medan åsikterna om jakt och skydd skiljer sig kraftigt från varandra. Kritik riktas däremot både mot myndigheterna och sälarna men främst mot myndigheterna, såväl de finländska som HELCOM och EU. Myndigheterna kritiserar ställvis mycket skarpt.

Den aktuella såldiskussionen har pågått i Finland redan i ungefär tio års tid och speciellt konfliktsituationen har förvärrats under den här tiden. Det torde finnas flera orsaker till detta. Fiskarna upplever sig vara de som betalar för skyddet av sälarna och de tycks ha förlorat sitt förtroende för myndigheterna. De är påtagligt frustrerade. Fiskarna är ohögade att hjälpa myndigheterna, eftersom de upplever att de inte får någonting i gengäld. Det är också möjligt att myndigheterna har blivit likgiltiga för fiskarnas krav på att sälproblemet måste åtgärdas. Å andra sidan kan fiskarna ha förlorat trovärdigheten i myndigheternas ögon i och med att diskussionen har fortgått i årtal utan resultat, vilket har fått yrkesfiskarna att skärpa tonen.

I dagens läge befinner sig fiskerinäringen i Finland generellt i kris. Värdet på fångsten har minskat med nästan hälften de senaste 20 åren (VFFI). Därutöver är medelåldern hos yrkesfiskarna mycket hög och fiskerinäringen hotas av tillbakagång. Enligt Finlands Yrkesfiskares förbund har bland annat den dåliga prisutvecklingen, minskade fiskekvoter, den strikta regleringen av laxfisket samt allt fler sälskador medverkat till den negativa utvecklingstrenden inom fiskerinäringen. Även importfiskens andel har

ökat de senaste åren. Fiskerinäringens utövarna upplever kanske att sälstammen är det enda som det ännu konkret går att göra något åt.

Motstridiga förväntningar på myndigheterna

De nationella myndigheterna som ansvarar för förvaltning av sälstammarna har redan i flera års tid varit tvungna att fatta beslut i korselden mellan fiske- och jaktgruppernas och miljömyndigheternas och naturvårdarnas krav (Diagram 14). Det finns förväntningar på en friare jaktpolitik och ett minskat skydd, men samtidigt även på ett striktare skydd och ett större sälbestånd. Många önskar att besluten börjar fattas endera på en mera regional eller internationell nivå. Även om alla önskemål är väl grundade och har sina fördelar kan jord- och skogsbruksministeriet ändå inte självständigt fatta beslut i frågor som gäller sälpolitiken i Finland. Ministerierna måste följa såväl EU-direktiv, internationella avtal och strategier som nationella lagar och program. Europeiska kommissionen bromsar till exempel utbetalningen av ersättningar.

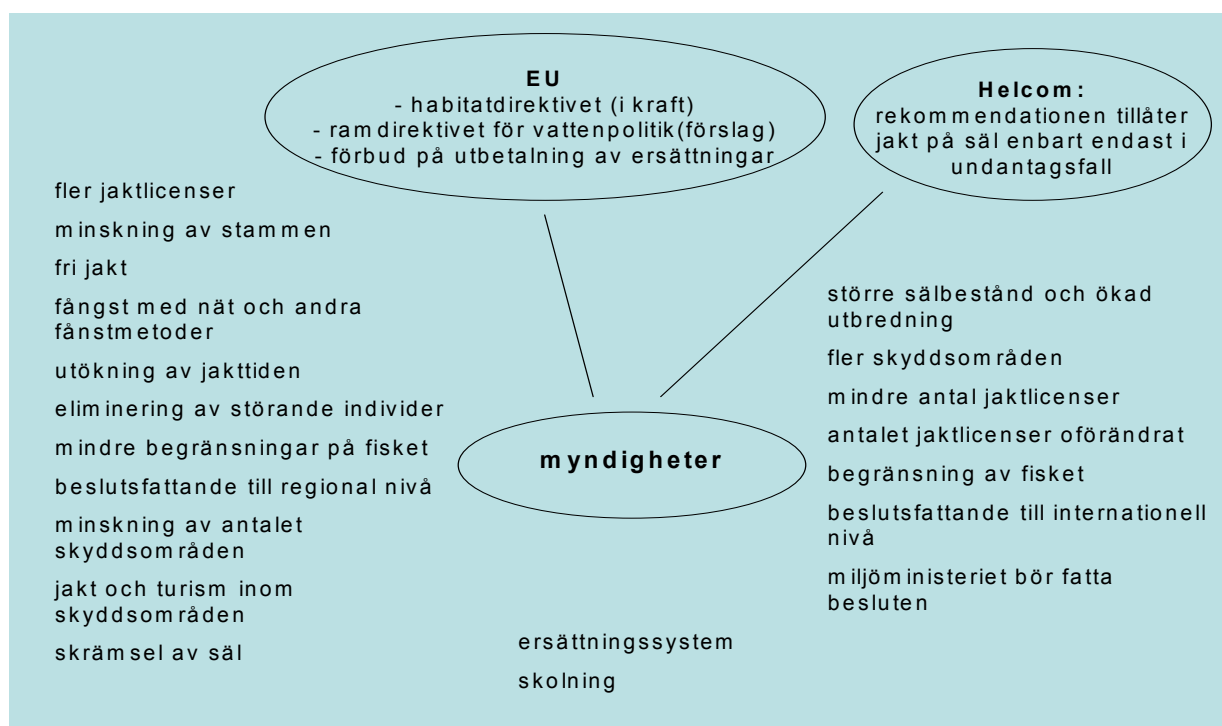

Diagram 14. Förväntningar och målsättningar som riktas mot myndigheterna samt de mest centrala internationella direktiven och rekommendationerna.

Förväntningar på forskningen

Intressegrupperna har många förväntningar på Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet i relation till sälar (Diagram 15). Förbättringar önskas speciellt när det gäller uppföljning och räkning av stammen, då hittills endast det räknade antalet sälar har uppgetts, medan stammens verkliga storlek har förblivit oklar. Även om det vore önskvärt att forskarna meddelade stammens verkliga storlek är det dock mycket svårt att uppskatta den verkliga storleken. En räkning som utförs årligen med samma metod ger en bra bild av hur stammens storlek förändras under en lång tidsperiod. Annat som har väckt kritik är att antalet beviljade jaktlicenser baserar sig på resultaten av räkningarna som utförs en gång per år, även om gräsälsituationen regionalt kan förändras från en årstid till en an-

nan. Det skulle onekligen vara bra att räkna stammarna flera gånger per år, men problemet är att det är under våren som det är lätt att få syn på sälarna. Dessutom är resurserna begränsade. Sälarna räknas numera på våren under pälsömsningen då de finns som rikligast uppe endera på de sista isarna eller på de yttre skären.

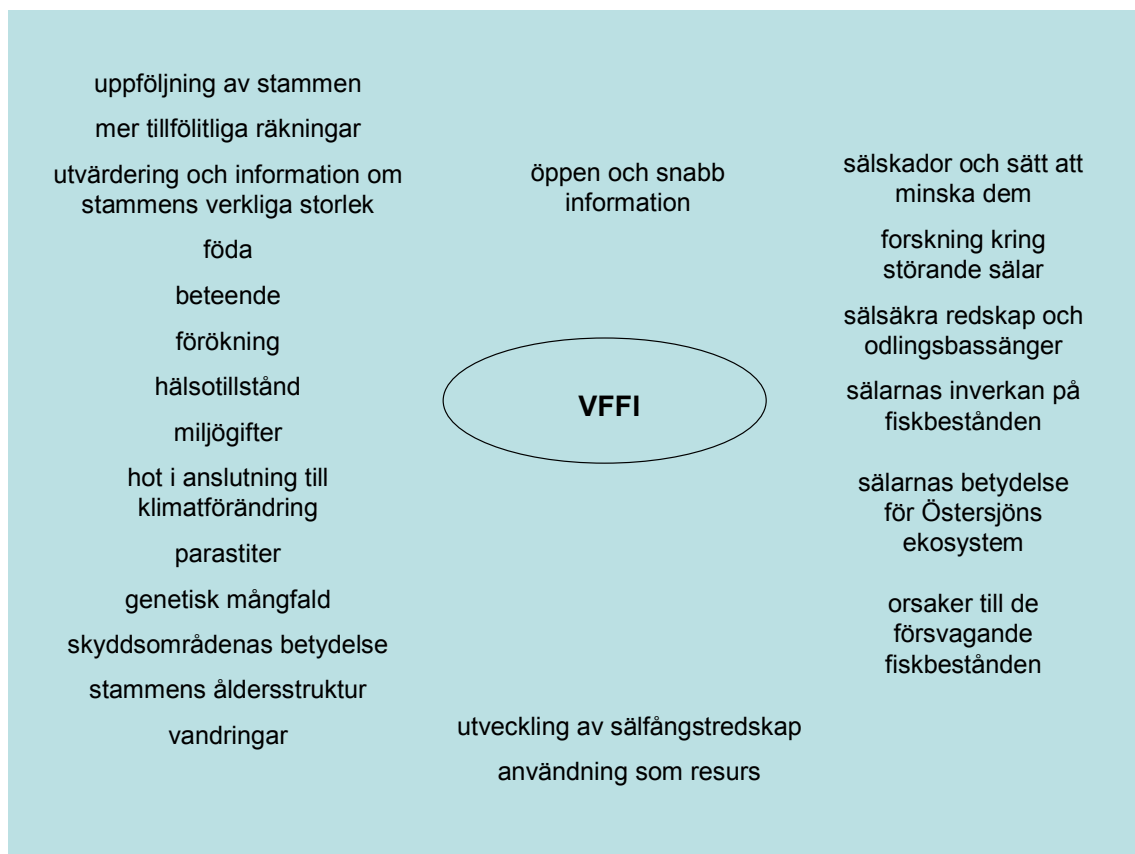

Diagram 15. Önskemål och förväntningar på sälforskningen.

Utvecklingsmöjligheter

Det är svårt att hitta någon klar lösning på säl-situationen, som har blivit synnerligen konfliktfylld och problematisk. De nationella myndigheterna som ansvarar för skötseln och förvaltningen av sälstammarna tvingas i sändiskussionen beakta ytterligheterna (fiskarnas synpunkt som är knuten till näringen samt naturvårdarnas synpunkt som är knuten till sälarnas välbefinnande och ett etiskt skydd), samt även alla andra intressegrupper av olika slag som placerar sig mellan dessa ytterligheter. Myndigheterna är tvungna att bestämma sin egen ståndpunkt. Kompromisser kan inte undvikas i sälpolitiken och dessa lösningar kommer aldrig att kunna tillfredsställa alla parter. Målet borde därför vara att föra de olika intressegruppernas åsikter närmare varandra.

Samförståndet kan ökas genom att förbättra informationen, forskningen och ersättningssystemet, och genom att kraftigt öka interaktionen mellan olika intressegrupper. Vid informeringen borde den nuvarande situationen, förvaltningen och forskningen beaktas. Det vore viktigt att informera om säl-situationen både ur fiskarnas och naturvårdarnas synvinkel och förmedla en sanningsenlig bild av skadorna som sälarna orsakar, yrkesfiskarnas trångmål, sälstammarnas situation och skyddets betydelse och inverkan. Inom förvaltningen borde man klarlägga vilka nivåer och intressegrupper som har rättigheter och krav när det gäller vård och förvaltning av sälstammarna: vilken roll EU eller jaktvårdsdistrikten har och vilka uppgifter hör till de enskilda organi-

sationerna i beslutsfattandet. Dessutom vore det skäl att komma ihåg att yrkesfiskarna har befunnit sig i en djup kris redan i årtal. Det borde också undersökas vilka andra sätt som kunde förbättra fiskarnas situation.

En utväg ur den låsta situationen kunde vara att skapa ett ersättningssystem. Det vore viktigt att systemet skulle vila på en bestående och säker grund. En annan möjlighet skulle vara att betala stöd till fiskarna. Frågan är dock vem som skulle betala. Borde staten eller EU stå för kostnaderna som ersättningarna och stöden medför, eller borde de verkliga kostnaderna överföras till fiskens på marknadspris?

En mer intensiv forskning och en popularisering av vetenskapen skulle ge erforderlig information och minska fördomarna. Dessutom vore det mycket viktigt att myndigheterna får de färskaste forskningsresultaten, vilket skulle hjälpa dem att fatta beslut som ligger på solid grund. Inom forskningen borde det satsas på forskning inom biologi, fiske och nyttjande av en naturresurs, samt på en öppnare och effektivare rapportering.

Det vore också viktigt att jaktlagen skulle tillåta en lönsam säljakt. Goda fångstplatser borde tryggas. Även jaktbestämmelserna borde göra det möjligt att jaga på ett tryggt och etiskt sätt för att garantera att fångsten tas till vara och används som resurs.

Det viktigaste sättet att öka samförståndet är dock att öka interaktionen olika nivåer och intressegrupper emellan, för att den regionala, nationala och internationella nivån samt myndigheterna och övriga grupper som berörs av sälfrågan äntligen skulle mötas. Det vore mycket önskvärt att samarbetet och interaktionen skulle öka om än med hjälp av förlikningsmän. För att samförståndet ska kunna öka krävs dock satsning och framför allt vilja hos alla parter.

6. Tack

Ett tack till alla som har skickat in enkäten och deltagit i mötena. Vi vill också tacka jaktvårdsdistrikten som har hjälpt till att samla in material. Ett tack även till Martti Harjo som har korrekturläst den finskspråkiga texten.

7. Litteratur

- AMAP 1998: AMAP Assessment Report: Arctic Pollution Issues. Arctic Monitoring and Assessment Program (AMAP), Oslo, Norway. 859 s.
- Bergman, A. & M. Olsson. 1986: Pathology of the Baltic grey seal and ringed seal females with special reference to adrenocortical hyperplasia: Is environmental pollution the cause of a widely distributed disease syndrome? *Fin. Game Res.* 44: 47-62.
- Bergman, A., O. Olsson, & S. Reiland. 1992: Skull-bone lesions in the Baltic grey seal (*Halichoerus grypus*). *Ambio* 21: 517-519.
- Bergman, A., A. Bergstrand, & A. Bignert. 2001: Renal lesions in Baltic grey seals (*Halichoerus grypus*) and ringed seals (*Phoca hispida botnica*). *Ambio*, 30 (7) 397-409
- Bergman, G. 1958: Suomen hyljekannoista. *Suomen Riista* 12: 110-124.
- Bisi, J. & Kurki S. 2005: Susipuhetta Suomessa. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 3. 161 s.
- Durant, S. & J. Harwood. 1986: The effects of hunting on ringed seals (*Phoca hispida*) in the Baltic. ICES committee meeting no. 10, 15 pp.
- Edlund, A-C. 2000: Sälen och Jägaren. Umeå 2000
- Helle, E., M. Olsson & S. Jenssen. 1976a: DDT and PCB levels and reproduction in ringed seal from the Bothnian Bay. *Ambio* 5: 188-189.
- Helle, E., M. Olsson & S. Jenssen. 1976b: PCB levels correlated with pathological changes in seal uteri. *Ambio* 5: 261-263.
- Helle, E. 1981: Reproductive trends and occurrence of organochlorines and heavy metals in the Baltic seal populations. International Council for the Exploration of the Sea (CM papers and reports) E: 37.
- Helle, E. & O. Stenman (toim.) 1990: Itämeren hyljekannat 1986-1990. Maailman Luonnon Säätiön Suomen Rahaston raportteja Nro 1, 76 s.
- Helle, E., M. Nyman & O. Stenman. 2005: Reproductive capacity of grey and ringed seal females in Finland. International conference on Baltic seals, 15-18 February Helsinki, Finland.
- Hårding, K.C. & T. Härkönen. 1999: Development in the Baltic grey seal (*Halichoerus grypus*) and ringed seal (*Phoca hispida*) populations during the 20th century. *Ambio* 28 (7): 619-627.
- Härkönen, T., O. Stenman, M. Jussi, I. Jussi, R. Sagitov & M. Verevkin. 1998: Population size and distribution of the Baltic ringed seal (*Phoca hispida botnica*). In M.P. Heige-Jorgessen & C. Lydersen (eds.) Ringed seals in the North Atlantic s. 67-180.
- Kauppinen, T., A. Siira & P. Suuronen. 2005: Temporal and regional patterns in seal-induced catch and gear damage in the coastal trap-net fishery in the northern Baltic Sea: effect of netting material on damage. *Fisheries Research*. In press.
- Kokko, H., Helle, E., Lindström, J., Ranta, E., Sipilä, T. & Courchamp, F. 1999: Backcasting population sizes of ringed and grey seals in the Baltic and Lake Saimaa during the 20th century. *Annales Zoologici Fennici* 36: 65-73
- Kreivi, P., Siira, A., Ikonen, E., Suuronen, P., Helle, E., Riikonen, R., & Lehtonen, E. 2001: Hylkeen aiheuttamat saalistappiot ja pyydysvahingot lohirsäkalastuksessa vuonna 2001. Kalatutkimuksia – Fiskundersökningar nro 185, 21s.
- Liukkonen, T., Mykrä, S, Bisi, J. & Kurki, S. 2006: Ilveksiä ja ihmisiä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 7. 162 s.

- Lunneryd, S.G., A. Fjälling & H. Westerberg. 2003: A large-mesh salmon trap: a way of mitigating seal impact on a coastal fishery. *ICES. J. Mar.Sci.* 60: 1194-1199.
- Miettinen, M, A. Halkka, J. Högmander, S. Keränen, A. Mäkinen, M. Nordström, J. Nummelin & M. Soikkeli. 2005: The ringed seal in the Archipelago Sea, SW Finland: population size and surveys techniques. International conference on Baltic seals, 15-18 February Helsinki, Finland.
- Moilanen, P, R. Savolainen & A. Ahvonen. 2005: The losses in the Finnish aquaculture caused by seals in 2003. International conference on Baltic seals, 15-18 February Helsinki, Finland.
- Mykrä, S, Liukkonen, T, Bisi, J. & Kurki, S. 2006: Kansalaisten karhukannat. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 6. 152 s.
- Nyman, M, J. Koistinen, M.L Fant, T. Vartiainen & E. Helle. 2002: Current levels of DDT, PCB and trace elements in the Baltic ringed seals (*Phoca hispida baltica*) and grey seals (*Halichoerus grypus*). *Environmental Pollution* 119: 399-412
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. 2005: Ammattikalastus merellä 2004. Merialueen ammattikalastajien lukumäärät sekä ammattikalastuksen saaliit lajeittain, kuukausittain, alueittain ja pyydyksittäin. Suomen virallinen tilasto. Maa-, metsä- ja kalatalous nro 57
- Suuronen, P., A. Siira, T. Kauppinen, R. Riikonen, E. Lehtonen & H. Harjunpää. 2006: Reduction of seal-induced catch and gear damage by modification of trap-net design: design principles for a seal-safe trap-net. *Fisheries Research* 79: 129-138.
- Williams, C, K. , Ericsson , G., & Heberlain, T.A. 2002: A quantitative summary of attitudes toward wolves and their reintroduction (1972-2000). *Wildlife Society Bulletin* 30: 575-584.
- Ylimaunu, J. 2000: Itämeren hylkeenpyyntikulttuurit ja ihminen-hylje-suhde. Suomen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 510 s.

Bilaga 1. Vikareblanket

INTRESSEGRUPPENKÄT FÖR VIKARE (*Phoca hispida*)

BAKGRUNDSUPPGIFTER

NI REPRESENTERAR

ERT NAMN

ERA KONTAKTUPPGIFTER (adress, tel., email)

Antalet deltagare i gruppen som varit med och svarat på enkäten

Ifall någon av frågorna känns svåra eller att ni inte har någon åsikt/kunskap i saken kan ni lämna den obesvarad. Vi är intresserad av att få reda på era åsikter i anknytning till sälen.

1. Hur skulle ni beskriva vikarsituationen i ert jaktvårdsdistrikt/landskap?

2. Hur stor är vikarens andel av totala sälbeståndet enligt er inom ert område?

Vikare

Gråsäl

	%		%
--	---	--	---

3. Vilka är de a) positiva (fördelar) och b) negativa (nackdelar) synpunkter knutna till vikaren enligt er åsikt. Nämn 3 av vardera och ange frågans vikt/relevans med skalan 1-5 (där 1 = mindre viktig, 2 = ganska viktig, 3 = viktig, 4 = mycket viktig, 5 = synnerligen viktig).

Positiva	1-5

Negativa	1-5

4. Om ni kommer på fler positiva eller negativa faktorer, beskriva dem här, eller om ni ytterligare vill kommentera temat allmänt.

--

5. Gråsälen ställer till med en hel del skador för fisket. Kan ni uppskatta skadorna vikare åstadkommer i jämförelse med gråsälen, eller förekommer skador av vikare överhuvudtaget?

6. Hur kan samexistensen mellan människa och vikare enligt er åsikt, på bästa sätt upprätthållas eller främjas?

7. Finns det förutsättningar att återskapa den traditionella fångstkulturen på vikare?

8. Förekommer det i ert område motstridiga mål mellan olika intressegrupper i anslutning till vikaren och vad beror dessa på enligt er åsikt?

9. Hur stor är vikarebeståndet idag inom ert jaktvårdsdistrikt/landskap enligt er åsikt?

För liten lagom stor för stor

Kan inte svara

10. Hur ska beståndet av vikare enligt er uppfattning regleras? **Ange endast ett alternativ.**

- a) det behövs ingen reglering
- b) på jaktlicenser grundad jakt
- c) allmänjakt utan jaktlicenser
- d) bara jakt på skadeförsakande sälar med jaktlicens
- e) förflyttningsutplantering av sälar
- f) annan regleringsform, vad?

--

11. I vilken omfattning finns det andra sätt att utnyttja vikare på ert närområde (t.ex. naturturism, säl-safari o.s.v.)? Ge förslag på utvecklingsmöjligheter.

12. Skulle det vara möjligt att minska antalet vikare som bifångst i fiskbragder. Om ja, på vilket sätt?

13. Med vilka metoder kan man minska skadorna, som vikare orsakar fisket och fiskodlingen? Ska det satsas mera än i dag på utveckling av nya metoder och i bruktagning av dessa? Hur ska tilläggs-kostnaderna finansieras?

14. Hur kan gynnsam bevarandestatus enligt er åsikt uppnås/upprätthållas för vikare? (gynnsam bevarande status= arten lever i sin naturliga miljö under en lång tidsperiod och dess naturliga utbredningsområde minskar inte).

15. Om ni anser att en kraftig reduktion dagens vikarebestånd inte är realistisk. Finns det möjligheter inom ert område för lokala entreprenörer/fiskare att få ut mer nytta än idag av nuvarande storlek eller av ett något större bestånd av vikare? Hur kan dessa möjligheter att nytta av resursen befrämas?

16. Är nuvarande förvaltningsmässiga regionala indelning (jaktvårdsdistrikten) ändamålsenlig för vikare?

17. Hur har myndigheternas agerande varit i anslutning till vikare? Har riktlinjerna för skydd och skötsel samt åtgärder varit de rätta.

18. Ange centrala utvecklingsbehov som berör vikare ur er synvinkel inom a) uppföljning av beståndsstorlek, b) annan forskning, c) information om bestånd d) lagstiftning (tex frednings- och jaktbestämmelser), e) nationella myndigheternas samarbete f) internationellt samarbete, g) upplysningsförfarande, skolning/rådgivning, h) annat, vad?

a) uppföljning av beståndsstorleken

b) annan forskning

c) information

d) lagstiftning (t.ex. frednings- och jaktbestämmelser),

e) nationella myndigheters samarbete

f) internationellt samarbete

f) upplysning, skolning/rådgivning

g) annat, vad?

19. Kan andra fångstmetoder än jakt utvecklas?

20. Kan regelverken anpassas så skadorna på fisket minskar?

21. Vad anser ni är vikarens främsta roll i ert område idag?

- Enbart skyddsobjekt
- Skyddsobjekt och viltart
- Normal viltart
- Mångsidigt nyttodjur
- Skadedjur
- Något annat

22. Har ni någon annan synpunkt eller aspekt kring vikare som enligt er åsikt är väsentlig, men inte har kommit fram i de föregående frågorna?

23. På vilket sätt sammanställde ni er intressegrupps svar på denna enkät och uppstod några särskilda svårigheter?

TACK FÖR ERT SVAR!

Bilaga 2. Gråsälblanket

INTRESSEGRUPPENKÄT FÖR GRÅSÄL (*Halichoerus grypus*)

BAKGRUNDSUPPGIFTER

NI REPRESENTERAR

ERT NAMN

ERA KONTAKTUPPGIFTER (adress, telefon, e-mail)

Antalet deltagare i gruppen som varit med och svarat på enkäten

Ifall någon av frågorna känns svåra eller att ni inte har någon åsikt/kunskap i saken kan ni lämna den obesvarad. Vi är intresserad av att få reda på era åsikter i anknytning till sälen.

2. Hur skulle ni beskriva gråsälssituationen i ert jaktvårdsdistrikt/landskap?

3. Vilka är de enligt er åsikt a) positiva (fördelar) och b) negativa (nackdelar) synpunkter knutna till gråsälen. Nämn 3 av vardera och ange frågans vikt/relevans med skalan 1-5 (där 1 = mindre viktig, 2 = ganska viktig, 3 = viktig, 4 = mycket viktig, 5 = synnerligen viktig).

Positiva	1-5

Negativa	1-5

4. Om ni kommer på fler positiva eller negativa faktorer, beskriva dem här, eller om ni ytterligare vill kommentera temat allmänt.

--

5. Gråsälsstammen i Östersjön har tidigare varit avsevärt större än idag, samtidigt som antalet yrkesfiskare har vart flerfaldig. Vad bedömer ni att är orsaken till att konflikten mellan gråsäl och fiske är märkbart svårare idag än på t.ex. 1940-50 talet?

6. Hur kan samexistensen mellan människa och gråsäl enligt er åsikt på bästa sätt upprätthållas eller främjas?

7. Hur skulle den gamla traditionella fångstkulturen kunna upprätthållas och återupplivas på ert område? Har det redan gjorts insatser för saken?

8. Förekommer det i ert område motstridiga mål mellan olika intressegrupper anslutning till gråsälen och vad beror dessa på enligt er åsikt?

9. Hur stor är gråsälsbeståndet inom ert jaktvårdsdistrikt/landskap enligt er idag?

För liten lagom stor för stor

Kan inte svara

10. Hur ska gråsälstammen regleras enligt er uppfattning? **Ange endast ett alternativ.**

- a) det behövs ingen reglering
- b) på jaktlicenser grundad jakt
- c) jakt utan jaktlicenser
- d) bara jakt på skadeförsakande sälar med jaktlicens
- d) förflyttningsutplantering av sälar
- f) annan regleringsform, vad?

11. Ta ställning till följande påståenden

(Antalet jaktlicenser är maximalt 490 för jaktåret 2004-2005)

JA **NEJ**

Finns det ett behov av att öka av antalet jaktlicenser

(jakt) på gråsäl från dagens nivå

om ja, hur mycket och på

vilket område

Finns det ett behov av att minska av antalet jaktlicenser

(jakt) på gråsäl från dagens nivå

om ja, hur mycket och på

vilket område

Är nuvarande jakttiden 16.4-31.12 optimal

om nej,

vilken är en bättre tidpunkt

12. I vilken omfattning finns det andra sätt att använda gråsäl på ert område (t.ex. naturturism, sälsafari o.s.v.)? Ge förslag på utvecklingsmöjligheter.

13. Skulle det vara möjligt att minska antalet gråsäl som bifångst i fiskbragder. Om ja, på vilket sätt?

14. Med vilka metoder kan man kunna minska skadorna, som gråsäl orsakar på fisket och fiskodlingen. Ska det investeras mer än i dag på utveckling av nya metoder och i bruktagning av dessa. Hur ska tilläggskostnaderna finansieras?

15. Idag finns det 7 sälskyddsområden med en total areal på 192 km². Finns det behov av utveckla deras regelverk, omfattning eller antal? Ge förslag till utvecklingsmöjligheter.

16. Hur kan gynnsam bevarandestatus enligt er uppnås/upprätthållas för gråsäl? (gynnsam bevarande status= arten lever i sin naturliga miljö under en lång tidsperiod och dess naturliga utbredningsområde minskar inte).

17. Om ni anser att en kraftig reducering av dagens gråsälsstam inte är realistisk. Finns det möjligheter inom ert område för lokala entreprenörer/fiskare att få ut mer nytta än idag av nuvarande storlek eller av ett något större bestånd av gråsäl? Hur kan dessa möjligheter att nyttja resursen befrämjas?

18. Är nuvarande förvaltningsmässiga regionala indelning (jaktvårdsdistrikten) ändamålsenlig för gråsäl?

19. Hurudant har myndigheternas agerande varit i anslutning till gråsälen? Har riktlinjerna för skydd och skötsel samt åtgärder varit de rätta.

20. Ange centrala utvecklingsbehov som berör gråsälen ur er synvinkel inom a) uppföljning av stammens storlek, b) annan forskning, c) information om stammen, d) lagstiftning (t.ex. frednings- och jaktbestämmelser), e) nationella myndigheternas samarbete f) internationellt samarbete, g) upplysning, skolning/rådgivning, h) annat, vad?

h) uppföljning av beståndsstorlek

i) annan forskning

j) information

k) lagstiftning (t.ex. frednings- och jaktbestämmelser)

l) nationella myndigheters samarbete,

f) internationellt samarbete,

m) upplysning, skolning/rådgivning

n) annat, vad?

21. Kan a) lagstiftning och b) regionala föreskrifter förändras så att jaktlicens användningen blir effektivare och säkrare?

a) lagstiftning

b) regionala föreskrifter

22. Kan andra fångstmetoder än jakt utvecklas?

23. Kan regelverket anpassas så skadorna på fisket minskar?

24. Vad anser ni är gråsälens främsta roll i ert område idag?

- Enbart skyddsobjekt
- Skyddsobjekt och viltart
- Normal viltart
- Mångsidigt nyttodjur
- Skadedjur
- Något annat

25. Någon annan synpunkt eller aspekt kring gråsälen som enligt er åsikt är väsentlig, men inte har kommit fram i de föregående frågorna?

26. På vilket sätt sammanställde ni er intressegrupps svar på denna enkät och uppstod några särskilda svårigheter?

TACK FÖR ERT SVAR!

Bilaga 3. Följebrev

20.10.2004

Till intressegrupperna riktad åsiktsenkät för fastställande av regionala mål för skötseln av vikare och gråsäl

Ärade mottagare,

Vilt och fiskeriforskningsinstitutet utarbetar för närvarande en skötselplan för vikare och gråsäl i Finland åt jord och skogsbruksministeriet. Ett led i arbetet är att ta reda på olika intressenters åsikter i sälfrågan och använda dessa när åtgärdsplanen görs upp. Skötselplanen kommer bl.a. att dra upp riktlinjerna för hantering av sälrelaterade frågor i framtiden.

Skötseln av gråsäls och vikarebestånden har visat sig vara en utmanande uppgift. För att vi skall kunna fastställa regionala mål för skötselplanerna bör befolkningens synpunkter beaktas. I egenskap av regional intressegrupp är ni en viktig aktör också i frågor som anknyter till natur och naturresurser och nyttjandet av dessa. Därför vill vi be om era åsikter om och synpunkter på skötseln av gråsäls- och vikarebestånden.

Med detta brev medföljer enkätblanketter, en för gråsäl och en för vikare. **Skötselplanen för vikare/gråsäl är som bäst under beredning. I det här skedet är därför era synpunkter av (primärt intresse) ytterst viktiga för oss.** Enligt EU:s art och habitatdirektiv bör de arter som är upptagna i direktivet ha en skötselplan för att man ska få bedriva jakt.

När vi har erhållit era svar för gråsäl och vikare kommer vi att kalla intressegrupperna och allmänheten till ett gemensamt möte för att under en gemensam diskussion finna mål för skötseln av gråsäl och vikare. Den här aktiviteten fungerar som grund för uppgörnade av regionala mål för skötseln intresserade och ger intresserade medborgare en möjlighet att diskutera och framföra sina egna synpunkter

Vi önskar att ni returnerar de **ifyllda vikare- och gråsälsblanketterna senast den 26.11.**

Returneringsadressen är Vilt och fiskeriforskningsinstitutet / A. Storm, PB 6 00721 Helsingfors. Om ni önskar få blanketterna i elektronisk form och svara elektroniskt är adressen anita.storm@kvarken.org.

Tack för ert svar!

Eero Helle

Anita Storm

Madeleine Nyman

Ansvarig chef

forskare

koordinator

tel. 0205751240

tel. 06-3195506 tel. 09 40300237

050 3051310